

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება“
(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY AND SOCIETY

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 2 (22) 2012

ღია დიპლომატიის ასოციაციის
სამეცნიერო ჟურნალი

Scientific magazine of
The Open Diplomacy Association

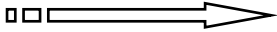
Научный журнал
АССОЦИАЦИИ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ

EISSN 1512-4029

ჟურნალი დაარსებულია 2005 წელს საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის კათედრის მიერ

UDC 378(479.22)(051.2)

ბ. 402

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა დოღონაძე

მთავარი რედაქტორი

ოთარ ქოჩორაძე

მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ოთარ ბალათურია

პასუხისმგებელი მდივანი

ნანა ავალიანი, რუდიგერ ანდრესენი, მეუფე აბრაამი (გარმელია), ეგგენი ბარათაშვილი, გიორგი ბალათურია, ოთარ ბალათურია, რასა ბელოკაიტე, ანასტასია განიჩი, იური გორიციკი, ვახტანგ გურული, შოთა დოღონაძე, ელუნ დრაკე, ჰარალდ ვერტცი, გენადი იაშვილი, სერჯო კამიზი, რინარდ მასი, როინ მეტრეველი, იოშიკა მიცუი, ბადრი ნაკაშიძე, ლიზავეტა ჟახანიანი, ბუდი ნურანი რუჩჯანა, რამონ პიეტრო-სუარესი, გერტ სურმიულენი, ქეთი ქოქრაშვილი, ოთარ ქოჩორაძე, რუსუდან ქუთათელაძე, მათა ჩხეიძე, ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი

ჟურნალი ხელმძღვანელობს თავისუფალი პრესის პრინციპებით. გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოხატავს მხოლოდ ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის შეხედულებებს.

რედაქციის მისამართი:

საქართველო, თბილისი, 0175, კოსტავას ქ. 77, VI კორპუსი,
I სართული, ტელ. 236-45-14,
77 Kostava st., 0175 Tbilisi, Georgia.
Tel. [+995 32] 2364514

e-mail: geoandependip@yahoo.com

გარეკანის გაფორმება: დავით ბალათურია
ჟურნალის ელექტრონული ვერსია გამოქვეყნებულია ვებგვერდზე:
<http://www.odageorgia.ge/page=gamocemebi>

ჟურნალის რეფერირებული მასალა განთავსებულია საერთაშორისო სამეცნიერო ელექტრონულ ბიბლიოთეკაში: <http://www.eLIBRARY.ru>

ს ა რ ჩ ე ზ 0

თეორია

ოთარ ქონორაძე, გიორგი ალადაშვილი
გეოპოლიტიკური ინტერესები, როგორც თანამედროვე
პოლიტიკური პროცესის ძირითადი ფაქტორი-----5

დავით აბულაძე
იდენტობის და ზნეობრივი ასპექტები ეროვნულ
უსაფრთხოებაში-----11

ოთარ ქონორაძე, შალვა ნატროშვილი
სამოქალაქო საზოგადოება, სამოქალაქო ინტეგრაცია
და ეროვნული იდენტობა-----17

მარინა იზორია
კონფლიქტები საქართველოში და მათი მოგვარების გზები---25

მაია საათაშვილი
ეროვნული კულტურა და ცნობიერება-----36

ისტორია

Сусанна Багдасарян
Столкновение традиционной праздничной крестьянской культуры
юга России в 1920-е годы: столкновение идеологий-----43

ეკონომიკა

გიორგი გამყრელიძე
აშშ-ს ფედერალური სარეზერვო სისტემა და
მისი როლი თანამედროვე საფინანსო სისტემაში-----57

საზოგადოება

ლაურა კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლალი ძამუკაშვილი
ჟურნალისტიკისა და პიარის
(PR) ურთიერთმიმართებისათვის-----105

ლელი ბიბილაშვილი
ბრენდი და სტრატეგია-----111

პრაქტიკა

სოფიკო აბულაძე

ეთიკის როლი ყოველდღიურ საქმიანობაში-----117

გიზო თორდია

ლიდერი და ხელისუფლების მართვის საშუალებები-----121

თამარ მეფარიშვილი

დროის მენეჯმენტი-----127

თ ე ო რ ი ა

ოთარ ქონრობამ, ბიორბი ალადაშვილი გეოპოლიტიკური ინტერესები, როგორც თანამედროვე პოლიტიკური პროცესის ძირითადი ფაქტორი

თანამედროვე პოლიტიკურ პროცესში გეოპოლიტიკური ინტერესების კვლევის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ, რომ გეოპოლიტიკური ინტერესების ცნება განიმარტება ფართოდ და მრავალმხრივ. იგი გამოიყენება სახელმწიფოთა პოლიტიკური პოზიციების განხილვისას, საერთაშორისო ურთიერთობათა სისტემაში მათი ადგილის შეფასებაში, გამოდის რა ეკონომიკური, პოლიტიკური, სამხედრო-სტრატეგიული, სარესურსო და სხვა საკითხების კომპლექსის განხილვაში, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ სრულიად მსოფლიოსა თუ რეგიონალურ ძალთა შენარჩუნებასა თუ ცვლილებაში, საერთაშორისო, ეროვნულ და რეგიონულ უსაფრთხოებაში.

მსოფლიოს ამჟამინდელი და პერსპექტიული გეოპოლიტიკური სტრუქტურისა და მისი შინაარსის ანალიზისას, ასევე სახელმწიფოებისა და მათი დაჯგუფებების გეოპოლიტიკური ინტერესების შეფასებისას, საჭიროა თანამედროვე პოლიტიკური პროცესის განვითარების ახალი ფაქტორების გათვალისწინება, როგორცაა: ეკონომიკური ფაქტორები, რომელთა გავლენაც პლანეტაზე გეოპოლიტიკური სიტუაციის ევოლუციაზე გაზრდილია და ეს დაკავშირებულია ეკონომიკის როლის ნახტომისებრ გაზრდასთან, როგორც ცალკეული ქვეყნებისთვის, ასევე მთელი მსოფლიო საზოგადოებისთვის, ეკონომიკური პროცესების მნიშვნელოვან შიდა გართულებებთან და რეალურ გლობალიზაციასთან. დღეს მდგომარეობა სამხედრო სფეროში საბოლოოდ ახდენს კლასიკური გეოგრაფიული პოლიტიკის ერთ-ერთი საბაზო თეზისის – „გარე ნახევარმთვარის“ (ჩრდილოეთ ატლანტიკის) და „დერძული რეგიონის“ ან „ჰარტლენდის“ ძირითად სახელმწიფოთა უვნებლობა – დისკრედიტირებას. ახლა ისინი ხელმისაწვდომია არა მხოლოდ ერთმანეთისთვის (თანაც როგორც ბირთვული, ასევე ჩვეულებრივი იარაღით), არამედ პერიფერიული სახელმწიფოთათვისაც.

ფ. რატცელმა, რ. ჩელენმა, ა. მეხენმა, ხ. მაკინდერმა, კ. ჰაუსჰოფერმა – ყველაზე ცნობილმა კლასიკოსმა გეოპოლიტიკოსებმა, შემოგვთავაზეს სახელმწიფოს ინტერესების განხილვა, როგორც

შეგნებული მოთხოვნილება თვითშენარჩუნებისთვის, გადარჩენისათვის, განვითარებისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის. ამასთან, როგორც ისინი თვლიდნენ, სახელმწიფოს უსაფრთხოება წარმოადგენს დომინირებულ გეოპოლიტიკურ ინტერესს წინააღმდეგობის, მეტოქეობის, ომების, ძალადობის პირობებში. ძალადობა კი გამოდის, როგორც სახელმწიფოს დაცვის, თვითშენარჩუნების, უსაფრთხოების რეაქცია. [4]

კარლ შმიტმა, გერმანული კლასიკური გეოპოლიტიკისა და პოლიტოლოგიის თვალსაჩინო წარმომადგენელმა, ერთ-ერთმა პირველმა დააყენა ინტერესების როლის საკითხი გეოპოლიტიკაში. გეოპოლიტიკური სივრცის განხილვისას იგი ხაზგასმით გამოყოფდა გეოპოლიტიკური ინტერესების, როგორც იმ ფაქტორის მნიშვნელობას, რომელიც განამტკიცებს ან პირიქით, ძირს უთხრის კონკრეტულ ერთიან გეოპოლიტიკურ სივრცეს.[5]

ამ იდეის განვითარეს ადგილი აქვს მორო დე ფარუს ნაშრომში “შესავალი გეოპოლიტიკაში”, სადაც გახსნილია გეოპოლიტიკური ინტერესების როლი და მნიშვნელობა გეოპოლიტიკური ცნობიერების ფორმირების პროცესში.[6]

განვიხილავთ რა ინტერესების შინაარსს, შეიძლება ითქვას, რომ პოლიტიკურ პროცესში ყველაზე მთავარს წარმოადგენს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესები. თანამედროვე სინამდვილე და XX საუკუნის დასასრულისა და XXI საუკუნის დასაწყისის მსოფლიო განვითარების თავისებურებები დაჟინებით ითხოვს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების ცნების დაზუსტებასა და განახლებას. თანამედროვე მსოფლიოში გაძლიერდა მსოფლიო რელიგიების გავლენის აქტუალიზაცია, პირველ რიგში კი ისლამისა. მოცემული ვითარება არა მხოლოდ სოციალური და გეოპოლიტიკური ფენომენია. მას შეუძლია წაღეკოს ან შეცვალოს ცალკეული ქვეყნებისა და რეგიონების გეოპოლიტიკური საზღვრები ან ორიენტაცია. საბოლოო არჩევანისას რელიგიური სიახლოვე შეიძლება არც გახდეს გადამწყვეტი გარემოება, მაგრამ, ძლიერი კულტურულ-ისტორიული ტრადიციების პირობებში, მას მაინც საკმაო მნიშვნელობა ექნება.

სახელმწიფოთა გეოპოლიტიკური ინტერესები, როგორც წესი, პრაგმატული მაინც არის, თუ არა ეგოისტური. ერის გადარჩენისა და უსაფრთხოების ინტერესებისთვის ბრძოლაში მიზნები მიიღწევა ძალადობით, სისხლისღვრით, ომით, საკუთარი უსაფრთხოების დაცვის საშუალებათა სრულყოფით. სახელმწიფოს უსაფრთხოება გამოდის, როგორც დომინირებული გეოპოლიტიკური ინტერესი. ეროვნული უსაფრთხოება წარმოადგენს სახელმწიფოს ეროვნული ინტერესის

ერთ-ერთ ელემენტს, რომელიც მას, სხვა ელემენტებთან (შიდა სტაბილურობა, ეკონომიკური განვითარება, საზოგადოების მორალური სიჯანსაღე, კეთილსამედო გარემოცვა, პოზიტიური საერთაშორისო იმიჯი) ერთად უზრუნველყოფს ოპტიმალური არსებობით.

საერთაშორისო უსაფრთხოება – ეს არის სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობათა მდგომარეობა, რომელიც ხასიათდება მათი თანამშრომლობით მშვიდობის შენარჩუნების მიზნით, ომის საფრთხის თავიდან აცილების, სახელმწიფოებისა და ხალხების არსებობის, დამოუკიდებელი განვითარებისა და სუვერენიტეტის სხვა სახის ხელყოფისგან დაცვით.

საერთაშორისო საზოგადოების შემადგენელ სახელმწიფოებსა და საზოგადოებებს შორის ურთიერთმოქმედებისა და ურთიერთდამოკიდებულების ინტენსიფიკაციის ფონზე ჩნდება მდგრადი ტენდენციები სტრუქტურათა ინტეგრირებისა, რომლებიც ასრულებენ საერთაშორისო ფუნქციებს, გლობალიზაციის პროცესების განვითარებას. გლობალიზაცია – ესაა პროცესი, რომლის დროსაც სოციალური აქტივობის უმეტესი ნაწილი მსოფლიო ხასიათს იძენს, რომელშიც გეოგრაფიული ფაქტორი კარგავს თავის მნიშვნელობას და ხდება უმნიშვნელო ტრანსსასაზღვრო ეკონომიკური, პოლიტიკური თუ სოციოკულტურული ურთიერთობების დამყარებასა თუ მხარდაჭერაში.

ჩვენი ცივილიზაციის განვითარებაში, ალბათ, არის ხალხებისა და ქვეყნების დაახლოების ტენდენცია. შესაძლოა ეს ტენდენცია წარმოადგენს გლობალიზაციის საერთაშორისო პროცესის საფუძველს. მისთვის დამახასიათებელია ურთიერთქმედება და თანამშრომლობა ეკონომიკაში, კულტურაში და სხვა სფეროებში. ამ პირობებში დიდ მნიშვნელობას იძენს ცოდნა და განათლება, წინსვლა ცოდნის საშუალებით. ამავდროულად ხალხებმა და სახელმწიფოებმა უნდა შეინარჩუნონ თვითმყოფადობა, არა და სამყარო გადაიქცევა დიდ სოფლად.[3]

თუმცა თანამედროვე პოლიტიკური პროცესი საფუძველს გვაძლევს ჩავთვალოთ, რომ ანტიგლობალიზმის პროცესები ასევე ვითარდება თანამედროვე მსოფლიოში და მის გავლენას განსაზღვრავს თანამედროვე მსოფლიოს სახე და უსაფრთხოება. რიგ მეცნიერთა (ს. პანტინგტონი და სხვ.) შეფასებების მიხედვით, გეოპოლიტიკური ინტერესების შეხლა-შემოსლა რეალიზდება, როგორც ცივილიზაციათა შეჯახება. კაცობრიობის გამყოფი უმთავრესი საზღვრები და კონფლიქტების წყაროების უმრავლესობა განისაზღვრება კულტურით. ერი – სახელმწიფო დარჩება მთავარ მოქმედ პირად საერთაშორისო საქმეებში, მაგრამ გლობალური პოლიტიკის ყველაზე მნიშვნელოვანი კონფლიქტები განვითარდება იმ

ერებსა და ჯგუფებს შორის, რომლებიც მიეკუთვნებიან სხვადასხვა ცივილიზაციებს. ცივილიზაციათა შეჯახება გახდება მსოფლიო პოლიტიკის დომინირებული ფაქტორი.

თანამედროვე პოლიტიკური პროცესის ანალიზი გვაჩვენებს რომ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ეროვნული გეოპოლიტიკური ინტერესები დაკავშირებულია ეროვნულ ფასეულობათა შენახვასთან, გამრავლებასა და დაცვასთან. მათი დევალვაცია და დაკარგვა კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს ხალხის უსაფრთხოებასა და თვით არსებობასაც კი. ასეთ გეოპოლიტიკურ ინტერესებს შეიძლება მივაკუთვნოთ სუვერენიტეტი, სახელმწიფო და ტერიტორიული მთლიანობა, თავდაცვისა და უსაფრთხოების ეფექტური სისტემა, აგრესიის არეკვლა, ომების თავიდან აცილება.

არსებობს აზრი იმის შესახებ, რომ გლობალიზაციამ შეიძლება მოახდინოს ყოველივე ეროვნულის ნიველირება: ენის, წეს-ჩვეულებების, ტრადიციების, კულტურის და ისტორიის. ყველაფერი ეს წარმოადგენს ხალხის ეროვნულ მონაპოვარს. ერი და ეროვნულობა არის ადამიანთა მოღვაწის გარჩევის უფლის მიერ ბოძებული კეთილი და უმტკივნეულო ფორმა.

არავის არა აქვს უფლება ხელჰკოს ხალხის საკუთრება, მისი თვითმყოფადობა და ეროვნული ცხოვრების წესი. ეს ფასეულობები იქმნებოდა საუკუნეების განმავლობაში.

გეოპოლიტიკური ცნობიერება, ანუ სივრცის, როგორც სიძლიერის გამოვლენის სფეროს შემეცნება, უპირველეს ყოვლისა სამთავრობო წრებს მოეთხოვება.

გეოპოლიტიკური სფეროს სიღრმისეული შემეცნება თავისუფალი უნდა იყოს პარტიული წინასწარშექმნილი აზრისაგან, ერთნაირად მართებული როგორც უკიდურესი მემარცხენეებისათვის ასევე უკიდურესი მემარჯვენეებისათვის, რათა ნებისმიერმა, რომელიც ფლობს აუცილებელ გამოცდილებასა და გეოპოლიტიკურ ცოდნას, განახორციელოს სახელმწიფოს პოლიტიკური ხელმძღვანელობა, პოლიტიკური შეხედულებებისა და პარტიული კუთვნილების მიუხედავად...[4]

ხელისუფლების ვალდებულებას წარმოადგენს დაიცვას ხალხის მატერიალური და სულიერი ფასეულობები ნებისმიერი ხელყოფის მცდელობისაგან, საიდანაც არ უნდა მოდიოდეს საფრთხე, შიგნიდან თუ გარედან.

ერი და ეროვნულობა წარმოადგენს ნებისმიერი ეთნოსის არსებობის ფიზიკურ და სულიერ საფუძველს. ადამიანს, სადაც არ უნდა ცხოვრობდეს, ახსოვს და უყვარს თავისი ერი, რწმენა და

მამული. პატივს მიაგებს წინაპრებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი არის “ადამიანი არსაიდან”, ჯიშისა და ჯილაგის გარეშე.

ყოველივე ეროვნულისადმი ფაქიზი დამოკიდებულება არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავს რაიმე კარნაკეტილობას ან შეზღუდულობას. პირიქით, რაც უფრო ძლიერია ხალხის ეროვნული ფესვები, მით უფრო მაღალია მისი ინტერნაციონალური პოტენციალი. ეს არის – საერთაშორისო კავშირები, თანამშრომლობა, ერთობლივი პროექტები, პარტნიორობა, ურთიერთდახმარება. [3]

ადგილობრივი პოლიტიკური ინტერესი ზოგჯერ დამატებითი გეოპოლიტიკური ფაქტორი ხდება. მაგრამ ის ხშირად არის პროვოცირებული ეკონომიკური, სოციალური, დემოგრაფიული, ბუნებრივ-კლიმატური და სხვა პირველადი პირობების განვითარებით. ეს ყველაფერი საშუალებას იძლევა, რეგიონის განვითარების გეოპოლიტიკური ფაქტორების სფეროში გამოვეყნოთ როგორც რეგიონების განვითარების მნიშვნელოვანი ზემოაღნიშნული პირველადი, ასევე მეორადი ფაქტორები.

გეოპოლიტიკური მახასიათებლების ცვალებადობის პირობებში, ყოველთვის რჩება ტერიტორიული მიზეზები, რომლებიც განსაზღვრავს რეგიონის „გეოგრაფიას“. გეოპოლიტიკური პროგრამებისა და პროექტების დახმარებით შესაძლებელი ინტეგრირებას ძალიან ხშირად მიყვავართ ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური და კულტურული განზომილებების დამთხვევასთან. ეს ამტკიცებს გეოპოლიტიკურ და რეგიონალურ კანონზომიერებათა საერთო ველის არსებობას.

ლიტერატურა

References:

1. baraTaSvili n. globalizaciis Tanamedrove tendenciebi da axali msolfio wesrigi, Tb. 2006 w..
2. hanTingtoni s., civilizaciaTa Sejaxeba., Tb., 1997.
3. rexviaSvili i., qoCoraZe o. zogi ram demokratiaze. Ria diplomatiis asociaciis samecniero Jurnal i „xelisufleba da sazogadoeba“, istoria, Teoria, praqtika., #3 (19), 2011, gv. 5-33.
4. qoCoraZe o., geopolitikis safuZvlebi. Tbilis i Tavisufali universitetis ESM biznesis skola. NPG gamomcemloba. 2009, - 465 gverdi.
5. С. Хангиттон, Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности.. –М 2004;
6. Шмит К. Понятие политического//Вопросы социологии.-Т.1.-М., 1992.
7. Моро-Дефарж Ф. Введение в геополитику. - М., 1996.

8. Белашов И.В; диссертация „ Геополитические интересы в структуре современного политического процесса” Ставрополь – 2004.
9. saqarTvelos sagareo saqmeTa saministros veb-gverdi: www.mfa.gov.ge 29.11.12
10. grigolia T. globalizaciis gavlena msolfio politikasa da ekonomikaze. Ria diplomatiis asociaciis samecniero Jurnalni „xelisufleba da sazogadoeba“, istoria, Teoria, praqtika,. #3 (19), 2011, gv. 54-60.

Otar Kochoradze, Giorgi Aladashvili
Geopolitical interests as a major factor in the modern political process

Summary

One of the main and most characteristic manifestations of geopolitical interests in the modern process is the expansion. Most of the works on geopolitics revolves around the expansion of an other species, although the phenomenon itself - and especially its current content and form - not subjected to serious consideration. Legitimate is to understand the geopolitical interests of both expressions of interest related to the objectives of domination, hegemony, expansion, and the protection and strengthening security.

Keywords: Geostrategic, geopolitical interests, modern political process, political globalization.

Отар Кочорадзе, Георгий Аладашвили
Геополитические интересы как главный фактор современного политического процесса

Резюме

Одним из главных и наиболее характерных проявлений геополитических интересов в современном геополитическом процессе является экспансия. Большинство работ по геополитике вращается вокруг экспансии того или иного вида, хотя само явление - и особенно его нынешнее содержание и формы - недостаточно подвергалось серьезному рассмотрению. Правомерным является понимание геополитических интересов как выражения группы интересов, связанных с целями доминирования, гегемонии, экспансии, а также защиты от них и укрепления безопасности.

Ключевые слова: Геостратегия, геополитические интересы, современные политические процессы, политическая глобализация.

დავით აბულაძე იდეოლოგის და ზნეობრივი ასპექტები ეროვნულ უსაფრთხოებაში

საქართველოს სახელმწიფოს ეროვნული უსაფრთხოება ყოველთვის აქტუალური იყო საქართველოს მთელი ისტორიის მანძილზე. ბუნებრივია, სახელმწიფოს ეროვნული უსაფრთხოება არც დღეს არ კარგავს თავის აქტუალობას, მითუმეტეს მაშინ, როდესაც სახელმწიფო ტერიტორიის 20% ოკუპირებულია აგრესორი მეზობელი სახელმწიფოს მიერ.

ბოლო დროს განვითარებულმა მოვლენებმა გარკვეული დიდი დასვა საქართველოს პოლიტიკურ მდგომარეობას. 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ სახელმწიფოში დღის წესრიგში დადგა ფუნდამენტური ცვლილებების და რეფორმების გატარების აუცილებლობა, გამოვლინდა სახელმწიფო უსაფრთხოების სუსტი მხარეები, შესაბამისად შევიდა ცვლილებები საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციაში, დაიწყო თავდაცვის სისტემაში არსებული ხარვეზების გამოვლენა და გამოსასწორებლად გეგმაზომიერი ღონისძიებების გატარება, რაც თავისთავად მისასაღმებელი ფაქტია, თუმცა სახელმწიფო ინსტიტუტები, სამეცნიერო წრეები თავს არიდებენ ეროვნული უსაფრთხოების ცნების ახლებურ სისტემურ გააზრებას და შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას.

ეროვნული უსაფრთხოება ფართო ცნებაა და მოიცავს უამრავ პრობლემატურ საკითხს, აქედან გამომდინარე, ეროვნული უსაფრთხოება არ უნდა იყოს გაგებული ვიწრო გაგებით და აქცენტი მხოლოდ გარეგნულ ნიშნებზე არ უნდა კეთდებოდეს, ეროვნული უსაფრთხოება ეს არის სახელმწიფოს ან ერის უნარი უზრუნველყოს საკუთარი თვითმყოფადობის შენარჩუნება და დაცვა ყოველგვარი შიდა და გარე საფრთხეების პირობებში.

სახელმწიფოს თვითმყოფადობაში იგულისხმება, როგორც სახელმწიფო სუვერენიტეტი, ასევე ერის იდენტობა, ამიტომაც აუცილებელია თითოეულ მოქმედ საფრთხეზე გაკეთდეს დეტალური, მეცნიერული ანალიზი, ხოლო შემდგომ მოხდეს შესაბამისი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება, კონკრეტული ღონისძიებების სახით, რაც რეალურად აამაღლებს სახელმწიფოს უსაფრთხოების ხარისხს და შეამცირებს აქტუალურ პრობლემათა ჩამონათვალს.

ჩვენი მიზანია აქტუალური გახდეს იდეოლოგიისა და სუვერენიტეტის წინააღმდეგ მოქმედი საფრთხეების ობიექტური ანალიზი, ვინაიდან

ჩვენს სახელმწიფოში მუშავდება სტრატეგიები, იქმნება გეგმები, იწერება სამეცნიერო ნაშრომები, არსებობს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია, მაგრამ რატომღაც თავს არიდებენ ეროვნული უსაფრთხოების უნარის განვითარებაზე საუბარს, ერის იდენტობისა და იდენტობის წინაშე მდგომი საფრთხეების ანალიზს, რაც ესოდენ მნიშვნელოვანია XXI საუკუნის საქართველოში.

საკუთარი ერის იდენტობის დაცვა და ეროვნული უსაფრთხოების უნარის განვითარების გზების დასახვა ოდნავადაც არ აკნინებს დემოკრატიულ ფასეულობებს და ნამდვილ ლიბერალიზმს, არც ნაციტურ თეორიებთან არ არის რაიმე კავშირში, პირიქით, ერის იდენტობის წინაშე მდგომი საფრთხეები უშუალო კავშირშია საქართველოს სახელმწიფოს სუვერენიტეტის წინაშე არსებულ საფრთხეებთან.

ქართველი ერის იდენტობის წინააღმდეგ მოქმედი საფრთხეები რეალურად საშიშია, რადგან ამ ეტაპზე აღნიშნულ საფრთხეებს, სამწუხაროდ, არ ექცევა სათანადო ყურადღება არც სახელმწიფო ინსტიტუტების, არც მეცნიერული წრეების და არც სასკოლო და უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებების მხრიდან. ერთადერთი ინსტიტუტი, რომელიც აღნიშნულ საფრთხეებზე აკეთებს აქცენტს ეს არის საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესია, რომელმაც ისტორიულად უდიდესი როლი ითამაშა საქართველოს სახელმწიფოებრიობის და ქართველი ერის იდენტობის შესანარჩუნებლად. ამ როლს საქართველოს კონსტიტუციაც აღიარებს (მუხლი მე-9).

ეკლესიის როლი ზნეობრივი ფონის ამადლების საქმეში ისტორიულად და ტრადიციულად განსაკუთრებული იყო, საქართველოს ავტოკეფალური ეკლესია ერის ცნობიერების ამადლების, გაერთიანების და სახელმწიფო დამოუკიდებლობის განმტკიცების არა მხოლოდ სიმბოლო, არამედ რეალურ და ქმედით ორგანიზმად გვევლინებოდა.

ამჟამად, საქართველოს ეკლესიის აღდგენა გაძლიერების პროცესი საკმაოდ აქტიურად და ეფექტიანად მიმდინარეობს, თუმცა საჭიროა ეკლესიის მსახურთა უფრო მეტი სიფხიზლე და მონდომება, რათა პირადი მაგალითის მიცემით, ცხოვრების წესით და მაღლმოსილი მსახურებით ხელი შეუწყონ ერის გაერთიანების, გაძლიერების, ზნეობრივი დახვეწის პროცესს. ამასთან აუცილებელია ეკლესიის მრევლის რეალური ფერისცვალება, რათა დანარჩენი საქართველოსათვის წარმოადგენდნენ თვალსაჩინო მაგალითს.

ვითარება, რომელიც იდენტობის წინააღმდეგ არსებული საფრთხეებიდან მომდინარეობს იმდენად საგანგაშოა, რომ უკვე რეალურად

ემუქრება საქართველოს სახელმწიფოებრიობას და დამოუკიდებლობას. აღნიშნული ისევე და ისევე საქართველოს გეოგრაფიული, სტრატეგიული მდებარეობიდან გამომდინარეობს, თუ ქართველ ერში იდენტობა წაიშლება მაშინ საზოგადოებაში მოკვდება ის მუხტი, რომელიც ხალხს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს არსებობას კარნახობს.

ერის იდენტობის წაშლა, პირდაპირ აისახება სახელმწიფოს თვითმყოფადობის დაკარგვით, რადგან საქართველო, როგორც ტერიტორიულად, ასევე სამხედრო, პოლიტიკური და ეკონომიკური თვალსაზრისით წარმოადგენს მცირე სახელმწიფოს, რომლის ტერიტორიებზე თვალი უჭირავს ყველა მეზობელ სახელმწიფოს და ასევე საერთაშორისო მაშტაბით ჰეგემონობაზე პრეტენზიის მქონე მზარდ სახელმწიფოებს.

საქართველოს ისტორიის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ დამოუკიდებლობა დაკარგულ საქართველოში ყველა დამპყრობელი ცდილობდა დარტყმა მიეყენებინა ერის იდენტობაზე, როგორც ერთიანი საქართველოს შემაკავშირებელ ფენომენზე და ამისთვის ბევრ სხვა მეთოდებთან ერთად კუთხურ დაპირისპირებასაც იყენებდა, ხშირ შემთხვევაში საკმაოდ წარმატებულად.

იდენტობის წინააღმდეგ მოქმედი საფრთხეებიდან ყველაზე საშიში პროცესებია: ზნეობრივი გახრწნა; იდეოლოგიური მანიპულირება; ტრადიციული ღირებულებების და ცხოვრების წესის ჩანაცვლება ფსევდო კულტურული ღირებულებებით.

ზნეობა ეს არის ადამიანის შინაგანი სინდისის ხმა, შინაგანი კანონი, რომელიც კარნახობს ადამიანს თუ როგორ მოიქცეს ზოგადად და კონკრეტულ სიტუაციაში, ისე, რომ არ შეებღალოს პიროვნული ღირსება და მაქსიმალურად გაითვალისწინოს სხვა ადამიანების ინტერესები.

ზნეობა მოქმედებს, იქ, სადაც არ არის დაწერილი სამართალი, ზნეობა აღწევს იქ, სადაც ვერ აღწევს კანონმდებლობა, ზნეობა ადამიანურ ურთიერთობათა გაცილებით ფართო სპექტრს არეგულირებს, ვიდრე კანონი, ზნეობა აღძრავს ადამიანს საზოგადო ნაყოფიერი ღვაწლისთვის. კანონი მოუწოდებს სახელმწიფოს წინაშე ვალდებულებების შესრულებისაკენ. ის, რაც ადამიანის შინაგანი ინიციატივით კეთდება, ბევრად შემოქმედებითი, ეფექტური და ღირებულია, ვიდრე კანონის დარღვევის შიშით გამოწვეული ქმედება, თუ უმოქმედობა. ზნეობა აყალიბებს ადამიანს პიროვნებად, კანონი ვერა.

კანონის შექმნას, მოქმედებას და აღსრულებას სახელმწიფოს ძირითადი ფინანსები და სტრუქტურები სჭირდება, ზნეობა ყოველ ადამიანს უსასყიდლოდ ეძლევა, ზნეობის მოქმედება და აღსრულება

უდანახარჯოდ მიმდინარეობს. ზნეობას მხოლოდ განვითარება სჭირდება, განვითარებას კი საზოგადოებრივი, სახელმწიფო და საოჯახო ხელსაყრელი გარემო.

კანონი აუცილებელია, ზნეობა უპირატესად აუცილებელი. ზნეობრივ საზოგადოებაში კანონიც ფეჟქტურად მოქმედებს, უზნეო საზოგადოებისთვის კანონი საძულველი ზედმეტობაა, ამიტომაც ხშირად ირღვევა. სადაც კანონი ხშირად ირღვევა, ის სახელმწიფო სწრაფად უძღურდება, უძღური სახელმწიფო კი ძლიერი სახელმწიფოს მსხვერპლი ხდება, ეს უკვე ბუნებრივი გადარჩევის კანონია.

აქედან გამომდინარე, ოჯახის, საზოგადოების და სახელმწიფოს უმთავრესი საზრუნავი უნდა იყოს ზნეობრივი საზოგადოების შექმნა.

განსაკუთრებული როლი ზნეობის განვითარებაში ეკისრება ოჯახს და ეკლესიას. ოჯახის როლი განისაზღვრება ტრადიციული, ქართული, მართლმადიდებლური ცხოვრების წესის აღდგენით და დამკვიდრებით, რაც შეიძლება გამოიხატოს მშობლების მხრიდან პირადი ზნეობრივი, ქრისტიანული ცხოვრების მაგალითის ჩვენებით შვილებისადმი.

ზნეობრივად მდგრადი საზოგადოება არის ფუნდამენტი და გარანტი ეკონომიკურად და პოლიტიკურად ძლიერი სახელმწიფოს არსებობისა.

დასკვნის სახით, უნდა აღინიშნოს, რომ ერის იდენტობა და ზნეობრივი მდგომარეობა გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს სახელმწიფო სუვერენიტეტის შენარჩუნების, სახელმწიფოს არსებობის და განვითარების თვალსაზრისით, ამიტომაც ყოველი ჩვენთაგანის ვალია ვიმოქმედოთ სახელმწიფოში ზნეობის და იდენტობის განვითარებისათვის.

მხოლოდ მაღალი მოქალაქეობრივი თვითშეგნების მქონე და ზნეობრივად მდგრადი საზოგადოება არის დაინტერესებული სახელმწიფოს უსაფრთხოებით, მართლწესრიგის დაცვით და სახელმწიფო ინსტიტუტების მხარდაჭერით.

ლიტერატურა

References:

1. saqarTvelos konstitucia. Tbilisi 2012
2. saqarTvelos erovnuli usafrTxoebis koncefcia. Tb. 2012
3. WavWavaZe ilia, Txzulebani. Tb. 1984
4. vaJa-fSavela, Txzulebani. Tb. 1985
5. Rvinjilia j. suliaRmaSenebeli. Tb. 1985
6. SubiTize vaJa, qoCoraZe oTari, politologia. Tb. 2001
7. saqarTvelos istoria II, III, IV tomebi. Tb. 2012

8. axali aRTqma. Tb. 2010
9. sruliad saqarTvelos kaTalikos-patriarqi ilia II. epistoleebi. Tb. 2007-2012

David Abuladze

Aspects of identity and morality in National Security

Summary

National security of the Georgian state was always actual over the whole period of the Georgian history. Naturally, the national security of the state did not lose its actuality even today, when 20% of its territory is occupied by the aggressor - neighbor state.

Events developed in the latest period and acceleration of the world geo-political processes had certain impact on the Georgian political situation, after the August war of 2008 the state agenda became the necessity to hold fundamental changes and reforms, weak sides of the state security were shown up, accordingly changes were made to the concept of the national security of the Georgian state, shown up were the lapses of the security system and held were the regular measurements; this of course is the fact to be welcomed, however, the state institutions, scientific circles avoid to show their systematic opinion on the innovative notion of the national security and conduct the proper measurements.

The national security must not be understood in its narrow notion and accented only on the surface signs, the national security is a skill to maintain the distinctiveness and provide the security under the terms of domestic and foreign threats.

Under the state distinctiveness we mean the state sovereignty as well as the national identity, thus it is necessary to make the detailed, scientific analyses of each threat affecting the security, and only after that work out the proper state policy as a concrete measurement, which would really increase the state security level and quality and decrease the list of actual problems.

In the Georgian state worked out are strategies, plans, scientific works are being written, there is a national security concept, but somehow they avoid to speak about the national security possibility development, they do not pay any attention for such significant issues, as are the national identity and analyses of threats facing the identity, this is very important in Georgia of the XXI century.

Protection of the national identity and the setting the ways to develop the national security possibilities do not impede the democracy values and the real liberalism and the Nazi theories are not connected with it at all, on the contrary, the threats before the national identity are in the direct connection with the threats facing

the national security of the Georgian state. This is the very connection and the role of moral and identity in the national security that we speak about in the present work.

Keywords: identity, morality, sovereignty, national security

Reviewer: Professor Otar Kochoradze, Georgian Technical University

Давид Абуладзе

Аспекты идентичности и нравственности в национальной безопасности

Резюме

Национальная безопасность грузинского государства была всегда актуальна в течение всего периода грузинской истории. Естественно, что национальная безопасность государства, не теряет своей актуальности даже сегодня, когда 20% ее территории занимает агрессор - соседнее государство.

После августовской войны 2008 года на повестку дня стал вопрос о необходимости проведения кардинальных изменений и реформ, были выявлены слабые стороны системы государственной безопасности, соответственно, были внесены изменения в концепцию национальной безопасности грузинского государства.

Чтобы в дальнейшем избежать подобных провалов необходимо новое инновационное осмысление понятия национальной безопасности и проведение надлежащих мероприятий.

Национальную безопасность, не следует понимать в узком смысле и акцентировать внимание только на поверхностные признаки, основной сутью национальной безопасности является умение сохранить национальную самобытность и идентичность в условиях внешних и внутренних угроз.

Ключевые слова: идентичность, нравственность, суверенитет, национальная безопасность

Рецензент: Профессор Отар Кочорадзе. Грузинский технический университет.

ოთარ ქოჩორაძე, შალვა ნატროშვილი
სამოქალაქო საზოგადოება, სამოქალაქო ინტეგრაცია და
ეროვნული იდენტობა

2011 წლის 23 დეკემბერს საქართველოს პარლამენტის მიერ დამტკიცებულ ეროვნული უსაფრთხოების ახალ კონცეფციაში სამოქალაქო ინტეგრაციის, ეროვნული და კულტურული თვითმყოფადობის უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ საქართველოს პრიორიტეტია კულტურული მრავალფეროვნებისა და ეროვნული თვითმყოფობის შენარჩუნება და განვითარება. მისთვის მნიშვნელოვანია, ხელი შეუწყოს სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის ინტეგრაციას და ქვეყნის აღმშენებლობაში ჩართვას. საქართველო ქმნის პირობებს ამ ჯგუფების იდენტობისა და კულტურის შენარჩუნებისა და განვითარებისთვის [1].

საუბარია იმ სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკური პროცესზე, რომლის მიზანია ცალკეულ ჯგუფთა თვითიდენტიფიკაციის ერთიან საზოგადოებრივ და კულტურულ ჩარჩოებში მოქცევა [2]. ეს არის ნებაყოფლობითი კომუნიკაციის პროცესი, დაფუძნებული თანამონაწილეობაზე, რომლის დროსაც არ არსებობს „აქტიური გადამცემი“ და „პასიური მიმღები“, თითოეული მხარე/მონაწილე სრულფასოვნედ არის ჩართული კომუნიკაციის პროცესში [3].

ეროვნულ უმცირესობათა ინტეგრაცია გულისხმობს ეროვნულ (ეთნიკურ) უმცირესობათა აქტიურ და ეფექტურ ჩართვა-მონაწილეობას ქვეყნის ცხოვრებაში. ამ სფეროში პოლიტიკის გატარების პირობაა სოციალური სუბიექტის ფორმირება განვითარებული სამოქალაქო თვითშეგნებით, რომელიც მიუხედავად მისი ეთნიკური წარმომავლობისა ეფექტურად და თავისუფლად მიიღებს მონაწილეობას ქვეყნის ცხოვრებაში, ქვეყნის მართვაში, მატერიალური და კულტურული ფასეულობების შექმნაში [4].

სამოქალაქო თვითშეგნება, როგორც ღირებულება გულისხმობს პიროვნებისათვის საკუთარი ქვეყნის ერთიან მთლიანობად აღქმას და ამ მთლიანობის დაცვის ვალდებულებას; იგი ასევე გულისხმობს მოსახლეობის ყოველი ჯგუფის მიერ საკუთარი თავის მიკუთვნებას

ქვეყნისადმი, როგორც ერთიანი მთლიანისადმი; სახელმწიფოებრიობის ღირებულების გათავისება ნიშნავს, რომ პიროვნება საკუთარ ბედს უკავშირებს ქვეყნის ბედს, ითავისებს ქვეყნის კულტურას, მის ისტორიას და მომავალს – ხდება ქვეყნის მოქალაქე.

ეროვნული უსაფრთხოების ახალ კონცეფციაში დაფიქსირებული არის ეროვნული ერთიანობისა და სამოქალაქო თანხმობის განმტკიცება: საქართველო უზრუნველყოფს თავისი მოქალაქეების ინტერესების, უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას. ამისათვის იგი ხელს უწყობს ისეთი საზოგადოების ჩამოყალიბებას, რომელიც ეფუძნება კანონის წინაშე თანასწორობის, პლურალიზმის, შემწყნარებლობის, სამართლიანობის, ადამიანის უფლებებისა და, რასის, ენის, სქესის, რელიგიის, რაიმე ჯგუფისადმი კუთვნილების, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების განურჩევლად, ადამიანთა თანასწორობის პრინციპებს. სახელმწიფოს ერთ-ერთი პრიორიტეტია მრავალეთნიკური და მრავალკონფესიური ქართველი ერის წარმომადგენლების თანაბარი ჩართულობა ქვეყნის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში [1]. ეს კი ფაქტიურად ნიშნავს სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბების პროცესისათვის ბიძგის მიცემას.

სამოქალაქო საზოგადოების ცნება ახლოს დგას ლიბერალური სახელმწიფოს ცნებასთან, რომელიც „საზოგადოებრივი ხელშეკრულების“ ანუ ადამიანთა ნებაყოფლობითი შეთანხმების პრინციპზეა აგებული. დღეს ეს ტერმინი ამ გაგებით აღარ იხმარება, მაგრამ მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ ის იმთავითვე დაუკავშირდა ლიბერალურ მსოფლმხედველობას და ეს კავშირი არასოდეს დაუკარგავს. ლიბერალური მსოფლმხედველობის ძირითადი არსი კი ისაა, რომ ადამიანთა ნებისმიერი გაერთიანება (მათ შორის სახელმწიფო) იმდენადაა კანონიერი, რამდენადაც ის ნებაყოფლობითია - ანუ თვით ადამიანთა სურვილს ემყარება. სამოქალაქო საზოგადოების ზოგადი პრინციპიც ადამიანთა ნებაყოფლობითი გაერთიანებაა [5].

ჩვენი აზრით, ყველაზე მართებული იქნება სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნული იდენტობის პრობლემის ფილოსოფიური გაზოგადება, ვინაიდან ფილოსოფიური განხილვა ყველაზე ზოგადია. იგი არ ეხება კერძო გამოვლინებებს და მძლავრი სემანტიკური ველის წყალობით საშუალებას გვაძლევს განვიხილოთ ის აბსტრაქციის მაღალ დონეზე, გვერდი ავუაროთ კერძო განსაზღვრებებსა და ცნებებს.

თანამედროვე პირობებში იდენტურობა წარმოადგენს მეტად მნიშვნელოვან და აქტუალურ პრობლემას, რომელსაც გააჩნია

როგორც სამეცნიერო, ისე დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა. სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებობს შემდეგი მოსაზრებები აღნიშნული საკითხის შესახებ:

“პიროვნების შესწავლის მეცნიერებაში პიროვნების არსებითი, განუყოფელი და ძირითადი მეობა; ინდივიდის შინაგანი, საკუთარი თავის შესახებ შემუშავებული სუბიექტური კონცეფცია; საკუთარი თავის იგივეობის განცდა; ტერმინი გამოიყენება მიკუთვნებულობის გამოსახატავად ნებისმიერი ტიპის ჯგუფის მიმართ (მაგ., რასობრივი, ეთნიკური, სქესობრივი, რელიგიური, პროფესიული და სხვა სახის იდენტობა)” [6].

“შიდიდება განვსაზღვროთ, როგორც ცალკეული ადამიანების მიერ ამა თუ იმ კატეგორიასთან საკუთარი თავის გაიგივება.” [7]

“ბარი ბიუზანი უსაფრთხოების სოციალურ სექტორს უწოდებს, რაც ეროვნულ-კულტურული თვითმყოფადობის საკითხების უსაფრთხოების რაკურსში აყვანაა, ქსენოფობიის შემცველ სახიფათო ტენდენციადაა მიხნეული” [8].

„იდენტურობა (ლათ. Identitit, Identitas „იგივე და იგივე“, ერთი და იგივე) არის ადამიანის ფსიქოლოგიური წარმოდგენა საკუთარ „მე“-ზე, როგორც სუბიექტურად აღქმულ რეალობასა და ინდივიდუალობაზე, რომლის მეშვეობით პიროვნება საკუთარ თავს აიგივებს (ნაწილობრივ გაცნობიერებულად და ზოგ შემთხვევებში ქვეცნობიერადაც) ამა თუ იმ ტიპოლოგიურ კატეგორიებთან (როგორცაა სოციალური სტატუსი, სქესი, ასაკი, ჯგუფი, კულტურა).

იდენტურობა (მისი შეგრძნება) ყალიბდება ადამიანის ინდივიდუალური განვითარების კვალდაკვალ და სოციალიზაციის, იდენტიფიკაციის, პიროვნული ინტეგრაციის შედეგია. ინდივიდის მიერ სოციალურ-კულტურული ნიმუშების, ნორმების, ღირებულებების ათვისება და გაზიარება, საკუთარი თავის, ადგილის მიკუთვნება არა არის ერთგვაროვანი პროცესი და ხასიათდება გარკვეული ცვლილებებითაც; ძირითადად ეს პროცესი ახალგაზრდობის დროს სრულდება. მეცნიერები ასევე გამოყოფენ იდენტურობის დაკარგვის, შეღახვის შესაძლებლობასაც, რომელიც ძირითადად ინდივიდის ასაკობრივი, ფსიქოლოგიური კრიზისის ან სოციალურ-კულტურული გარემოს მკვეთრად შეცვლის შემთხვევაში რეალიზდება.

სოციალურ-კულტურული ცვლილებების დროს იდენტურობის კრიზისმა შეიძლება ფართო, საყოველთაო მასშტაბები მიიღოს, თუმცა მას ზოგჯერ დადებით რეზულტატამდეც მიყვავართ (როგორცაა ცვლილებებისადმი ადაპტაცია, სტრუქტურული ცვლილებები და სხვ.). იდენტურობის მექანიზმი გადამწყვეტ როლს თამაშობს სოციალური

სტრუქტურისა და კულტურული ტრადიციების შენარჩუნების, გადაცემის პროცესში” [9].

ეროვნული იდენტობის არსი ჩადებულია ინდივიდებში, თვით ადამიანის ბუნებაში. აქედან გამომდინარე, იდენტობა განხილული უნდა იყოს როგორც წმინდა ადამიანური ფენომენი, რომელიც ვერ იარსებებს თავისი მატარებლის გარეშე.

ეროვნული იდენტობა ეყრდნობა ცნებას “ღირებულება” ამიტომ აუცილებელია იმის გაცნობიერება, რომ მნიშვნელოვანია არა მარტო მისი ფლობა, არამედ ისიც, თუ რა ღირებულებას წარმოადგენს ისინი მისი მფლობელისათვის.

ქართული ეროვნული იდენტობა ჩვენი სიამაყის საგანს წარმოადგენს, რამეთუ მასში ასახვა ჰპოვა კაცობრიობის საუკეთესო იდეალებმა.

ეროვნული იდენტობის ჩამოყალიბების პროცესში არსებული მიღწევები, რა თქმა უნდა, არ გამორიცხავენ შემდგომი განვითარებისა და სრულყოფისაკენ სწრაფვას. პირიქით, თანამედროვე პირობებში უფრო ნათლად ჩანს ამ ამოცანის მნიშვნელობა, მისი ახალი ასპექტები და მათი კავშირი ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნების საჭირობორტო საკითხებთან.

ეროვნული იდენტობა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ეკონომიკის ეფექტიანობასთან, პოლიტიკური სისტემების ფუნქციონირებასთან, სულიერ სფეროსა და ახალი მენტალობის პიროვნების ფორმირების პროცესთან. ახლის დამკვიდრების პროცესი კი მოითხოვს მუდმივ, კანონზომიერ და სისტემურ მუშაობას.

საერთოეროვნული იდეის მქონე ძალად გადაქცევისათვის საჭიროა ეროვნული უსაფრთხოების ახალი კონცეფციის გაჯერება-გაშინაარსება “ქართველობის” გრძნობით, ეროვნული იდენტობის მდიდარი ეროვნული შინაარსის აღორძინება.

“ქართველობა” არის ერის ღირსებისა და დიდბუნებოვანების საწყაო, ერის უკვდავების დაუშრეტელი სულიერი წყარო და მისი უტკანობი ღვთაებრივი ნიჭი, ერის სულიერი და ხორციელი ცხოვრების შემაკავშირებელი დუღაბი.

ცნება “ქართველობა” წარმოადგენს ეროვნული იდენტობის ერთ-ერთ მთავარ კომპონენტს. საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში მისი გამოვლენა ხდება სოციალური აქტივობის მეშვეობით. სოციალური აქტივობა, როგორც ეროვნული იდენტობის სისტემაწარმომქმნელი ფაქტორი, გამოხატავს პიროვნების დამოკიდებულებას შრომისადმი და იმ პირობებისადმი, რომელშიც მას უხდება შრომა და მოღვაწეობა.

ჩვენი აზრით, ეროვნული იდენტობის განცდა არის მამულისადმი შემეცნებითი დამოკიდებულება. როდესაც მეფე დავითის შემდეგ მისი ძე, სოლომონი ავიდა სამეფო ტახტზე, მან უფალს, უპირველეს ყოვლისა, სიბრძნე და ცოდნა შესთხოვა. და „უთხრა უფალმან სოლომონს: რაკი გულში ეს გქონდა და არ ითხოვე სიმდიდრე, ქონება, დიდება, შენი მტრების სული და არც ხანგრძლივი სიცოცხლე ითხოვე, არამედ მხოლოდ ცოდნა გამოითხოვე სამართავად ჩემი ერისა, რომელზედაც მე გაგამეფე, გეძლევა სიბრძნე და ცოდნა. ისეთ სიმდიდრეს, ქონებასა და დიდებას მოგანიჭებ, რომლის მსგავსი არც შენს წინამორბედად მეფეებს ჰქონდათ და არც შენს შემდეგ ელირსება ვინმეს” [10]. ალბათ, ბიბლიური სოლომონის მსგავსად, ჩვენმა წინაპრებმაც ცოდნა და სიბრძნე შესთხოვეს უფალს და უფალმაც უხვად უბოძა მათ სიბრძნე და გონიერება, რათა შესძლებოდათ დაენახათ საკუთარი თავი და სამყარო ისეთი, როგორც ის სინამდვილეშია. დაენახათ, რისი დათმობა იყო შესაძლებელი და ის, რაც მტკიცედ უნდა დაეცვათ სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე, უკანასკნელ ამოასუნთქვამდე და თვით სიკვდილის შემდეგაც გაეგრძელებინათ ბრძოლა შეუბღალავი ღირსებითა და ვაჟკაცური სახელით.

ჩვენმა წინაპრებმა ცოდნის მეოხებით არსებული ვითარების შინაარსი თავიანთი ცხოვრების შინაარსად გადააქციეს, და დაადგინა ქართველმა კაცმა ჭეშმარიტება თავისი საუფლოს, ისტორიულ-კულტურული შემოქმედებითი არეალის, წარმომშობი მიწისა და სამშობლოს შესახებ. ეროვნული იდენტობისადმი შემეცნებითი დამოკიდებულება, უფლის მიერ მონიჭებული ცოდნა, გახდა ქართველი კაცის სამშობლოსადმი უსაზღვრო სიყვარულის დაუშრეტელი წყარო.

ეროვნული უსაფრთხოების ახალ კონცეფციაში აგრეთვე საუბარია საქართველოს მოქალაქეთა კეთილდღეობაზე. აღიარებულია, რომ კეთილდღეობისკენ სწრაფვა არის ადამიანის ფუნდამენტური უფლება და მისი მაქსიმალური რეალიზაცია მხოლოდ თავისუფალ გარემოშია შესაძლებელი. თითოეული მოქალაქის კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად საქართველო აყალიბებს ქვეყნის მდგრადი განვითარების ისეთ მოდელს, რომელიც ეფუძნება თავისუფალი ეკონომიკური გარემოს შექმნას, რაც გამოიხატება მცირე მთავრობის პრინციპით, პასუხისმგებლობიანი მაკროეკონომიკური პოლიტიკით, დაბალი გადასახადებით და მიზნობრივი სოციალური პოლიტიკის გატარებით [1].

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ კეთილდღეობის და ღირსეული ცხოვრებისა აუცილებელი პირობები, უპირველეს ყოვლისა, სულიერი ცხოვრების გაფართოებასა და გაღრმავებაში დევს. იმ სულიერებაში, რომელსაც

ერის შემოქმედებითი გენია ჰქმნის და რომელსაც ეროვნული კულტურა ჰქვია. კულტურა უცხო აბსტრაქტული ცნება არ არის. ყოველი კულტურა თვითმყოფადი ეროვნული განვითარების გზით მიდის და ეროვნულ ძალთა ერთიანი დამაბვის შედეგია. კულტურა არის ეროვნული შემოქმედების ნაყოფი. ყოველი ერი და სახელმწიფოებრივი ერთობა დღევანდელამდე მოვიდა მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი თვითმყოფადი გზით, გამომდინარე მისი კულტურული ღირებულების სისტემიდან, რადგანაც "არსებობს სწორედ იმდენი კულტურული მიმდინარეობა, რამდენი ეროვნებაც ცოცხლობს. და ეს იმიტომ, რომ კულტურული შემოქმედების სუბიექტი შეიძლება მხოლოდ განსაზღვრული ეროვნული ერთეული იყოს" [11].

კულტურული შემოქმედების შედეგად მიღებული სულიერების გარეშე ერს არ შეუძლია არსებობა და იგი თანდათან იღუპება. "ერის სიცოცხლე დაუსრულებელი სიცოცხლეა, თუკი კარგს ვითარებაშია, თუკი მოვლა აქვს, თუკი ერის მეთაურნი სცდილობენ აიცდინონ მომაკვლინებელი სენი და ჭირი. ღირსეული წარსულის ერი თუ კვდება, უჭკველად აწმყოს უვარგისობით უნდა მოკვდეს, უნდა მოუვლელობა და დაუდევრობა გახდეს იმის სიკვდილის მიზეზი" [12].

დღეს არსებითია საქართველოს შემობრუნება საკუთარი ეროვნული სათავეებისაკენ, რაც ნიშნავს იმას, რომ საზოგადოების გარდაქმნა და ახლისაკენ შემობრუნება, უპირველეს ყოვლისა, ზნეობრივ სფეროში უნდა მოხდეს, რადგან პოლიტიკური და ეკონომიკური რეფორმები თუ არ იქნა დაფუძნებული მყარ ზნეობრივ ბალავარზე, ძნელია ითქვას, რას მივიღებთ. მხოლოდ „ზნეობრივ პრინციპებს შეუძლიათ ზნეობრივ ძალად გარდაიქმნენ, ნებისყოფა აამოქმედონ და განსაკუთრებული მიმართულებით აამუშაონ“ [13].

ლიტერატურა

Reference:

1. saqarTvelos erovnuli usafirTxoebis koncefcia. Tb. 2012
2. adgilobrivi demokratiis gzamkvlevi saqarTvelosTvis - Tb.: saq. evropis sabWos sainf. biuro, 2004
3. erovnebaTSorisi urTierTobebis marTva, [meToduri saxelmzRvanelo], adamianis resursebis ganviTarebis fondi, – red. javaxiSvilisa j. sarjvelaZis n., Tb, 2007.
4. erTi sazogadoeba, mravali eTnosi: eTnikuri mravalferovneba da samoqalago integracia saqarTveloSi / mSvidobis, demokratiisa da ganviTarebis kavkas. in-ti - Tb.: 2003

5. nodia g. samoqalaqo sazogadoebis ganviTareba saqarTveloSi: miRwevebi da gamowvevebi: strategiis ganaxadi // gia nodia; mSvid., demokr. da ganviT. kavk. in-ti, samoq. interesebis dacvis programa - Tb., 2005]
6. erovnebaTSorisi urTierTobebis marTva, [meToduri saxelmzRvanelo], adamianis resursebis ganviTarebis fondi,– red. javaxiSvilisa j. sarjvelaZis n., Tb, 2007.
7. partiebi da TviTmmarTveloba: gzamkvlevi politikuri partiebisTvis /mSvidobis, demokratiisa da ganviTarebis kavkasiuri instituti - Tb.: CIPDD, 2007. – 27gv.
8. samxedro-samoqalaqo urTierTobebi: Teoriuli sakiTxebi da saqarTvelos magaliTi /Svidobis, demokratiisa da ganviTarebis kavkas. in-ti; [Semdg.: gia nodia, daviT darCiaSvili; red.: zeinab saraZe] - Tb. : CIPDD, 2000
9. wereTeli ivane, kakitelaSvili qeTevan. kultura da modernizacia: saleqcio kursi soc. mecn. magistraturisaTvis // ivane wereTeli, qeTevan kakitelaSvili; [mT. red.: marine CitaSvili, enobr. red.: lia kaWarava] - Tb.: socialur mecnierebaTa centri, 2006
10. biblia. Zveli aRTqma. meore neStTa I, 11-12. gv. 413
11. uznaZe d. omis filosofია. gaz. „saxalxo furceli“, 1914, #49. ix.: berulava n. dimitri uznaZe. cxovreba da Semoqmedeba. Tbilisi. 1967, gv. 89.
12. vaJa-fSavela. Txzulebani. axlad gamovlenili masalebi. Tb., 1979. gv. 170
13. uznaZe d. omis filosofია. gaz. „saxalxo furceli“, 1914, #49. ix.: berulava n. dimitri uznaZe. cxovreba da Semoqmedeba. Tbilisi. 1967, gv. 178.
14. WavWavaZe i. saqarTvelos matiane. rCeuli nawarmoebebi xuT tomad. t. V. Tbilisi. 1987
15. gordeziani r. qarTuli TviTSegnebis Camoyalibebis problema. Tbilisi. 1993

Otar Kochoradze, Shalva Natroshvili
Civil society, civil integration and national identity

Summary

The statehood identity, as value, means a person’s perception of his country as comprehensive whole. It also means rating citizens themselves to the country. Adoption of the statehood identity value means that a person ties his fortune with the fortune of the country, assumes the culture of the country, its history and future – becomes a citizen of the country. All this is indispensable condition for forming the country’s population into one people, and it goes without saying that it’ll promote finding of its place on international scene.

Georgia’s priority is to maintain and develop its cultural diversity and national uniqueness. It is important for Georgia to foster the integration and engagement of

all ethnic groups in the country's development process. Georgia creates conditions for the protection and development of the identity and culture of these groups.

Keywords: Georgia, civil society, civil integration national identity, cultural diversity, national uniqueness

Reviewer: Professor Shota Dogonadze, Georgian Technical University

Отар Кочорадзе, Шалва Натрошвили
Гражданское общество, гражданская интеграция и национальная идентичность

Резюме

Государственная идентичность, как ценность, подразумевает, восприятие человеком своей страны, как единого целого. Это также подразумевает привязанность самих граждан к стране. Восприятие государственной идентичности означает, что человек связывает свою судьбу с судьбой страны, предполагает принятие культуры страны, ее истории и будущего – и становится гражданином страны. Все это является необходимым условием для формирования населения страны в единый народ, и само собой разумеется, что это будет способствовать нахождению своего места в международном сообществе.

Приоритетом Грузии является сохранение и развитие своего культурного многообразия и национальной самобытности. Для Грузии важно содействовать интеграции и взаимодействию всех этнических групп в процессе государственного строительства. Грузия создает все условия для сохранения и развития самобытности и культуры этих групп.

Ключевые слова: Грузия, гражданское общество, гражданская интеграция, национальная идентичность, культурное многообразие, национальная самобытность.

Рецензент: Профессор Шота Догонадзе. Грузинский технический университет

მარინა იზორია კონფლიქტები საქართველოში და მათი მოგვარების ბზები

ამერიკელი პოლიტოლოგი ფილიპ რაიტი კონფლიქტს განიხილავს, როგორც სოციალური ერთეულების ურთიერთდაპირისპირებას, რომლებიც მთელ თავიანთ ძალისხმევას მიმართავენ გარკვეული მიზნის მიღწევისკენ, იმისდა მიუხედავად, რომ ეს მიზანი ყველას ერთნაირად არ აკმაყოფილებს [1; გვ.241.].

რუსი მეცნიერის ა. ზდრავომისლოვის აზრით, „კონფლიქტი საზოგადოებრივი ცხოვრების ნორმალური მოვლენაა, რომლის გამოვლენა და განვითარება, საბოლოო ჯამში, სასარგებლო და საჭირო საქმეა [2; გვ.3]“ (მიუხედავად ამისა, არ უნდა დაგვაივიწყდეს, რომ კონფლიქტის ესკალაციის მთავარი მიზეზი საზოგადოებაში არსებული წინააღმდეგობების გამწვავება-გამრავლებაში მდგომარეობს. XX საუკუნის ბოლო ოცწლეულის ერთ-ერთ ყველაზე დამახასიათებელ ნიშან-თვისებას სწორედ საზოგადოებრივი წინააღმდეგობების (სოციალური, ეკონომიკური, პოლიტიკური, ნაციონალური, ეთნიკური, რელიგიური, სულიერ-კულტურული) გამწვავება წარმოადგენს.

კონფლიქტის ერთ-ერთ ნაირსახეობას წარმოადგენს ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტი. მისი ძირითადი არსი მდგომარეობს იმაში რომ, ხშირ შემთხვევაში, ესათუის ეთნოსი თავისი კულტურის, თვითმყოფადობისა თუ სულიერი ერთობის დაცვის საუკეთესო გარანტიას საკუთარი სახელმწიფოს შექმნაში ხედავს. თუმცა, სწორედ ამაში მდგომარეობს მთელი პრობლემა, ვინაიდან იდუის რეალიზაცია, რომელიც თითოეულ ეთნოსზე ცალკე სახელმწიფოს შექმნას ითვალისწინებს – აბსოლუტური უტოპიაა.

ქართულ კონფლიქტებზე, უფრო სწორად ქართულ-აფხაზურ და ქართულ-ოსურ ურთიერთობებზე, კონფლიქტის ესკალაციისა განვითარებაზე არაერთი ნაშრომი იქნა გამოქვეყნებული ბოლო 20 წლის განმავლობაში დაისახა არაერთი გეგმა მათი მოგვარებისა შესახებ,

თუმცა ჯერჯერობით უშედეგოდ. აფხაზეთის საკითხთან დაკავშირებით სერიოზული კვლევები და ნაშრომები აქვთ ქართველ მეცნიერებს: ზ. პაპასქირს, თ. მიბზუანს, თ. ნადარეიშვილს, გ. გასვიანს, პ. დავითაიას, დ. ჩიტაიას, ა. შონიას, ა. თოთაძეს, ჯ. გამახარიას, ლ. მარშანიას. ყოველი მათგანი სხვადასხვაგვარად სახავს კონფლიქტის მიზეზებსა და განვითარებას.

„ქართული მხარე არასოდეს ყოფილა შეიარაღებული შეტაკები წამომწყები, იგი არასდროს დასცემია პირველი ოს სეპარატისტებს. კიდევ მეტი – ქართული მხარე ყოველთვის მოუწოდებდა დიალოგისკენ, კონფლიქტური სიტუაციების პოლიტიკურ სამართლებრივი მოგვარების ინიციატორად გამოდიოდა. ასე იყო 1918-1921 წლებში. ასეა დღესაც [3; გვ.13].

ზ. პაპასქირი ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტში საქართველოს ადანაშაულებს, ოღონდ არა ხელისუფლებას, არამედ საზოგადოებას. 1998 წელს გამოცემულ წიგნში „აფხაზეთი საქართველოა“ ზ. პაპასქირი კონფლიქტის წინაპირობებთან მსჯელობისას აღნიშნავს: ჩვენ კარგად გვესმის, რომ მოსკოვი არ დაუშვებდა საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან „აქტიურ ჩარევას“ აფხაზეთის „საშინაო“ საქმეებში, მაგრამ ეს მაინც არ ამართლებს თბილისის პასიურობას. ვფიქრობ საკავშირო ცენტრის დიქტატის პირობებშიც კი შესაძლებელი იყო ქმედითი მექანიზმების მოძებნა რეგიონში მიმდინარე პროცესების დასარეგულირებლად. ამის ნაცვლად, სამწუხაროდ, საქართველოს სსრ კომუნისტური ხელმძღვანელობა ხშირ შემთხვევაში თვალებს ხუჭავდა და სირაქლემას პოზას იღებდა [3; გვ 199]“

პოლიტიკური დანაშაულად ითვლებოდა ქართულ-აფხაზური ისტორიულ-კულტურული ერთობის აღიარება და პროპაგანდა, ხოლო პირები, რომლებიც შემჩნეულნი იქნებოდნენ ამგვარ „დანაშაულში“, ცხადდებოდნენ „აფხაზი ხალხის მტრად“, მაშინ როდესაც ხელისუფლება არავითარ ზომებს არ იღებდა იმ აფხაზ „მოღვაწეთა“ (მეცნიერების, მწერლების და ა.შ.) მიმართ, რომელთა მთელი საქმიანობა მიმართული იყო საქართველოსა და ქართველი ხალხის წინააღმდეგ. განსაკუთრებით თვალნათლივ გამოჩნდა ისტორიოგრაფიაში. სწორედ ისტორიული სიმართლის გაყალბებამ დაიკავა გამორჩეული ადგილი ნაციონალ-სეპარატისტთა პოლიტიკურ და იდეოლოგიურ არსენალში... საქართველოს სახელმწიფოს და ქართველობას სრულიად უსაფუძვლოდ აცხადებდნენ საუკუნეების მანძილზე აფხაზი ხალხის თავზე დატრიალებული ყველა უბედურებისა და ბოროტების მთავარ მიზეზად [4, 200-201].

იმის ნაცვლად, რომ დროულად გამოფხიზლებულიყავით და აფხაზთა ნაციონალისტურ დემარშისათვის აქტიური ეროვნული მოქალაქეობრივი პოზიცია დაგვეპირისპირებინა, ჩვენ ჩვენივე ლანრული დუმილით კიდევ უფრო ვათამამებდით მათ

რუსეთის ე.წ. რეაქციული წრეების მაღალჩინოსანი პოლიტიკოსები გვემავდნენ ომების განაღებას ყოფილი საბჭოთა კავშირის იმ რესპუბლიკებში, რომლებიც დამოუკიდებლობისაკენ მიისწრაფოდნენ. რუსეთის გენშტაბში იგეგმებოდა გაგრისა და სოხუმის აღება და ა.შ. ენერჯის გადანაცვლება მოხდა აფხაზეთში, ყოფილ სმ. ოსეთში, თუმცა ამ პროცესს ხელი შეუწყო საშინაო პირობებთან ერთად საგარეო ფაქტორებმაც. დაიწყო საქართველოს დაშლის პროცესიც [5, გვ. 57].

საქართველოსადმი რუსეთის მტრული დამოკიდებულების ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი გახლდათ ის, რომ ჩრდილოელ მეზობელს კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული მრავალსაკუნოვანი სახელმწიფოებრივი ისტორიისა და კულტურის მქონე თვითმყოფადი საქართველოს დამორჩილება ძნელი იქნებოდა და იგი რუსეთის კოლონიური პოლიტიკისათვის მუდმივ საფრთხეს წარმოადგენდა, ამიტომაც რუსეთი წინასწარ ღებულობდა ზომებს, რომელსაც მაშინათვე გამოიყენებდა, თუ საქართველოს ურჩობას და წართმეული სახელმწიფოებრიობის აღდგენის სურვილს შეატყობდა.

კონფლიქტი აფხაზეთში არ არის კონფლიქტი ეთნიკურ ნიადაგზე, კონფლიქტი ქართველებსა და აფხაზებს შორის, ეთნონაციონალური ელფერი მას განზრახ მიანიჭეს, რათა შეენიღბათ მისი სულისჩამდგმელების პოლიტიკური მიზნები” [6.] – ნათქვამია საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარის, სახელმწიფო მეთაურის სიტყვაში გაეროს უშიშროების საბჭოს 1994 წლის 9 მარტის სხდომაზე.

ეთნოსშორისი ურთიერთობები თავისთავად ისედაც მაღალი კონფლიქტოგენურობით გამოირჩევიან. როდესაც ამას ემატება პოლიტიკური შეცდომებიც, მათი ფეთქებადი პოტენციალი რამდენჯერმე იზრდება არა საბჭოთა ხელისუფლებისა და, შემდგომში, დამოუკიდებელი რუსეთის ხელმძღვანელობის მაშინდელი პოზიცია, რაც აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში სეპარატისტული მოძრაობების მხარდაჭერაში გამოიხატებოდა, შესაძლოა კონფლიქტების ესკალაცია საერთოდ არც კი მომხდარიყო ან, თუნდაც, თავიდან აგვეცილებინა სისხლისმღვრელი ომები თავისი დამანგრეველი შედეგებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეთნიკური ნიშანი მოცემულ შემთხვევაში წარმოადგენდა არა განმსაზღვრელ ფაქტორს, არამედ კრემლის იმპერიული პოლიტიკის შედეგს, რამაც გამოიწვია ეთნოსშორისი წინააღმდეგობების გადაზრდა შეიარაღებულ კონფლიქტებში.

ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მოგვარების გეგმები თავიდანვე სწორად იქნა დასახული, მაგრამ განვითარება ვერ ჰპოვა სათანადოდ. ჯერ კიდევ 1999 წლის 2 დეკემბერს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს სესიის დადგენილებაში (საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენისა და აფხაზეთის კონფლიქტის მოგვარების ძირითადი პრინციპების შესახებ) ნათლად იყო ხაზგასმული – „რუსეთი არ შეიძლება იყოს შუამავალი არსებულ კონფლიქტის მოგვარებაში, რადგანაც საქართველოსთან მიმართებაში რუსეთი არის აგრესორი, არსებულ კონფლიქტში კი აშკარად და გამოკვეთილად დამნაშავე მხარე. რუსეთმა, როგორც აგრესორმა, შეიარაღებული ძალით ხელყო საქართველოს სუვერენიტეტი და ტერიტორიული მთლიანობა. რუსეთმა მოახდინა საქართველოს ტერიტორიების ოკუპაცია აფხაზეთისა და ჩრდილოეთ შიდა ქართლის სახით“ [7].

თუკი სწორად იყო გააზრებული (და ამაში ძნელია ეჭვი შეეპაროს ვინმეს) აფხაზური კონფლიქტის წარმოშობის მიზეზები და განვითარება, თუ სწორად იყო შეფასებული ორივე მხარის ინტერესები და შესაბამისად შედგენილი იყო კონფლიქტის მოგვარების არაერთი გეგმა, რატომ არ იქნა ქმედითი ღონისძიებები გატარებული კონფლიქტის მოსაგვარებლად და რატომ შეიძინა მან „გაყინული კონფლიქტის“ სტატუსი? ამ კითხვებზე მსჯელობისას არსებობს მხოლოდ ერთი პასუხი, რომელიც ჯერ კიდევ 2000 წელს ჩამოაყალიბა თამაზ ნადარეიშვილმა: „აფხაზეთის პრობლემა სცდება, როგორც ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობათა, ასევე რუსეთ-საქართველოს კონფლიქტის ჩარჩოებს და იგი მსოფლიოს ხელახალი გადასაწყობების კონტექსტში უნდა იქნეს განხილული, როცა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთი იბრძვის კავკასიაში საკუთარი გავლენის შენარჩუნებისთვის, ხოლო დასავლეთი თავად ცდილობს ჰპოვოს აქ საკუთარი გავლენის სფერო“ [8, 108].

აფხაზეთის კონფლიქტი არის ერთადერთი შეიარაღებული კონფლიქტი შავი ზღვის სანაპიროზე. მანამ სანამ არ მოიძებნება გამოსავალი ამ კონფლიქტიდან, დესტაბილიზაციის საფრთხე შავი ზღვის რეგიონში მუდმივად იარსებებს და, შესაბამისად, ევროპის პოლიტიკური უსაფრთხოებაც არ იქნება ბოლომდე უზრუნველყოფილი. ამიტომ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, რომ ევროკავშირი არ დარჩეს გულგრილი აფხაზეთის პრობლემის მიმართ და აქტიურად ჩაერიოს მის მოგვარებაში. ევროკავშირი შესაძლოა გამოვიდეს ერთგვარი „ნარჩო“ სტრუქტურის როლშიც, რომელიც შექმნის შესაბამის ნიადაგს საკონსტიტუციო ხასიათის საკითხების გადასაწყვეტად. გარდა ამისა, ევროკავშირს შეუძლია იმოქმედოს, როგორც შუამა-

ვალმა და არბიტრმა (მესამე მხარემ). შესაძლებელია მოიძებნოს ევროკავშირის სამშვიდობო მონაწილეობის რაიმე სხვა ფორმაც. აფხაზეთის კონფლიქტის დარეგულირებაში ევროკავშირის შესაძლო მონაწილეობის კონკრეტული ფორმებისა და მექანიზმების შემუშავება არ წარმოადგენს გადაუწყვეტელ ამოცანას იმ შემთხვევაში, თუკი იარსებებს სათანადო პოლიტიკური ნება თავად ამ ორგანიზაციის მხრიდან. მაგრამ ევროკავშირი უწინდებურად დაკავებულია საკუთარი შიდა ინტეგრაციის პრობლემებით, ჩინეთი შეუფერხებლად განაგრძნობს აღმასვლას, თუმცა მისი ურთიერთობები რუსეთთან კვლავ სტაბილურად მეგობრული რჩება. იზრდება სხვა განვითარებადი ქვეყნების – ინდოეთის, ბრაზილიის, ს.მ. ამერიკის საერთაშორისო წონაც. „მულტიპოლარული სამყარო“ უფროდაუფრო რეალური ხდება – რუსეთის ოცნება რეალობად იქცევა!!!

მართალია არაერთი წინადადება და რეკომენდაცია იქნა მიღებული აფხაზეთის კონფლიქტის მოგვარების კუთხით, 2001-2002 წლებში გაეროს და ეუთოს ეგიდით აქტიურად მიმდინარეობდა ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური კონფლიქტების მოგვარების გზების ძიება საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის ფარგლებში, (ბოდენის გეგმა და ა.შ) თუმცა სეპარატისტები და რუსეთი სისტემატურად ბლოკავდნენ ამ ინიციატივებს. თ. ნადარეიშვილის წინადადებით - უნდა გაირკვეს აფხაზეთის პოლიტიკური სტატუსი, ამასთან დაკავშირებით ჩვენ ვთავაზობთ ოპონენტებს მსოფლიოში არსებული ავტონომიური სტატუსის უმაღლეს ფორმას. დაე, თვით მათ შეარჩიონ ნებისმიერი სახელმწიფოს ფედერაციული მოდელი [8; გვ 108].

მოვიყვან რამდენიმე მიდგომას: ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მოწესრიგების მოდელი უნდა მიგვიყვანოს არა უნიტარულ სახელისუფლებო მმართველობისა და სახელმწიფოებრივ მოწყობასთან, არამედ ქართულ-აფხაზურ ერთიან ფედერაციულ სახელმწიფოსთან. აფხაზეთი უნდა მოვიაზროთ შეზღუდული სახელმწიფოებრივი სტატუსის მქონე რესპუბლიკად საქართველოს შემადგენლობაში.

ქართულ აფხაზური დიალოგი, რომელიც ბრიტანული არასამთავრობო ორგანიზაციის „შერიგების რესურსების“ ეგიდით მიმდინარეობს თითქმის ყოველწლიურად, ხშირად იწვევს აფხაზეთის მხრიდან ახალგაზრდებს და ქართველ პოლიტოლოგებს. მათი მუშაობის შედეგები და რეკომენდაციები წიგნის სახით არაერთხელ იქნა გამოცემული. 2011 წლის გამოცემაში ნათლადაა ჩამოყალიბებული: კონფლიქტების დარეგულირების ერთადერთ რეალურ გზას დაპირისპირებული მხარეების მიერ გადადგმული ორმხრივი ნაბიჯები წარმოადგენს, რაც საყოველთაო თანხმობის მიღწევისკენ არის

მიმართული. ამასთან, გაცილებით უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება „ძლიერის“ მიერ გადადგმულ ნაბიჯებს [9; გვ 235].

ორიოდე სიტყვით 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომზე. ამ საკითხზე არაერთგვაროვანი დამოკიდებულებაა ქართულ საზოგადოებაშიც კი, ერთნი ომს ქართული საგარეო პოლიტიკისა და დიპლომატიის უნიათობას მიაწერენ, მეორენი, მსოფლიო თანამეგობრობებისა და დასავლეთის უმოქმედობას, მესამენი რუსეთის აგრესიულ პოლიტიკას. ყველაზე ყურადსაღები სხვადასხვა ვარიაციებს შორის არის მარშალის ფონდის ხელმძღვანელის, აშშ სახელმწიფო მდივნის ასისტენტის კლინტონის ადმინისტრაციაში რონალდ ასმუსის შეფასება „ომი იმიტომ დაიწყო, რომ საქართველოს დასავლეთისკენ უნდოდა სვლა, ხოლო რუსეთს მისი გაჩერება უნდოდა. ეს კონფლიქტი არსად გამქრალა, ის ჯერ კიდევ არსებობს [10]

ომის დაწყებამდე დიდი ხნით ადრე ორივე მხარე აკეთებდა რევანშისტულ განცხადებებს. ჯერ კიდევ 2007 წლის დეკემბერში დევნილთა წინაშე გამოსვლისას მიხეილ სააკაშვილი ამბობდა: „ცხინვალის რეჟიმი მოყანყალბულია, როგორც ამოსაღები კბილი. დარწმუნებული ვარ, რომ ეს არის კვირეების, ან თვეების საკითხი. ამასში აბსოლუტურად დარწმუნებული ვარ. მეარი ინფორმაცია მაქვს... უახლოეს მომავალში, მე არ ვგულისხმობ წლებს, ჩვენ საერთაშორისო თანამეგობრობასთან ერთად შევქმნით პირობებს თქვენი ღირსეული დაბრუნებისთვის. ამრიგად, საუბარია მართლაც ძალიან მოკლე პერიოდზე. რუსებსაც წამოსცდათ რამდენჯერმე, რომ სამხრეთ ოსეთი მათ არ აინტერესებთ“. აგვისტოს ომის წინ იმატა რევანშისტულმა რიტორიკამ სეპარატისტთა მხრიდანაც. თავის ინტერვიუებში კოკოთი პირდაპირ აცხადებდა, რომ მას „უკვე მოსწყინდა ქართველთა პროვოკაციები და რომ უახლოეს მომავალში ის წერტილს დაუსვამდა მათ თავხედობას“. თავის მხრივ, აფხაზეთის დეფაქტო ლიდერებიც ღიად აცხადებდნენ, რომ მალე აღადგენდნენ აფხაზეთის იურისდიქციას კოდორის ხეობაზე და. ა.შ. [11. გვ 17]

2008 წლის ომის შედეგები რუსეთისთვის:

- აშკარა გახდა, რომ მას არ ჰქონდა რაიმე სერიოზული გეგმა საქართველოსთან მიმართებაში, ან არასწორად იქნა აღქმული თუ რა შიდა პოლიტიკური შედეგები მოჰყვებოდა ამ ომში ჩაბმას.
- აშკარა გახდა, რომ მას არ ჰყავდა სერიოზული დასაყრდენი საქართველოში.
- ამ ომში იგი განიხილებოდა მხარედ და არა როგორც მშვიდობის დამცველი

• ევროპამ უფრო აქტიურად დაიწყო ფიქრი ენერგეტიკული უსაფრთხოებასა და ალტერნატიულ წყაროებზე.

• ომმა გამოავლინა არმიაში არსებული პრობლემები.

საქართველოსთვის

• საფრთხის ქვეშ დადგა სახ. ინსტიტუტების სიმყარე;

• ათასობით დევნილი შეემატა ქვეყანას, რაც ამწვავებს უკვე არსებულ მძიმე სოც. სიტუაციას

• უკუსვლა განიცადა ეკონომიკურმა განვითარებამ.

• ქვეყნის 20% ვერ აკონტროლებს ცენტრალური მთავრობა

• შეფერხდა ნატოში გაწევრიანება

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ რუსეთი კიდევ უფრო გააცოფა საქართველოს ევროსტრუქტურებში და ნატოში გაერთიანების სურვილმა. როგორც ჩანს, საქართველო საბოლოო ხელიდან მეცდებამო, გაიფიქრა და მსოფლიოს თვალწინ დაიწყო გაუგონარი დამსჯელობითი ღონისძიებანი: გააუქმა რუსეთში შესასვლელი ვიზები ქართველთათვის, აკრძალა ყოველგვარი ქართული ნაწარმის (ღვინო, ბორჯომი) რუსეთში შეტანა და გაყიდვა. ესეც არ გვაკმარა, მთელს რუსეთის ტერიტორიაზე განუკითხავად დაიწყო ქრთველთა მასობრივი დაპატიმრებანი და მათი იძულებითი გადმოსახლება საქართველოში. ცოტა ხანში შეწყდა დაპლომატიური ურთიერთობა საქართველოსა და რუსეთს შორის. შეწყდა საჰაერო მიმოსვლა.

რა შეიძლება მოხდეს ამის შემდეგ? პირველ რიგში უნდა გავითვალისწინოთ, თუ როგორ უყურებს პერსპექტივას ორივე მხარე. სამწუხაროდ არ გვაქვს საფუძველი ვიფიქროთ, რომ რომელიმე მხარე ეძებს გამოსავალს, შეიძლება ითქვას, რომ ომი გრძელდება სხვა სახით. რუსეთმა ომის დროს ვერ მიაღწია თავის ერთ-ერთ ყველაზე სასურველ მიზანს და ამჟამად მიმდინარე პროცესების ამ მიზნისთვის გამოყენებას ცდილობს. ქართული მხარე საკმაოდ არაკონსტრუქციულია, იმიტომ რომ მხოლოდ და მხოლოდ სტატუს-ქვოს შენარჩუნებას უწყობს ხელს, რომელიც თავის მხრივ ძალიან პირობითია, ილუზიორულია, იმიტომ, რომ სიტუაციის ტოტალური კონტროლის საშუალება უბრალოდ არ შეიძლება ჰქონდეს ქართულ მხარეს. მეორეს მხრივ, პარადელური პროცესები მხოლოდ ქართული სახელმწიფოებრიობის წინააღმდეგ შეიძლება განვითარდეს, მათ შორის შიდა პოლიტიკური დინამიკა, ის მოტივები, რომლებიც ჩნდება შიდა პოლიტიკურ ძალებში და ა.შ. [12; გვ125]

სამხრეთ კავკასიის კონფლიქტების მოგვარების საკითხი უმნიშვნელოვანეს დატვირთვას იძენს იმ სახელმწიფოთა საგარეო

პოლიტიკაში, რომელთაც ამ რეგიონის მიმართ განსაკუთრებული გეოსტრატეგიული ინტერესი ამოძრავებთ. თუ აშშ-ის ადმინისტრაცია არსებულ კონფლიქტთა მოწესრიგებითაა დაინტერესებული, რუსეთის მხარის პოლიტიკას შესაძლოა კონტროლირებადი არასტაბილურობის შენარჩუნების სურვილი ვუწოდოთ (კრემლის სურვილია, შეინარჩუნოს კონფლიქტურ ზონებში არსებული „სტატუს-კვო“, რათა თავად შეასრულოს მთავარი გარეშე ფაქტორის როლი რეგიონის სამივე კონფლიქტში). რუსეთის ფედერაციის რეგიონული პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა სამხრეთ კავკასიის სახელმწიფოების ერთმანეთისგან გათიშვა, მათი ორმხრივი ურთიერთობების სამხსრივ კალაპოტში გადაყვანა (მოსკოვის გავლით).

კავკასიის კონფლიქტების გადაწყვეტა შესაძლებელია მხოლოდ რეგიონული და არარეგიონული ძალების (აქტორების) ერთობლივი ძალისხმევით შედეგად. გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური მოსაზრებებიდან გამომდინარე, დასავლეთი (აშშ და ევროპის ქვეყნები) დაინტერესებულია სტაბილურობის არსებობით ევროპის პერიფერიაში, ისევე როგორც ცენტრალურ აზიასა და ახლო აღმოსავლეთში. საქართველო კი წარმოადგენს კავკასიის სტაბილურობის არსებით ფაქტორს. ამ კონტექსტში, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აშშ-ის როლი და გავლენა, რომელიც სულ უფრო იზრდება მთელს მსოფლიოში. თუმცა, იმისათვის, რათა საქართველომ მასტაბილიზირებული გავლენა იქონიოს მთელს კავკასიაზე, მან ჯერ უნდა შეძლოს საკუთარი უსაფრთხოების პრობლემების გადაწყვეტა.

იმ შემთხვევაში თუ მომავალში მსოფლიოში არ განხორციელდება საქართველოსთვის სასურველი სტრუქტურული ცვლილებები და ისეთი საგარეო აქტორები, როგორებიცაა ევროკავშირი და ამერიკის შეერთებული შტატები არ მოახდენენ თავიანთი ძალისხმევის გააქტიურებას საქართველოს კონფლიქტების დარეგულირების კუთხით, არსებობს სავსებით რეალური საფრთხე იმისა, რომ ხსენებული კონფლიქტები საკმაოდ გრძელვადიანი პერიოდით დარჩეს დღევანდელი „სტატუს-კვოს“ მდგომარეობაში, რაც რუსეთთან პრობლემური ურთიერთობების გრძელვადიანობასაც გულისხმობს.

აფხაზეთსა და „სამხრეთ ოსეთთან“ დაკავშირებულ საკითხებში საქართველოს ხელისუფლება უნდა ამოვიდეს იმ რეალობიდან, რომ აღნიშნული რეგიონები ოკუპირებულია რუსეთის ფედერაციის მიერ და დღესაც გრძელდება მათი სრულმასშტაბიანი ანექსიის პროცესი. აღნიშნული გარემოებიდან გამომდინარე, ხსენებული რეგიონების დაბრუნება საქართველოს იურისდიქციის ქვეშ მოკლე ან საშუალოვადიან პერსპექტივაში არარეალურია. ასევე ნაკლებ-სავარაუდოა მათი ქართული სახელმწიფოდან დე-იურე გასვლაც. ყოველ

შემთხვევაში, საქართველოს ხელისუფლებამ უარი უნდა თქვას მოკლევადიან, პოპულისტურ ამოცანებზე და მთელი რესურსები გრძელვადიანი მიზნების მიღწევისკენ მიმართოს.

თბილისმა უნდა აწარმოოს კონსულტაციები მსოფლიო პოლიტიკის სხვა გლობალურ მოთამაშებთანაც. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იმსახურებს ჩინეთი – მსოფლიოს ერთ-ერთი უდიდესი სახელმწიფო, რომელიც მზარდი ტემპებით ვითარდება და გააჩნია არაერთგვაროვანი ურთიერთობები რუსეთთან. „დიდი აბრეშუმის გზის“, როგორც დასავლეთის ბაზრებზე უმოკლესი სახმელეთო გასასვლელის მნიშვნელობა პეკინისთვის საკმაოდ ღირებულია. ამ კონტექსტში, კავკასიაში რუსეთის დესტრუქციული პოლიტიკის წამგებიანობა ჩინეთისთვის საკმარის საფუძველს ქმნის, რათა თბილისმა რუსეთთან ურთიერთობების რიგ საკითხებში ოფიციალური პეკინის მხარდაჭერის მოპოვების იმედი იქონიოს. ჩინეთის მზარდი ამბიციის გლობალურ ზესახელმწიფოებაზე მხოლოდ ხელს შეუწყობს ამგვარ ტენდენციას

სერიოზული შესწავლის საგანი უნდა გახდეს საქართველოს ამიერკავკასიური მეზობლების აზერბაიჯანისა და სომხეთის ბალანსის პოლიტიკა. ორივე ამ სახელმწიფოს გაწონასწორებული, ნორმალური ურთიერთობა აქვს კავკასიის რეგიონში აქტიურ ორ ზესახელმწიფოსთან, როგორც აშშ, ისე რუსეთის ფედერაციასთან.

ქართულ ხელისუფლებასა და მთელ საზოგადოებას – რაღაც უნდა დაგვიჯდეს, უნდა მოვახერხოთ აფხაზეთან და ოსებთან ურთიერთობაში სამწუხარო რეალობად ქცეული გაუცხოების პროცესის შეჩერება. ვინაიდან მსოფლიოს არც ერთი ავტორიტეტული და გავლენიანი სახელმწიფო და არც ერთი საერთაშორისო ინსტიტუტი არ ცნობს სოხუმისა და ცხინვალის დამოუკიდებლობას და მათთვის ეს საქართველოს კანონიერ ტერიტორიებად რჩება, აუცილებლად უნდა იქნეს მიღებული და უკანონოდ და საერთაშორისო იურიდიული ძალის არმქონედ იქნეს ცნობილი მოსკოვსა და სოხუმს შორის გაფორმებული ყველა ხელშეკრულება და კონტრაქტი, რომლის ძალითაც რუსეთის დროებით თუ მუდმივ საკუთრებაში გადადის აფხაზეთის ნებისმიერი ხასიათის რესურსი. 2008 წლის მარტში მ.სააკაშვილის მიერ ცალმხრივად წარდგენილი კონფლიქტის დარეგულირების გეგმა, სადაც მან სოხუმს ფართო ავტონომია, საქართველოს ვიცე-პრეზიდენტის თანამდებობა და თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნა შესთავაზა, (მაგრამ აფხაზ ეთნოსს გადარჩენის არავითარი რეალური გარანტია არ მისცა), ასევე განწირული იყო წარუმატებლობისათვის. თუმცა, ადვილი შესაძლებელია, ეს გეგმა ნატოს ბუქარესტის სამიტის წინ მოწყობილი პიარ-აქცია იყო მხოლოდ და მეტი არაფერი.

საქართველოში უნდა მოხდეს ნებისმიერი გზა, რომელიც პირდაპირ გადის აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთზე, მანამ სანამ სხვა მნიშვნელოვან სახელმწიფოებსაც არ უღიარებიათ მათი დამოუკიდებლობა, ენერგოდამოკიდებულებიდან გამომდინარე სულაც არ იქნება გასაკვირი რომ ახლო მომავალში ევროპის რამდენიმე ქვეყანამ მიჰბადოს რუსეთს და ჰონდურასს და მერე უკვე შედეგები სავალალო აღმოჩნდეს, თუმცა ეს ჯერჯერობით ალბათ რუსეთის ინტერესებში ნაკლებად შედის (მას საკუთარ ტერიტორიაზე ჰყავს მეტნაკლებად დაუმორჩილებელი ჩეჩნეთი, რომელსაც ასევე აქვს თვითგამორკვევის უფლება და ეს ასე ვთქვათ მტკივნეული წერტილია რუსეთისთვის).

ლიტერატურა

References:

1. Wright Q. The Study of International Relations. N.Y., 1955. P.
2. Здравомыслов А.Г. Социология конфликта. М., 1995. С. 3.
3. qarTul-osuri konfliktis istoriuli da politikur-samarTlebrivi aspeqtobi da misi mogvarebis ZiriTadi gzebi (g. JorJoliani, I. ToTaZe, s./lekiSvili, I. mataraZe, e. xoStaria-brose) gamomcemloba `samSoblo~ Tbilisi 1992w.
4. zurab papasqiri – afxazeTi saqarTvelo – gamomcemloba `aRmaSenebeli” Tbilisi 1998.
5. igor kveselava `saqarTvelos ekonomikuri da politikuri orientaciis zogierTi sakiTxi” Tbilisi 1999 gv.57.
6. saqarTvelos parlamentis Tavmjdomaris, saxelmwifo meTauris sityva gaeros uSiSroebis sabWos 1994 wlis 9 martis sxdomaze. (afxazeTis sakiTxi oficialur dokumentebSi – Tbilisi 2000)
7. afxazeTis avtonomiuri respublikis umaRlesi sabWos sesiis dadgenileba (saqarTvelos teritoriuli mTlianobis aRdgenisa da afxazeTis konfliktis mogvarebis ZiriTadi principebis Sesaxeb) 1999w. 2 dekemberi
8. T. nadareiSvili–SeTqmuleba saqarTvelos winaaRmdg. Tb.2000 w.
9. igor kveselava `saqarTvelos istoriis qronikebi (1970-1990) - I wigni. Tbilisi 2004 w. gamomcemloba `teqnikuri universiteti”.
10. www.foreignpress.ge (2.10.2009)
11. bluaSvili uCa – saqarTvelo gamowvevebis winaSe. Tb. 2010
12. saqarTvelo-ruseTis urTierTobebi dialogis aRdgenis perspeqtivebi.

Marina Izoria
Conflicts in Georgia and their solutions

Summary

The article „Conflicts in Georgia and their solutions“ described the Georgian - South Ossetian and Georgian - Abkhazian conflict in the history, development stages and the steps taken by the government in terms of their settlement, as well as the prospects for resolution.

Keywords: Georgian - South Ossetian and Georgian - Abkhazian conflict

Reviewer: Professor Revaz Mishveladze, Georgian Technical University

Марина Изория
Конфликты в Грузии и пути их урегулирования

Резюме

Статья «конфликты в Грузии и пути их урегулирования» изложены факты происхождения Грузино-Осетинского и Грузино-Абхазского конфликтов, этапы развития и предпринятые шаги правительством Грузии для их урегулирования, а также перспективы их решения.

Ключевые слова: Грузино-Осетинский и Грузино-Абхазский конфликт

Рецензент: Профессор Реваз Мишвеладзе. Грузинский технический университет.

მანია საათაწვრილი ეროვნული კულტურა და ცნობიერება

საქართველო მსოფლიო ცივილიზაციის შემადგენელი ნაწილია. ამიტომ გლობალიზაციის პროცესები სულ უფრო იჭრება ჩვენს ეროვნულ ცხოვრებაში და დიდ ზეგავლენას ახდენს მასზე. გლობალიზაცია ადამიანთა საზოგადოების განვითარების კანონზომიერი და ხანგრძლივი ისტორიული პროცესის ლოგიკური შედეგია, ამიტომ იგი ჩვენი ეპოქის ძირითადი დამახასიათებელი ნიშანია (1.14).

გლობალიზაციის სხვადასხვა გამოხატულებებს შორის კულტურის გლობალიზაცია ერთ-ერთი ყველაზე უფრო თვალსაჩინო, ფართოდ გავრცელებული და წინააღმდეგობრივია.

დღეს კულტურის გლობალიზაციას განაპირობებენ შემდეგი ფაქტორები:

ა) ტექნოლოგიური პროგრესი (რომელმაც ხელი შეუწყო ტელეკომუნიკაციისა და კომპიუტერული სისტემის განვითარებას);

ბ) გლობალური მედიის კორპორაციული ინფრასტრუქტურა, ფილმების, მუსიკის, ტელეპროგრამის გლობალური ბაზრის ჩამოყალიბებას თან ახლავს ტრანსნაციონალური ინდუსტრიის განვითარება, რომელშიც ბევრი ფორმაა გაერთიანებული. მაგ. დღეს მსოფლიო ბაზარზე ახალი ამბების და გასართობი პროგრამების ოცდახუთამდე უზარმაზარი ეროვნული კორპორაციაა გაბატონებული, რომელთა უმრავლესობა აშშ -ია დაფუძნებული;

გ) მუსიკა (დღეს ბაზარზე ამერიკული და ბრიტანული მუსიკა დომინირებს, რომელმაც უკანა პლანზე გადასწია ეროვნული მუსიკა);

დ) კინო - უზარმაზარი ტრანსნაციონალური ინდუსტრია, რომელშიც აშშ ბატონობს. მან დაიპყრო მსოფლიო კინობაზარი და საკმაოდ „ცივად“ ეკიდება სხვა ფილმების შესვლას აშშ-ში;

ე) ტურიზმი - ადამიანთა მოგზაურობამ მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში დღეს არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. ტურიზმი კულტურათა გაცნობის, შესწავლის, ურთიერთგაცვლისა და აღიარების ერთ-ერთ ძლიერ ფაქტორად გვევლინება.

ეკონომიკური პოლიცენტრიზმის ექვივალენტია მულტიკულტურალიზმი, ანუ სხვადასხვა კულტურების კომბინაცია და ინტერნაციონალურიანზე-ნაციონალური კავშირების გაღრმავება. ძალიან საინტერესო პროცესი მოხდა იაპონიაში. იაპონელებმა თავიანთი ეროვნული კულტურის ელემენტები გლობალური კულტურის ნაწილად აქციეს. აღექსანდრე ტომოვის აზრით, გლობალიზაცია და მულტიკულტურალიზმი ერთმანეთს არ გამოირიცხავს, რადგანაც: 1. ახლად წარმოქმნილი გლობალური კულტურა ვრცელდება მსოფლიო მედიის მიერ და იგი ხდება სულ უფრო და უფრო განსხვავებული დომინანტური ერების კულტურისგან; 2. დიდი ერების კულტურა პოლიტიკური პოლიცენტრიზმისა და მულტიკულტურალიზმის პრინციპების დანერგვის კვლადაკვლ კარგავს გავლენასა და უნარს, გაანადგუროს მცირეერების კულტურა(2).

XXI საუკუნეში, გლობალიზაციის ეპოქაში, მასობრივი კულტურის დასავლური ფასეულობების გავრცელება მთელ მსოფლიოში დაჩქარებული ტემპით მიმდინარეობს. ეს პროცესი, სპეციალისტთა აზრით, შეუქცევადია. სამწუხაროდ, უცხოური მასობრივი კულტურის გავრცელება გარკვეულად განაპირობებს ეროვნული ტრადიციებისა და კულტურის შესუსტებას. ეს განსაკუთრებით ეხება მცირეერიცხოვან ერებს, რომლებშიაც ეროვნული ცნობიერების დაქვეითებას შეიძლება მოჰყვეს მთლიანად ეროვნული თვითმყოფადობის დაკარგვა.

საუკუნეების მანძილზე ხალხები თავიანთი თვითმყოფადობის შენარჩუნებას საკუთარი ეროვნული კულტურის შენარჩუნების ფასად ახერხებდნენ. სწორედ ეროვნული კულტურა და ეროვნული ენა იყო ის განმასხვავებელი ნიშანი, რომელიც ამა თუ იმ ხალხს სხვისგან გამოარჩევდა და ეროვნული იდენტიფიკაციის საშუალებას იძლეოდა. ამდენად, ეროვნება და ეროვნული კულტურა თითქმის გაიგივებულ ცნებებად აღიქმებოდა და პიროვნება მაშინ ითვლებოდა გარკვეული ეროვნების წარმომადგენელად, როცა ამავე ეროვნული კულტურის მატარებელი იყო (3.258).

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ყოველი ერის ჩამოყალიბების საფუძველი არის ეროვნული ცნობიერება. ეროვნული ცნობიერება განპირობებულია მოცემული ერის მთელი ისტორიით, ერის ცხოვრებით, ერის წარსულით, აწმყოთი და მომავლით. ეროვნული თავისებურებანი ვლინდება ცხოვრების ყველა ნიუანსში. ისინი

გამოიხატება, საზოგადოებრივ და პირად ცხოვრებაში, მცირერიცხოვან ერთა ე.წ. დიდ ერთა წიაღში ათქვეფის, ეროვნული ატრიბუტების და თვით რელიგიათა თავსმოხვევის მსახვრადი პოლიტიკა ჯერ კიდევ მაშინ დაიწყო, როცა პირველი დამპყრობლები გამოჩნდნენ დედამიწაზე და კოლონიური პოლიტიკის მრისხანე ეპოქა დაიწყო.

კულტუროლოგ რ. მიშველაძის მოსაზრებით, - „ქართველთა ეროვნული ცნობიერება ჩამოყალიბდა მტრულ გარემოცვაში, ამიტომაც ჩვენი წინაპრები თვალისჩინივით უფროთხილდებოდნენ ეროვნულ ატრიბუტიკას – ეროვნულ კუთვნილებას, ანუ ქართველობას, ქართულ წარმოშობას, ენას, ეროვნულ ცნობიერებას, ნაციონალურ ნიშან-თვისებებს, მართლმადიდებლობას, ეროვნულ ზნე-ჩვეულებებსა და ტრადიციებს... ცდილობდნენ, შეენარჩუნებინათ ნაციონალური სიწმინდე და „არ აღრეულიყვნენ ერსა უცხოსა“. ვინაიდან, მათ კარგად იცოდნენ, რომ ენის, ტერიტორიის თუ სარწმუნოების დათმობა ეროვნულ სიკვდილს ნიშნავდა. ამიტომაც, თავგამოდებით ებლაუჭებოდნენ, საუკუნეების განმავლობაში აწრთობდნენ და იფარავდნენ ქართულ ფენომენს“ (4.115).

თავის მხრივ, ქართული ფენომენი მოიცავს: ქართულ ადათ-წესებსა და ზნე-ჩვეულებებს, ქართულ ხელოვნებას, ქართულ ენასა და სიტყვიერებას, ქართულ მეცნიერებას.

ქართული კულტურის მშენება, ქართული ხელოვნება და ლიტერატურა გახლავთ. სწორედ ხელოვნება და ლიტერატურა ანიჭებდნენ ქართულ ფენომენს განუმეორებლობასა და მომხიბვლელობას.

ქართული მუსიკალური ხელოვნება მსოფლიოში უნიკალური მოვლენაა. იგი შედგება ქართული ხალხური, ანუ ფოლკლორული, სიმღერების და ქართული კლასიკური მუსიკისაგან. განსაცვიფრებელია ის ფაქტი, რომ კავკასიაში მხოლოდ ქართველებს აქვთ პოლიფონიური-სამხმიანი, ოთხმიანი და ზოგჯერ შვიდხმიანი სიმღერებიც კი.

რაც შეეხება ქართულ ხალხურ სიმღერას, იგი უძველესია. ისტორიას თუ გადავხედავთ, გაგვახსენდება, რომ ქართველ კაცს ბრძოლაშიაც ესმარებოდა (ლაშქრული, საბრძოლო სიმღერები) და შრომაშიც (ოღოია, ნადური...).

სახვით ხელოვნებასთან მიმართებაში, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვახსენოთ ჩვენი საეკლესიო მხატვრობა. ქართული ფრესკების უნიკალურობა არაერთგზის აღუნიშნავთ სპეციალისტებს და სწორედ ამიტომაცაა, რომ ამ ფრესკების დაცვა იუნესკოს ეგიდით ხორციელდება.

ასევე აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოს თოთხმეტ მოქმედ ანბანთა შორის ქართული ანბანი ანუ ქართული დამწერლობაა. იგი უნიკალურია თავისი სილამაზით.

საუკუნეების განმავლობაში ნაბიჯნაბიჯ სრულყო ქართველმა ერმა ფენომენის ის მომაჯადოებელი სისტემა, რომელიც ადამიანის აზროვნების თითქმის ყველა სფეროშია განფენილი და მსოფლიოს ყველა წერტილიდან შეუიარაღებელი თვალითაც კი კარავად ჩანს (4.130-131).

ამჟამად, არსებული ვითარება ქართულ საზოგადოებას მეტად მძიმე მდგომარეობაში აყენებს. ხალხის დიდმა ნაწილმა დამახინჯებულად აღიქვა დასავლური ღირებულებები და დემოკრატიის მათებური გაგება.

მაშინ, როდესაც მსოფლიო გლობალიზაციის ფაზაში შევიდა, ეროვნული ცნობიერების შენარჩუნება არა მარტო პატარა საქართველოსათვის, არამედ დიდი ქვეყნებისათვისაც კი შეშფოთების საგანი გახდა და ისინი სახელმწიფო დონეზე საგანგებო ღონისძიებებს მიმართავენ ამგვარი „კულტურული იმპერიალიზმისაგან“ (უაკ ლანგი) თავის დასაცავად.

საფრანგეთის დეპუტატი ევროპარლამენტში კატრინ ლალუმიერი ნაშრომში „ბრძოლა კულტურისათვის“ აღნიშნავს, რომ გლობალიზაციის პროცესი იწვევს იდეათა სტანდარტიზაციასა და ცხოვრების წესის გაერთიანებას ამერიკული მოდელის მიხედვით (5.119-120).

ასე რომ, საფრანგეთს ეშინია თავისი ენისა და კულტურის დაკარგვის. დასავლური და განსაკუთრებით ამერიკული მასობრივი კულტურის გავლენა ქართულ კულტურაზე გარდაუვალია. თუ კი დიდი საფრანგეთის მკვიდრი ასეთ შეშფოთებას გამოხატავს, მაშინ რაღა უნდა ქნას პატარა საქართველომ, აქ ხომ გადაგვარების საფრთხე კიდევ უფრო დიდია.

ეროვნული თვითყოფადობის მოსპობის ძირითადი სამიზნე სამი რამ გახლდათ: ტერიტორია, ენა და რელიგია, ანუ იგივე „ენა, მამული, სარწმუნოება“. ერთნი ამბობდნენ, რომ ცივილიზაცია უნდა შეეტანათ ნახევრად ველურ ტომებში და ისინი კულტურის გზაზე შეეყენებინათ; მეორენი სხვა სახელმწიფოთა ე.წ. ტირანიისაგან გასათავისუფლებლად მიისწრაფოდნენ; მესამენი კი, და ეს უფრო იშვიათად ხდებოდა, პირდაპირ რელიგიურ ომებში ებმებოდნენ. საერთო მიზანი კი ყველა შემთხვევაში ერთი იყო – მსოფლიო ბატონობა. საქმე ტერიტორიის წართმევით იწყებოდა და მერე ამუშავდებოდა დაპყრობილი ქვეყნის კულტურულ-რელიგიური დაუთოების სასტიკი მანქანა.ამ დაუთოებას დამპყრობელი ახერხებდა

იმ ფორმითა და მეთოდით, ცივილიზაციის რა დონეზეც თავად იდგა: ზოგჯერ შენიღბულად (ვორონცოვი), ზოგჯერ კი ე.წ. ნაჯახის პოლიტიკით.

თუ გადავხედავთ საქართველოს ისტორიას, ვნახავთ, რა კირთებით, ცეცხლითა და მახვილით ცდილობდნენ არაბები, სპარსელები, თურქები და სხვები, ივერიაში ქრისტიანული რწმენა აღმოეფხვრათ. მარტოდელოფლის შუშანიკის, აბო თბილელისა და ქეთევან დედოფლის წამების მაგალითები რაღა ღირს ამის ხაზგასასმელად! ასე იბრძოდა ჩვენი მართლმადიდებლური სარწმუნოებაერის განადგურების მახვილი ტერიტორია და რელიგიასთან ერთად ენას დაატყდებოდა ხოლმე თავს.დამპყრობელი თვლიდა, რომ დამოუკიდებლობადაკარგული სახელმწიფოს ენა იმპერიისთვის სრულიად ზედმეტი ბარგი იყო და ამ ენაზე კულტურის განვითარება იმპერიის მომავალ მდგრადობას საფრთხეს შეუქმნიდა. ახლა ისმება კითხვა:

როგორია ამ მხრივ მგომარეობა დღეისათვის საქართველოში?

ჩვენი აზრით, ამ საფრთხისაგან თავის დაღწევის ერთადერთი რეალური გზა არის ჩვენი ეროვნული სახის შენარჩუნება, ამისათვის საქართველომ მსოფლიო ისტორიული გამოცდილების გამოყენებით უნდა შესძლოს თავზე მოექცეს გლობალიზაციის თანმხლებ მნიშვნელოვან პროცესებს, რათა წინააღმდეგობა გაუწიოს ზესახელმწიფოების მიერ აგორებულ ტაღდას და მათ მცდელობებს შექმნან ერთიანი სივრცე. „სივრცე, რომელიც შლის მანძილისა და საზღვრების არსებობის მნიშვნელობას, ხაზს უსვამს ადგილობრივ ტრადიციებსა და წეს-ჩვეულებებს. საბოლოო ჯამში კი კლავს ეროვნულ სულს“ (1.11).

დღეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, იმას, თუ ეროვნული სახელმწიფო რამდენად გამოიჩენს უნარს დაიცვას ეროვნულისა და ანტიეროვნულის თანაფარდობის ის საზღვარი, რომელიც საშუალებას მისცემს მას მაქსიმალურად შეინარჩუნოს თვითმყოფადობა და ამავე დროს ეზიაროს ყოველივე პროგრესულს, რაც მისი ეროვნულობის განვითარებას შეუწყობს ხელს (6.16).

ყოველივე ზემო აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი დასკვნა:

გლობალიზაცია წარმოადგენს მსოფლიოს განვითარების თანამედროვე კანონზომიერ პროცესს, რომელიც ეხება საზოგადოების განვითარების ყველა სფეროს: ეკონომიკას, პოლიტიკას, რელიგიასა და სოციალურ მხარეს. გლობალიზაციის დიდ ტაღდას, ცხადია, ჩვენ თავიდან ვერ ავიცილებთ, მაგრამ მაქსიმალურად უნდა ვეცადოთ, რომ ამ პროცესის დადებითი მხარეები მაქსიმალურად იქნას რეალიზებული

ქართულ პოლიტიკაში. ამასთანავე ის უარყოფითი შედეგები, რაც ამ პროცესს თან ახლავს და რასაც უპირველესად გლობალიზმისა და ნაციონალიზმის ურთიერთდაპირისპირებულობა და შესაბამისად ყოველივე ნაციონალურის დაწყებული ეკონომიკითა და კულტურით დამთავრებული, აღმოფხვრა და გლობალურად ჩანაცვლება წარმოადგენს, მაქსიმალურად უნდა იქნეს გაანალიზებული და სათანადო დასკვნები გამოტანილი, რათა ის სპეციფიკა, ის თავისებურება, რაც ამა თუ იმ ხალხს გააჩნია და რაც მსოფლიოს მრავალსაუკუნოვან კულტურას ქმნის, ეს მაინც გადავარჩინოთ. დავიცვათ საუკუნეთა მანძილზე ჩამოყალიბებული და მოვლილი ეროვნული კულტურა. ეს სადღეისო ამოცანაა და ამსტატიის მიზანიც ამაში მდგომარეობს.

Reference:

ლიტერატურა:

1. m. qobulia, i. rexviaSvili, rogor vuSveloT saqarTvelos, istoriis gakveTilebi da Tanamedrove saqarTvelos erovnuli interesebi, gaz: „saqarTvelos cxovreba”, #2, Tb.; 2005.
2. Alexander Tomov, The Fourth Civilisation, Sofia, 1996. available from <http://lib.ru/POLITOLOG/TOMOV/4civil.txt>.
3. z. daviTaSvili, globalizacia da nacionalizmi, Tb., 2003.
4. r. miSvelaZe, „kultura da Tanamedroveoba“, Tb., 2012.
5. e. mesxia, dasavlurimasobrivikultura da erovnulic nobierebis problemebi, Journ.: „saistoriomacne” XVIII, baTumi, 2009.
6. o. qoCoraZe, „ZvelTa Tqves Zveli qarTuliT Taviss Zveleburs weszedა...”, gaz.: „saqarTvelos cxovreba”, #4, Tb., 2006.

Maia Saatashvili

National Culture and Consciousness

Summary

In the XXI century, the epoque of globalization, the value of western culture in the whole world is spreading very fast.

That process, by the opinion of specialists, is irreversible. Unfortunately, the spreading of foreign culture partly weakens national traditions and culture. That especially affects on minor nations, whose reduction of national consciousness could be followed by the loss of national consciousness totally.

In the given article, referring on special literature, is researched the issue of correlation of national culture and consciousness in the globalized world.

By the author's point of view fast changes in all fields of development of society put on the agenda the necessity of new assessment – analyzing of cultural-educational and historical-conscious heritage of national - culture.

Today, when the world is in the phase of globalization, specifically important is to maintain the national consciousness, because that specific, that peculiarity, that has the Georgian nation and has developed centuries-old culture – should be saved and protected.

Key words: National Culture, consciousness, globalization, national consciousness

Reviewer: Professor Ketevan Jjeishvili, Georgian Technical University

Майя Сааташвили

Национальная культура и сознание

Резюме

В XXI веке, в эпоху глобализации, массивное распространение западных ценностей протекает с ускоренным темпом.

По мнению специалистов этот процесс необратим. К сожалению, массивное распространение западной культуры определенно ослабляет национальные традиции и культуру. Особенно это касается национальных меньшинств, среди которых снижение национального сознания может привести к потере национальной самобытности.

В указанной статье, полагаясь на специальную литературу, исследованы вопросы взаимодействия национальной культуры и сознания в глобализованном мире.

По мнению автора быстрые изменения произошедшие во всех сферах поставили на повестку дня обязательность новой оценки-анализирования, культурно-воспитательного и историческо-опознавательного национально-культурного наследия, а также вопрос сохранения грузинской национальной специфики и особенностей. Здесь же должно быть сделано распространенное заключение. На сегодняшний день, когда мир вступил в фазу глобализации, особое значение придается вопросу сохранения национального сознания, спасти и защитить ту специфику, ту особенность, которая свойственна грузинскому народу и создает многовековую культуру.

Ключевые слова: Национальная культура, сознание, глобализация, национальное сознание.

Рецензент: Профессор Кетеван Джиджейшвили. Грузинский технический университет.

ს ბ ზ მ რ ი ს

Сусанна Багдасарян

Столкновение традиционной праздничной крестьянской культуры юга России в 1920-е годы: столкновение идеологией

Оформление советской власти, революционные преобразования 1920-х годов затронули все сферы жизнедеятельности общества бывшей Российской империи. На первый план вышла сфера идеологического культурного революционного «шока» населения от новых ценностей, идей, взглядов установок Советской власти.

Несмотря на революционные потрясения, уклад жизни российского (в частности, южно-российского) крестьянства к 1920-м гг. оставался преимущественно традиционным, особенно в праздничной культуре, с религиозной, православной обрядностью земледельческого цикла. По именуемым данным, к 1861 г. перечень праздников и выходных русского крестьянина включал в себя не менее 95 дней, плюс к этому еще некоторое количество официально неучтенных праздничных и послепраздничных дней.[1] Как отмечает Б.Н. Миронов, «большое число праздников было результатом потребительского характера крестьянского хозяйства, целью которого было получение не прибыли, а пропитания».[2] Думается, данное утверждение вполне справедливо, но, вместе с тем, указывает лишь на одну из причин столь значительного (чуть ли не 30 % от общей продолжительности года) количества праздничных и выходных дней в российской деревне в досоветский период ее истории. Безусловно, тяжелый крестьянский труд отнимал у аграриев немало сил, вследствие чего, подчиняясь принципам «моральной экономики» (согласно которым, желаемым результатом трудоусилий считался минимальный уровень потребления[4]), они с радостью

отводили время разнообразным празднествам. Но, при этом, праздники играли деревне и важную социальную роль, в чем заключалась другая причина их значительной численности.

По обоснованному мнению специалистов в области исследования русской деревни, праздники представляли собой действенное средство организации и упорядочивания сельской жизни, своеобразный комплекс методов укрепления социальных, межпоколенческих, индивидуальных связей, сплочения крестьянского «мира» и, в конечном счете, – залог стабильности сельского социума. В.И. Белов писал, что праздники придавали сельской жизни необходимый ритм, который «...проявлялся во всем, формируя и цикличность», причем «ритмичным был не только дневной, суточный цикл, но и вся неделя. А сезонные сельхозработы, праздники и посты делали ритмичным и весь год».[4] Еще более четко по этому поводу выразился В.А. Бердинских, по словам которого «праздники перебивали монотонность будней, задавали жизни определенный ритм» и «как спицы в колесе, вращали привычное течение жизни, круг забот».[5] Тем самым, праздники выступали как своеобразная система координат цикличного течения сельской жизни. И, конечно, празднование тех или иных торжественных дат христианского календаря позволяло земледельцам не просто отдохнуть от тяжелых трудов, но возвыситься над обыденностью, уделить время общению с родственниками и соседями, почувствовать, так сказать, вкус жизни.

Праздничная культура досоветской деревни была религиозной, в связи с чем, перечень сельских празднеств строился в соответствии с церковным календарем. В полном соответствии с церковной и мирской (сельской) традицией проходили и праздничные торжества. Религиозными компонентами праздников являлись церковные службы, крестный ход, водосвятие и т.п. Со своей стороны, крестьяне прилагали к праздничным мероприятиям угощения, прием гостей и походы в гости, народные гулянья. На улице устраивались гулянья молодежи, нередко проводились кулачные бои. Непременным атрибутом торжеств был алкоголь, употребление которого, зачастую, переходило все границы и превращалось в повальное пьянство с неизбежными последствиями в виде бытовых конфликтов, мордобоя, массовых драк, которые для отдельных участников заканчивались иной раз летальным исходом. Неудивительно, что после проведенных с размахом торжеств крестьянам приходилось тратить известное время еще и на «отдых от праздника».[6] Подобное было неизбежным, ибо, как говорили жители станицы Атаманской Кубанского округа Северо-Кавказского края в феврале 1928 г., после хороших посиделок и гуляний неизбежно наступало «праздничное похмелье»,[7] которое, разумеется, отнюдь не способствовало плодотворному труду.

Надо признать, что пьянство и влекомые им вышеописанные негативные явления, сопровождавшие сельские празднества, как по всей России, так и в ее южных регионах, вряд ли заслуживают оправдания и понимания. Вместе с тем,

было бы изрядным преувеличением возводить эти явления в абсолют и говорить о деревенском празднике как о сплошном пьянстве, мордобое и разврате, игнорируя его социально-психологические и социокультурные функции. Между тем, большевистские пропагандисты, критикуя досоветскую праздничную культуру, впадали в крайности и огульно трактовали традиционные празднества как время активизации непривлекательных животных инстинктов населения: «пьянка, жратва, разгул, драки и хулиганство – вот чем озаменовались все церковные праздники».[8] Здесь, собственно, следует перейти к рассмотрению мероприятий, проводимых в 1920-х гг. лидерами компартии и властными структурами РСФСР и СССР (в частности, партийно-советским руководством на Юге России) с целью искоренения традиционной праздничной культуры крестьянства и замены таковой на новые ритуалы, основанные на коммунистической идеологии и утвержденные новой властью.

Расценивая религию как «опиум для народа» и не без оснований видя в ней серьезного конкурента пропагандируемому ими марксистско-ленинскому учению (которое, как известно, и само вскоре приняло черты религиозной доктрины со своими непреложными догмами, богом-отцом, богом-сыном и штатом святых), большевики поставили своей целью создание светского государства. В Конституции РСФСР 1918 г. (гл. 5, п. 13) отмечалось: «в целях обеспечения за трудящимися действительной свободы совести, церковь отделяется от государства и школа от церкви, а свобода религиозной и антирелигиозной пропаганды признается за всеми гражданами».[9] В гл. 13, п. 65г Конституции позиция советского государства по вопросу религии и церкви уточнялась: здесь указывалось, что к числу лиц, не могущих избирать и быть избранными в советы (то есть к числу лишенцев, – юридически неполноправной категории в РСФСР и СССР) относились, помимо живущих на нетрудовые доходы, прибегающих к наемному труду и пр., еще и «монахи и духовные служители церковных и религиозных культов».[10] После ознакомления с данным пунктом Основного закона Советской России даже благодушные идеалисты легко бы догадались, что в «пролетарском» государстве дела со «свободой религиозной пропаганды» обстоят вовсе не так замечательно, как о том говорилось в гл. 5 того же документа, и что большевики рассматривают религию и церковную организацию как враждебные себе силы, обреченные на уничтожение.

Добавим, что недоброжелательное внимание советской власти привлекали не только монахи и священнослужители, но и те крестьяне, которые принимали активное участие в деятельности сельских храмов в качестве церковных старост, псаломщиков, и пр. В отличие от лиц духовного звания, крестьяне-активисты могли и сохранить за собой избирательные права, не всегда превращаясь в лишенцев; но, их ждало повышенное налогообложение как «социально-чуждых» лиц. В общем русле борьбы с религией в СССР проходило последовательное вытеснение религиозных компонентов из праздничной культуры и постепенная

замена церковных праздников гражданскими, призванными напоминать населению о славных вехах мирового коммунистического движения и становления советской власти. В октябре 1923 г. ЦК РКП(б) принял специальное решение об антирелигиозной пропаганде в деревне, где сформулировал необходимость «отвлечения [крестьянства] от культа путем организации культурных развлечений, сосредоточения внимания на пролетарских праздниках и торжествах... замены религиозных отпразднений формами гражданского быта, как-то: религиозных праздников – гражданскими производственными праздниками (например, праздник урожая, посева и т. д.), таинств – торжественными отпразднениями гражданских актов с участием (при условии отказа от церковного ритуала) культурно-просветительных учреждений, как, например, гражданских похорон, панихид, брака, наречения имени и принятия в гражданство (запись рождения) и т.п.»[11] Для выполнения этих задач были мобилизованы не только партийно-советские работники, но и сельская общественность в лице интеллигенции, членов коммунистического союза молодежи (комсомола), пионеры.

Сельская интеллигенция (учителя, агрономы) в силу своего образовательного уровня могла сыграть важную роль в антирелигиозной работе. Однако, по печальным признаниям большевиков, нередко представители интеллигенции не разделяли их огульно-враждебного отношения к «проклятому прошлому» во всех его проявлениях и стремились дистанцироваться от радикальных мероприятий новой власти типа чрезвычайно грубых, издевательских нападок на церковь, священнослужителей и православную веру. В этой связи, наибольшие надежды в ходе преобразований сельской повседневности и культуры в соответствии с идеалами социализма возлагались лидерами РКП(б) на членов сельских ячеек компартии, местных советских работников, а также на крестьянскую молодежь.

Большевики справедливо полагали, что «носителями новых идей является молодежь», [12] вне зависимости от того, сельская она или городская: ведь, в отличие от представителей старших поколений, сознание молодых людей представляло собой своего рода *tabula rasa*, и было открыто новым идеям. Более того, уже в силу возраста молодежь проявляет повышенную склонность к переменам, что было чрезвычайно важно для большевистских модернизаторов. Поэтому, именно с молодежью, а не со старшими поколениями большевики связывали свои надежды на построение нового общества, о чем в источниках содержится немало свидетельств. Так, в 1920 г. члены Донского комитета РКП(б) твердо заявляли, что «дальнейшее укрепление Советской власти может основываться только на молодом поколении».[13] О том же говорили участники проходившего в первой половине февраля 1924 г. при Донецком окружном РКП(б) совещания

секретарей сельских ячеек компартии, полагавшие, что необходимо опираться на молодежь и что «не нужно гнаться за воспитанием стариков, они от нас уходят».[14] Неудивительно, что ударным отрядом в проведении антирелигиозной работы в деревне (как, впрочем, и городах) считались комсомольцы, рассматривавшиеся своими старшими товарищами, – членами коммунистической партии, – в качестве передовых представителей сельской молодежи.

Помощниками комсомольцев в деле построения «светлого будущего», борьбы с пережитками «проклятого прошлого» и среди них, – с религиозностью сельского населения, должны были выступать пионеры, которых в советской прессе иногда ласково именовали «большевичата, ленинские внучата».[15] Правда, в 1920-х гг. масштабы пионерского движения на селе не удовлетворяли представителей советской власти. В одной из публикаций в газете «Молот» за сентябрь 1924 г. отмечалось: «в то время, как в городе детское коммунистическое движение сильно развилось и охватило значительное количество пролетарских детей, в деревне это движение еще находится в зародышевом состоянии. Там только за последний год мало-по-малу начинают создаваться отряды юных пионеров. Крестьянские дети, дети сел и деревень, вслед за детьми рабочих начинают интересоваться общественно-политической жизнью, хотят связаться со своими братьями – детьми трудящимися (так в тексте – *авт.*) и стремятся к организации».[16]

Поскольку сельские дети, указывалось далее в публикации, демонстрируют стремление к формированию пионерских организаций, «помочь им должны, вместе с комсомольцами и партийцами, пионерские отряды города. У нас, городских пионеров, больше опыта, больше знаний. Нам легче достать книжку, газету, побывать на заводе, расспросить старшего комсомольца и коммуниста. В деревне это – гораздо труднее. И обязанность пионеров города, детей рабочих, – все силы свои приложить для помощи деревенским братьям. Городские пионеры должны связаться с определенным селом и даже вызывать к себе в гости деревенских ребят. Со своей стороны, из города мы должны двинуться в деревню, рассмотреть, разузнать, как там живут и вместе с тем помочь деревенским детям. – Ни одной экскурсии в деревню без книжек, без «Ленинских внучат» – подарка деревенским товарищам! Каждое звено или отряд, пришедший в деревню, должен созвать детей, рассказать им все, что знают пионеры, организовать их при ячейке РЛКСМ или при избе-читальне. А затем не забывать – высылать книги, посылать письма, приходить самим...»[17] Результатом таких мер стал постепенный рост численности сельских пионерских организаций на Дону, Кубани и Ставрополье.

Источники, – документация партийных и советских структур, литература и пресса, – содержат прямо противоположные оценки успешности

большевистских антирелигиозных мероприятий в деревне эпохи нэпа и, в частности, – в селах и станицах Дона, Кубани, Ставрополя. В одних источниках содержатся оптимистичные и безапелляционные утверждения о падении престижа церкви в деревне и значительном сокращении религиозного влияния на сознание крестьянства, в других, – не менее категоричные заявления о том, что констатировать заметные успехи на фронте борьбы с религией еще рано и что большинство сельских жителей сохраняют приверженность обычаям предков.

Так, в 1924 г. члены Донского окружкома РКП(б) со сдержанной радостью заявляли: «медленно, но постоянно идет на убыль и религиозное настроение. Случаи требования закрытия церковей мы имеем и в деревнях».[18] Как отмечалось в одной из публикаций в журнале «Северо-Кавказский край» в 1926 г., в Мечетинском и Семикаракорском районах Донского округа «не только молодежь, но и значительная часть пожилых крестьян совершенно перестали ходить в церковь».[19]

Секуляризация общественного сознания сельского населения, особенно крестьянской молодежи, трактовалась сотрудниками партийно-советских органов как закономерный результат проводимой ими антирелигиозной работы и, в целом, провозглашенного большевистским правительством отделения церкви от государства. С этим, конечно, нельзя не согласиться: действительно, антирелигиозная работа приносила свои плоды, что было хорошо заметно на примере молодых жителей деревни, сознание которых формировалось под воздействием коммунистической агитации и общего радикального изменения социально-экономической, социально-политической и социокультурной ситуации в стране.

Вместе с тем, существовали и другие причины охлаждения крестьянства к религии и церкви в 1920-х гг. В значительной мере критичное отношение крестьян к религии порождалось весьма распространенным в их сообществе антиклерикализмом, питательную среду которому во все времена обеспечивали многие священники своим мздоимством, пьянством, другими неблагоприятными поступками. Для рациональных, прижимистых крестьян завышенные материальные запросы священнослужителей, не говоря уже об их недостойном поведении, являлись одним из наиболее важных факторов отказа от соблюдения религиозных обрядов. Показательны слова крестьянки, процитированные наркомом земледелия СССР Я.А. Яковлевым (Эпштейном) в книге «Наша деревня»: «на какого черта нам поп, я и в хлеву помолюсь, зато ведро ржи останется».[20] Надо признать, что большевики с успехом использовали крестьянский антиклерикализм в своей агитации.

Да, собственно, секуляризация сознания и обыденной жизни российского (советского) крестьянства в период нэпа представляла собой естественное продолжение неоднозначных социально-психологических

процессов, развернувшихся еще в досоветский период. Мы имеем в виду отчуждение населения императорской России от церкви и кризис православной веры, который с достаточной четкостью проявился уже в пореформенную эпоху как одно из проявлений разложения традиционного общества в ходе капиталистической модернизации.[21] Все это значительно облегчало коммунистическому режиму задачу максимально полной секуляризации общественной жизни, как в масштабах всей Советской России (Советского Союза), так и в масштабах сельской местности, в том числе – в селах и станицах Юга России.

Говоря о значительном ослаблении позиций религии в деревне, оптимистично настроенные представители партийного и советского руководства на Дону, Кубани и Ставрополье уверенно заявляли и обо все более частых отказах крестьян от соблюдения православной праздничной обрядности. В источниках нередко встречаются категоричные констатации о том, что в сельской местности «большинство религиозных праздников бросается».[22] Увеличивалась численность селений, в которых можно было наблюдать следующие картины: «кончается теплый, весенний день. Звучно раздается с колокольной звон большого колокола, сзывающего поселян ко всенощной накануне праздника «вознесения». Но напрасны старания сторожа, мерно раскачивающего колокольный язык. По направлению к церкви плетется лишь несколько ветхих старух, два-три калеки нищих с сумами через плечо, да нарядный, толстый мужик с густо намасленными волосами, в суконной поддевке – то церковный староста, местный богатеи и кулак. Долго поп смотрел из окна своего дома, выжидая, не пройдет ли кто еще к церкви, но не дождался, сердито захлопнул окно и пошел рассказывать оставшимся немногим глупцам старую сказку о «вознесении Христа на небо».[23]

С особенным восторгом советские пропагандисты освещали случаи отказа целых сельских обществ от религиозных праздников, приводя соответствующую статистику как доказательство роста антирелигиозных настроений в крестьянской среде. Так, по имеющимся данным, в 1927 г. население 113 деревень в СССР высказалось за полное игнорирование традиционных празднеств, а в 1928 г. в стране насчитывалась уже 341 такая деревня.[24]

Однако, хотя факт ослабления, как позиций церкви, так и религиозных настроений в советской доколхозной деревне невозможно оспорить, все же констатации большевистских лидеров о заметных достижениях в антирелигиозной работе (в том числе, и на «праздничном фронте») представляются излишне оптимистичными. В реальности, достижения эти были гораздо скромнее, что хорошо заметно и по материалам, характеризующим ситуацию в сфере праздничной культуры. Ведь, вышеупомянутые деревни, население которых вовсе отказалось отмечать

церковные праздники и численность которых увеличилась за два года со 113 до 341, составляли совершенно ничтожную величину по сравнению с десятками тысяч сельских населенных пунктов по всему СССР. Такого рода показатели могли обрадовать только клинических оптимистов; объективные же наблюдатели даже на исходе 1920-х гг. справедливо указывали, что до победного завершения антирелигиозных мероприятий (среди которых была и секуляризация праздника) еще далеко не только в деревне, но и в городе.

В частности, в 1927 г. на страницах журнала «Коммунистическое просвещение» развернулась дискуссия о степени религиозности крестьянства, большинство участников которой предостерегали от излишне оптимистичных оценок ситуации. Общее мнение местных работников, направлявших свои письма и сообщения в редакцию журнала, сводилось к следующему: «что крестьянство антиклерикально в целом – этого ни в коем случае сказать нельзя. Если есть отдельные крестьянские единицы, настроенные резко оппозиционно – к священнику, то это именно единицы... Большая часть крестьянства просто становится несколько безучастной к религиозным вопросам», [25] что, однако, не свидетельствует о полном отказе от веры и от соблюдения церковных обрядов, в том числе, – и от традиционных праздников. Большинство низовых партийно-советских работников убежденно (и, добавим, – вполне справедливо) полагали, что сельское население в СССР по-прежнему с определенным уважением относится и к православной вере, и к церкви, и к ее представителям в лице священников и дьячков, – «деревенского колокольного дворянства». [26]

Наибольшую приверженность религиозным воззрениям демонстрировали крестьянки, что являлось следствием, как их низкого образовательного уровня, приниженного социального статуса, так и особенностей женского темперамента и психологии. Подмечая этот факт, сотрудники сельских райкомов компартии, сельские корреспонденты, просто крестьяне обоих полов свидетельствовали: «религиозность наблюдается больше у женщин», [27] «наши крестьянки – люди все больше верующие. Мало найдется среди них тех, кто перестал верить в бога и молиться в церкви». [28]

Более того, представители власти отмечали на селе тревожные тенденции не только сохранения, но и расширения религиозного влияния, что было хорошо заметно и на Дону, Кубани, Ставрополье. Фиксировались, например, факты обучения детей основам православной веры в домашних условиях или даже в подпольных церковных школах, поскольку далеко не все жители села были довольны отсутствием в советских учебных заведениях соответствующей дисциплины (сотрудники Донского окружного комитета ВКП(б) в 1926 г. указывали на «классовую чуждость» таких недовольных, заявляя: «зажиточные жаловались на то, что в школах их детей не учат «закону божьему» [29]). В частности, весной 1926 г. в селе Круглом Азовского района Северо-Кавказского края обследовательской группой Донской окружной РКИ

и окружного отдела народного образования (ДОНО) были «совершенно случайно... обнаружены 3 частных школы с общим количеством учащихся 75 человек. В школах преподавался закон божий. В одной из школ обнаружена висающая на стене плетка, по словам старика-«педагога», служащая для внедрения детям основ закона божия».[30] Естественно, школы были закрыты, но это вызвало кулуарный скандал в среде партийно-советский работников, обвинявших друг друга в халатности и забвении антирелигиозной пропаганды. Буквально через несколько дней после появления в газете «Молот» заметки о случайной находке религиозных школ редакционный сатирик под псевдонимом «Дядя Митяй» откликнулся на это происшествие язвительным стихами, в которых риторически вопрошал: «на девятом революции году // закон божий, плеть в ходу! // ...беспокоит вопрос, // совал ли свой нос // в школы местный совет. // Да или нет? // Где были ячейка, комсомол, РайОНО // Или им тоже все равно [?]».[31]

Зачастую, впрочем, в селах и станицах Юга России наблюдалось увеличение численности последователей не Русской православной церкви, а различного рода сект. Так, на проходившем 17 – 18 ноября 1926 г. пленуме Донского окружкома ВКП(б) признавалось, что «в деревне солидный процент более отсталой крестьянской молодежи пошел сейчас по линии ухода в религиозные секты, баптистов, староверов и других, которые имеются в деревне».[32] Отчасти рост влияния сектантов объяснялся развернутыми большевиками гонениями на православную церковную организацию, отчасти, – тем, что советская власть некоторое время достаточно терпимо относилась к сектам как к противникам официальной церкви. Однако, когда сектанты, – вольно или невольно, – посягнули на идеологическую монополию компартии в деревне (да и, в стране в целом), новая власть незамедлительно отреагировала на эти вопиющие, по ее мнению, действия.

Причины устойчивости религиозных воззрений и православной обрядности в доколхозной деревне очевидны. В значительной мере религиозность являлась закономерным результатом социально-экономической нестабильности эпохи нэпа. Нестабильность эта, обусловленная социальной и налоговой политикой большевиков, никак не могла сравниться с революционными потрясениями и жестокими испытаниями времен Гражданской войны; тем не менее, она оказывала угнетающее воздействие на психику множества крестьян и крестьянок, особенно вдов. В этой связи, вполне понятны слова одной из российских крестьянок: «попы, правда, люди не совсем честные, но ведь вот как бывают трудные минуты, когда нет ничего, или еще какое-либо несчастье – обратишься к богу, и на душе легче станет».[33]

Нельзя забывать, что для антибольшевистски настроенных жителей села (а их численность в относительно либеральный период нэпа была заметно

выше, чем в последующее десятилетие) демонстративная приверженность церковной обрядности являлась своего рода символом их антиправительственных настроений, открытым вызовом власти. Посещая церковь, исполняя обряды и соблюдая православные праздники, такие люди заявляли о своей социально-политической позиции.

Важнейшей же причиной приверженности большинства сельских жителей Советской России православному вероисповеданию в 1920-х гг. являлся присущий крестьянскому миру социокультурный консерватизм. Большинство хлеборобов оставалось религиозными не по причине глубочайшей убежденности в действенности религиозных обрядов, а потому, что религия представляла собой один из важнейших базовых компонентов всего сельского жизнеустройства, сердцевину крестьянской традиционной культуры. Традиции же невозможно устранить в исторически минимальные сроки, за какие-нибудь 10 лет, тем более одними только методами пропаганды и административного давления. Более того, в переломные эпохи традиционализм имеет свойство укрепляться как средство противодействия новым веяниям, которые зачастую воспринимаются в качестве враждебных, разрушительных сил. Эти механизмы приверженности традиции (и, в том числе, религии) сработали и в советской деревне 1920-х гг.

Нам представляется немаловажным и тот факт, что новые праздники в содержательном плане нередко проигрывали старым. Иными словами, советские торжественные ритуалы отличались чрезмерной политизированностью и, если угодно, излишней серьезностью: они были переполнены бесконечными шествиями, митингами с оглушительными речами и призывами. В них не хватало того, чего во все времена хочет обычный, «простой» человек, – самого праздника, той обстановки отдохновения от забот, умиротворения, воспарения над суетой будней, веселья, которыми были наполнены традиционные деревенские торжества (подробнее об этой стороне советских празднеств мы поговорим в следующем очерке). Поэтому, крестьяне противились модернизации традиционной праздничной культуры не только в силу присущего их общности консерватизма, но еще и вследствие непривлекательности и даже отталкивающих характеристик тех торжественных обрядов, которые им предлагали большевики.

Лидеры компартии были вынуждены принимать во внимание ограниченность своих сил в деревне и приверженность крестьянства традиционной праздничной культуре. Хотя они и ставили перед собой цель полностью заменить церковные праздники советскими, им приходилось действовать постепенно и осторожно. Поэтому, практически на всем протяжении 1920-х гг. в Советской России (Советском Союзе) сосуществовали новые и старые праздники, причем факт такого сосуществования был признан официально. Наряду с советскими торжественными датами (день памяти

«Кровавого воскресенья», Парижской коммуны, Октябрьской революции и пр.), советское правительство утвердило в качестве праздничных, нерабочих дней еще и такие, на которые приходилось празднование Крещения Господня, Пасхи, Вознесения, Успения Пресвятой Богородицы, Рождества Христова.

Так, в календаре на 1928 г. в качестве праздничных дней (дополнительно к революционным праздникам) указывались: 15 и 16 апреля (Пасха), 24 мая (Вознесение Господне), 3 и 4 июня (Троица), 6 августа (Преображение Господне), 15 августа (Успение Богородицы), 25 и 26 декабря (Рождество Христово). Таким образом, в 1928 г. в СССР официально были признаны 6 церковных праздников. В том же году в Советском Союзе праздновались дни памяти «Кровавого воскресенья», свержения самодержавия, Парижской коммуны, Интернационала, СССР, Пролетарской революции. Итог: на 6 советских праздников в 1928 г. приходилось столько же религиозных праздников плюс еще аполитичный Новый год.[34] Думается, других доказательств устойчивости традиционной праздничной культуры в СССР эпохи нэпа не требуется.

На всем протяжении 1920-х гг., а не только в середине этого десятилетия, в доколхозной деревне церковные праздники сосуществовали с советскими; в ряде случаев, первые даже вытесняли последние (хотя, как уже отмечалось выше, бывало и наоборот, примером чему может служить статистика тех сельских населенных пунктов, жители которых отказывались от соблюдения православной праздничной обрядности). Сосуществование в деревне старых и новых праздников выражалось в том, что крестьяне одинаково рьяно отмечали и те, и другие. Так, по сообщениям с мест, в 1925 г. сельские жители справляли и Пасху, и 1 Мая: «сперва старики справляли воскресенье христово, а потом молодежь справляла праздник труда и воскресенье природы: Первое Мая. То и другое справляли врасход по три дня, даже Первое Мая справляли три дня».[35] Здесь мы видим как бы два крайних полюса эклектичной праздничной культуры 1920-х гг.: с одной стороны старики, ревнители традиций, с другой молодежь, поборница нового.

Итак, в 1920-х гг. попытки партийно-советского руководства вытеснить церковные праздники в деревне светскими, революционными, имели весьма скромные результаты по причине слабости большевистского представительства в деревне, консерватизма крестьянства и устойчивости традиционной сельской культуры, одним из компонентов которой являлись основанные на православной обрядности праздничные торжества. Несмотря на частичную советизацию, праздничная культура советской доколхозной деревни, в том числе сел и станиц Дона, Кубани, Ставрополя, оставалась преимущественно традиционной. Решительные меры по ее ликвидации были предприняты большевистским режимом только в конце 1920-х гг. в связи с переходом к сплошной насильственной коллективизации.

Примечания

Reference:

1. Миронов Б. Время – деньги или праздник? Трудовая этика российских крестьян // Родина. 2001. № 10. С. 63.
2. Миронов Б. Время – деньги или праздник? Трудовая этика российских крестьян // Родина. 2001. № 10. С. 65.
3. См.: Скотт Дж. Моральная экономика крестьянства как этика выживания // Великий незнакомец. Крестьяне и фермеры в современном мире / Сост. Т. Шанин. – М., 1992. С. 202 – 210.
4. Белов В. Лад и ритм // Великий незнакомец. Крестьяне и фермеры в современном мире. С. 229, 231.
5. Бердинских В.А. Крестьянская цивилизация в России. М., 2001. С. 78, 80.
6. Миронов Б. Время – деньги или праздник? Трудовая этика российских крестьян // Родина. 2001. № 10. С. 63.
7. М. Если разъяснить // Молот. 1928. 17 февраля.
8. И.Г. День урожая // Новая деревня. 1927. № 20. С. 1.
9. Конституция (Основной закон) Российской Советской Федеративной Социалистической Республики. М., 1918. С. 5.
10. Там же, С. 13.
11. Брудный В.И. Обряды вчера и сегодня. М., 1968. С. 66 – 67.
12. Л.В. Среди книг // Молот. 1924. 5 сентября.
13. ЦДНИ РО, ф. 4, оп. 1, д. 4, л. 12.
14. ЦДНИ РО, ф. 75, оп. 1, д. 47, л. 4а.
15. Огниев И. Краснодар комсомольский // Молот. 1924. 14 сентября.
16. Синеглазова И. Крепче связь с крестьянскими детьми // Молот. 1924. 6 сентября.
17. Синеглазова И. Крепче связь с крестьянскими детьми // Молот. 1924. 6 сентября.
18. ЦДНИ РО, ф. 5, оп. 1, д. 14, л. 19.
19. Темкин М. Что думает землероб Донокруга о школе // Северо-Кавказский край. 1926. № 6. С. 131.
20. Яковлев Я.А. Наша деревня (Новое в старом и старое в новом). М., 1924. С. 111.
21. Смотрите об этом, например: Андреева Л.А. Процесс дехристианизации в России и возникновение квазирелигиозности в XX веке // Общественные науки и современность. 2003. № 1. С. 90 – 100.
22. РГАЭ, ф. 396, оп. 6, д. 42, л. 11.
23. Семенова. Большое дело // Крестьянка. 1923. № 15. С. 5.
24. Брудный В.И. Обряды вчера и сегодня. С. 74.

25. Надо усилить антирелигиозную пропаганду (Отклики на ст. тт. Зыкова и Путинцева) // Коммунистическое просвещение. 1927. № 2. С. 69.
26. Великов Н. Баба Марья // Красная нива. 1925. № 14. С. 324.
27. ЦДНИ РО, ф. 30, оп. 1, д. 46, л. 4.
28. Постановление Всероссийского церковного собора // Крестьянка. 1923. № 10. С. 19.
29. ЦДНИ РО, ф. 5, оп. 1, д. 74, л. 17.
30. Плетка и библия // Молот. 1926. 5 марта.
31. Дядя Митяй. Плеть и библия // Молот. 1926. 10 марта.
32. ЦДНИ РО, ф. 5, оп. 1, д. 51, л. 51.
33. Нюрина. Конференции крестьянок // Крестьянка. 1923. № 11. С. 3.
34. Календарь коммуниста на 1928 год. VI год издания / Под общ. ред. С.С. Диканского. – М.; Л., 1928. С. 16.
35. Тан. Два лица. Очерки современной деревни // Красная нива. 1925. № 24. С. 556.

Сусанна Багдасарян

Столкновение традиционной праздничной крестьянской культуры юга России в 1920-е годы: столкновение идеологией

Резюме

В данной статье рассматриваются аспекты социально-культурной деятельности советского государства при формировании новой советской праздничной культуры в крестьянской среде юга России в 1920-е годы. Анализируются методы социально-культурной политики советского государства в период 1920-х гг., формируемые в период новой экономической политики.

1920-е годы – это время столкновения двух культурных пластов: традиционной культуры сельского праздника и насаждаемой новой культуры советского праздника, только с еще складываемыми образами, культурами, обрядами новой идеологии.

Статья исследует различные исторические источники на предмет проявления противоречий, взаимодействия культур проведения праздников на основе материалов юга России. Это период в советской истории, когда советская власть не перешла к открытой политике террора по отношению к старым институтам праздничной крестьянской традиционной культуры, лишь подготавливала почву к новым методам насаждения идеологии, использовала различные подходы в ведении работы с населением.

Данная статья призвана открыть новый этап научного исследования крестьянской праздничной культуры 1920-х годов, утерянную в ходе сталинской модернизации 1930-х годов.

Ключевые слова: советский праздник, советская власть, традиционная крестьянская религиозная культура, деревня.

Рецензент: А. П. Скорик, доктор исторических наук, доктор философских наук, профессор Южно-Российского государственного технического университета (Новочеркасский политехнический университет).

Susana Bagdasarian

The clash of traditional festive peasant culture of southern Russia in the 1920s: the clash of ideologies

Summary

This article discusses aspects of the socio-cultural aspects of the Soviet state in the formation of the new Soviet festive culture in a peasant environment of the South of Russia in the 1920s. Analyzed the methods of socio-cultural policy of the Soviet state in the period of 1920-ies., formed in the period of new economic policy.

1920 - this is time of the collision of the two cultural formations: why is organizational culture of the holiday and the people of the new culture of the Soviet's festival, only with even a folding images, cults, rituals but the ideology.

The article explores the various historical sources on the subject of the manifestation of the contradictions, the interaction of cultures celebrations on the basis of materials of the South of Russia. This period in Soviet history, when the Soviet government passed to the open policy of terror against the old institutions festive traditional peasant culture, only prepared the ground for new methods of planting ideology, used a number of different approaches in the work with the population.

This article is intended to open a new stage of scientific researches of the peasant's festive culture of the 1920-ies, was lost in the course of Stalin's modernization in the 1930s.

Keywords: the Soviet holiday, the Soviet government, the traditional peasant religious culture, the village.

Reviewer: Professor Alexander Skorik, South-Russian State Technical University

ე კ ო ნ ო მ ი კ ა

ბიორბი გამყრელიძე
აფჟ–ს ფედერალური სარეზერვო სისტემა და მისი როლი
თანამედროვე საზინანსო სისტემაში

“შე არ მადარდებს თუ რომელი მარიონეტია დასმული სამეფო ტახზე, ინგლისის იმპერიის სამართაჲდ. . . ადამიანი რომელიც აკონტროლებს ბრიტანეთის ფულის მიწოდებას, აკონტროლებს ბრიტანეთის იმპერიას. და მე ვაკონტროლებ ფულის მიწოდებას...”

ბარონი ნათანიელ მეიერ როთშილდი

ფული ეკონომიკის მამოძრავებელი ძალაა. მისი საშუალებით იზომება ყველა მატერიალური სიმდიდრე. მას შემდეგ რაც კაცობრიობა ბარტერით გაცვლის ნაცვლად გადავიდა ფულზე, როგორც უნივერსალურ გაცვლის საშუალებაზე, ფულმა უდიდესი გავლენა მოიპოვა ადამიანებზე – ადამიანთა საზოგადოებაზე. მეტი ფულის მქონე ადამიანმა განსაკუთრებული სტატუსი შეიძინა განსხვავებული ტიპის საზოგადოებებში.

ფულს სამი ძირითადი ფუნქცია ეკისრება, რომლის გარეშეც თანამედროვე ეკონომიკის ფუნქციონირება შეუძლებელია. ფული გაცვლის საშუალება, ღირებულების საზომი და დაგროვების საშუალება არის.

ფული, როგორც გაცვლის საშუალება არის ის, რასაც მყიდველი გამყიდველს აძლევენ საქონლის ან მომსახურების შექენისას. როდესაც მაღაზიაში რაიმე ნივთს ყიდულობთ, სანაცვლოდ გამყიდველს ქაღალდის ფულს უწოდებთ და დარწმუნებული ხართ,

რომ ის სიამოვნებით აიღებს ამ ქაღალდს იმ იმედით, რომ თავის მხრივ ისიც შეიძენს თავისთვის სასურველ ნივთს მესამე პირისგან, იმ აზრში დარწმუნებული, რომ ეს მესამე პირიც სიამოვნებით აიღებს ქაღალდს სახელად ფული და დარწმუნებული იქნება, რომ თავის მხრივ მეოთხე პიროვნებას გაუცვლის თავისთვის სასურველ საქონელსა თუ მომსახურებაში და ა.შ.

ღირებულების საზომის ფუნქციას ადამიანები ფასების განსაზღვრისას იყენებენ. როდესაც წიგნი 20 ლარი ღირს და ერთი ხინკალი 0,5 ლარი, არ შეცდებით თუ იტყვით, რომ ერთი წიგნი 40 ხინკალი ღირს. ფული ადამიანებს საშუალებას აძლევს ერთმანეთს შეადარონ ამა თუ იმ საქონლის ღირებულება.

დაგროვების საშუალება, ეს არის ადამიანების მიერ მსყიდველობითი უნარის აწმყოღან მომავალში გადატანის შესაძლებლობა. როდესაც გაწეული მომსახურებისა თუ გაყიდული საქონლისთვის ადამიანი ფულს აიღებს და გადადებს სამომავლოდ, რათა მომავალში, გარკვეულ დროს, შეიძინოს სხვა ნივთი თუ მომსახურება.

ფულის ფუნქციებიდან გამომდინარე ნათელია თუ რამხელა გავლენა აქვს მას ეკონომიკაზე და რამდენად აუცილებელია მისი კონტროლი.

ყველა სახის ფულს, რომელი ქვეყნის ბრუნვის ერთეულსაც არ უნდა წარმოადგენდეს ის, ზედ დატანილი აქვს შესაბამისი ორგანოს დასახელება და ავტორიზაციის მიმცემი პიროვნების ხელმოწერა და მაქსიმალურად არის დაცული გაყალბებისგან. ქვეყნის მონეტარული პოლიტიკა, ანუ ფულის მიწოდების რეგულირება და გადასახადები არის ორი უმთავრესი ბერკეტი, რომელსაც სახელწიფო ფლობს ეკონომიკური კეთილდღეობის მისაღწევად ან შესანარჩუნებლად. სწორედ ამის გამო ყველა სახელმწიფო მკაცრად აკონტროლებს ფულის ბეჭდვისა და მის ეკონომიკაში გაშვების პროცესს.

მონეტარული პოლიტიკის წარმოებისას ურთიერთქმედება ხდება ბანკებსა და სახელმწიფოს შორის. ამ ურთიერთქმედების ხასიათი სხვადასხვა ქვეყნებში განსხვავებულია. ჩვენ შევეცდებით ყურადღება შევანეროთ მსოფლიოს ნომერი პირველი ეკონომიკის ფულად-საკრედიტო პოლიტიკაზე.

წინამდებარე ნაშრომში ჩვენ განვიხილავთ ფულის მიწოდებისა და კონტროლის მექანიზმს ამერიკის შეერთებულ შტატებში. მონეტალური პოლიტიკის შემუშავებისა და ფულის მიწოდების კონტროლის მექანიზმის ფუნქციას აშშ-ში ასრულებს ფედერალური სარეზერვო სისტემა. ამ ნაშრომის მიზანია, თანმიმდევრულად გავაანალიზოთ აშშ-ში მონეტარული პოლიტიკის წარმმართველი ორგანიზაციის,

ფედერალური სარეზერვო სისტემის სტრუქტურა და მოქმედებების არეალი. განვიხილავთ მისი ფორმირების ეტაპებს, ორგანიზაციულ სტრუქტურას, მის ხელთ არსებულ ბერკეტებს, რომლითაც ოპერირებს; ორგანიზაციის სტრუქტურის განხილვისას, გავაანალიზებთ, თუ როგორ მოხერხდა დაბალანსებულიყო კერძო და სახელმწიფო ინტერესები ისეთი მნიშვნელოვანი სფეროს რეგულირებისას, როგორც ქვეყნის მონეტარული პოლიტიკაა. ფედერალური სარეზერვო სისტემის (ფსს) ურთიერთქმედებას აშშ-ის ხელისუფლებასთან და მის გავლენას მსოფლიო ეკონომიკაზე. ასევე მოკლედ შევხებით წინააღმდეგობრივ მოსაზრებებს ფსს-სა და მისი “საიდუმლო” ფუნქციების შესახებ, რომლებიც მრავლად არსებობს აშშ-ში და განსაკუთრებით პოპულარული გახდა 2008 წლის მსოფლიო ფინანსური კრიზისის ფონზე.

თემის შერჩევის მიზეზი, ამ საკითხის მნიშვნელობა და ქართულ ენაზე არსებული ლიტერატურისა და მასალების სიმცირეა. ვთვლით, რომ შემდგომში მოყვანილი ინფორმაციები და მათი ანალიზი საშუალებას მოგვცემს უფრო ნათელი წარმოდგენა შეგვექმნას მსოფლიოს უდიდესი ფინანსური ბაზრის რეგულირების სისტემაზე. მთავარი პრობლემა, რომლის გაანალიზებასაც შევეცდებით ეს არის ფედერალური სარეზერვო სისტემის სტატუსი. მის სტრუქტურასა და ორგანიზაიაში შერწყმულია კერძო და საჯარო ინტერესი, ამ ორი მსოფლმხედველობის მიერ ერთობლივად ხორციელდება ისეთი მნიშვნელოვანი სფეროს მართვა, როგორც არის ქვეყნის მონეტარული პოლიტიკა. საინტერესოა თუ რომელი მიმართულება არის წამყვანი – კერძო თუ საჯარო ინტერესი.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის ფორმირება და განვითარების ეტაპები

ფსს-ს ორგანიზაციისა და ფუნქციების კარგად გასააზრებლად აუცილებელია ყურადღება შევანეროთ მისი განვითარების ეტაპებზე, თუ რა ეკონომიკურ და პოლიტიკურ გარემოში ყალიბდებოდა იდეა ფედერალური სარეზერვო სისტემის შესახებ და რა წინაპირობები ჰქონდა მის ფორმირებას.

აშშ-ში ეროვნული ბანკის შექმნა წინააღმდეგობრივი და რთული პროცესების შედეგად მოხდა. დღევანდელი სახით ფსს-ს შექმნამდე, აშშ-ის ისტორიის გარკვეულ მონაკვეთებში, ორი წინამორბედი ეროვნული ბანკი არსებობდა.

ამერიკის საბანკო სისტემა, სხვა ქვეყნების სისტემებთან შედარებით განსხვავებულია, ფინანსების დივერსიფიკაციის დონე ძალიან მაღალია. მაგალითად, კანადაში, ხუთი ბანკის ხელშია მთელი საბანკო

კაპიტალის 90%; დიდ ბრიტანეთში ექვსი ბანკი აკონტროლებს დაახლოებით 70%; საფრანგეთის სამი უდიდესი ბანკი ფლობს დაახლოებით 55%; გერმანიაში ასევე სამი ბანკის მფლობლობაშია მთელი კაპიტალის დაახლოებით 45%; ამერიკაში კი 10 მსხვილი ბანკი მთელი საბანკო კაპიტალის მხოლოდ 30% აკონტროლებს. აღსანიშნავია, რომ აშშ-ში საბანკო სფეროს არეგულირებს, როგორც ფედერალური ასევე შტატის კანონმდებლობაც, რაც დამატებით თავისებურებას სძენს საბანკო საქმეს ამერიკაში. აშშ-ში დღესდღეობით 9000-მდე კომერციული ბანკია. ეს ძირითადად გამოწვეულია შტატების კანონმდებლობით, რომლებიც ზოგ შტატში ზღუდავს ფილიალების გახსნას.

ასეთი რთული საფინანსო სისტემის მართვა, რა თქმა უნდა, ადვილი არ არის. ის სქემა, რომელიც დღესდღეობით მართავს და არეგულირებს საბანკო სფეროს აშშ-ში, ერთი ხელის მოსმით არ ჩამოყალიბებულა, მის წარმოქმნას წინ რთული პოლიტიკური და ეკონომიური მოვლენები უსწრებდა მოყოლებული ამერიკის შეერთებული შტატების შექმნის პერიოდიდან.

1690 წელს მასაჩუსეტსის ყურის კოლონიამ პირველად აშშ-ის ტერიტორიაში ქალაქის ფულის გამოშვება დაიწყო. ქალაქის ფულის გამოშვების აუცილებლობა ლითონის მონეტების სიმცირემ განაპირობა, რაც მაშინდელ ამერიკაში ფულის ერთადერთი სახეობა იყო. კოლონიის ქალაქის ფული გამოიყენებოდა ხარჯების დასაფარად, სხვა კოლონიების ვალის გასატუმრებლადაც კი. ქალაქის ფულმა პირველ ეტაპზე დიდი პოპულარობა მოიპოვა და ფართოდ გამოიყენებოდა უკვე მრავალ ამერიკულ კოლონიაში. მიუხედავად ამისა, პრობლემებმა მალე იჩინა თავი, ზოგიერთი ქალაქის ფულის ბანკოტა არ აღმოჩნდა ძვირფასი ლითონით უზრუნველყოფილი, ანუ ოქროს და ვერცხლის რაოდენობა გაცილებით ჩამორჩებოდა დაბეჭდილი ქალაქის ფულის რაოდენობას რაც იწვევდა ისეთი სიტუაციების პროვოცირებას, როდესაც ქალაქის ფულის მფლობელები ვერ ახურდავებდნენ თავიანთ ბანკოტებს ძვირფას ლითონზე. აღნიშნულმა ფაქტმა მნიშვნელოვნად შეარყია ქალაქის ფულის რეპუტაცია ამერიკულ კოლონიებში.

1775 წელს ამერიკამ განმანთავისუფლებელი ომი დაიწყო დიდი ბრიტანეთის იმპერიის წინააღმდეგ. ომმა დიდი ხარჯები წარმოქმნა, რაც დაუყოვნებლივ დაფინანსებას მოითხოვდა. ამერიკაში განმანთავისუფლებელ ომამდე ერთიანი ფული და შესაბამისად ერთიანი მონეტარული პოლიტიკა არ არსებობდა, ორივეს აუცილებლობა ომმა გამოიწვია. ომის ხარჯების დასაფინანსებლად კონტინენტურმა კონგრესმა [დელეგატების კრება ცამეტი კოლონიიდან,

რომელიც მოქმედებდა ამერიკის რევოლუციის პერიოდში 1774-1789 წწ. რომელიც შემდგომ აშშ-ს კონგრესად გადაიქცა ქაღალდის ფული გამოუშვა სახელად “კონტინენტალი”. ახალი მოჭრილი ქაღალდის ფულის უზრუნველყოფას მომავალი გადასახადები წარმოადგენდა, უხეშად რომ ვთქვათ, ამერიკა საკუთარი მომავლისგან სესხულობდა ბრიტანელების დასამარცხებლად საჭირო ფულს. აღნიშნული ვალუტა მალე გაუფასურდა, რადგან მის უკან არანაირი რეალური აქტივი არ იყო. ამ ფაქტმა ამერიკელები სამუდამოდ სეკპტიკურად განაწყო არაუზრუნველყოფილი ქაღალდის ბანკოტების მიმართ.

1791 წელს, ამერიკის შერთებული შტატების კონტიტუციის მიღების შემდეგ, სახელმწიფომ აშშ-ის პირველ ბანკს ამერიკის ცენტრალური ბანკის ფუნქციები უბოძა ოცი წლით, 1811 წლამდე. აშშ-ს პირველ ბანკს ფულის ემისიის ექსკლუზიური უფლება ჰქონდა და შესაბამისად მონეტარულ პოლიტიკასაც ის განკარგავდა. ბანკი 1791 წლის 25 ოქტომბერს შეიქმნა კონგრესის გადაწყვეტილებით. მისი შექმნის ინიციატორი ალექსანდრ ჰამილტონი იყო, რომელიც ამერიკის ბანკის ინგლისის ბანკის მაგალითზე შექმნას აპირებდა. მისი გეგმის მიხედვით ბანკის მთლიანი კაპიტალიზაცია 10 მლნ დოლარი უნდა ყოფილიყო, საიდანაც 2 მლნ სახელმწიფოს უნდა შეეძინა, ხოლო დანარჩენი 8 მლნ კერძო სტრუქტურებს როგორც ქვეყნის შიგნით ასევე ქვეყნის გარეთ. პრობლემა მხოლოდ ის იყო, რომ ახლად შექმნილ ამერიკის შერთებული შტატების მთავრობას 2 მლნ დოლარი არ გააჩნდა. ამიტომ ჰამილტონის გეგმის მიხედვით მთავრობას ბანკის წილის შეძენა ამავე ბანკის მიერ ნასესხები თანხით უნდა მოეხდინა. შესაბამისად, ამერიკის ცენტრალური ბანკის შექმნის დღიდანვე აშშ-ს მთავრობა მისი მევალე გახდა. ვალის გადახდა ძირითადად გადასახადების საშუალებით ხდება, როგორც მაშინ ასევე თანამედროვე პერიოდშიც, რაც ნიშნავს, რომ ცენტრალური ბანკის ვალს სინამდვილეში ჩვეულებრივი მოქალაქეები იხდიან.

აქვე ხაზი უნდა გავუსვათ იმ ფაქტს, რომ პირველ ცენტრალურ ბანკს ეკრძალებოდა სახელმწიფო ობლიგაციების შეძენა, ანუ სახელმწიფო ობლიგაციების მფლობელები იმ დროისთვის მხოლოდ ამერიკის მოქალაქეები შეიძლება ყოფილიყვნენ, რათა თავიდან აეცილებინათ ამერიკის სახელმწიფოს დავალიანების წარმოქმნა სხვა სახელმწიფოსა თუ სტრუქტურის მიმართ, რათა მათ გავლენა არ ჰქონოდათ ამერიკის სახელმწიფოზე. აღნიშნული პრინციპი შემდგომში დაირღვა. დღესდღეობით ამერიკის ფედერალური სარეზერვო სისტემა აშშ-ის სახელმწიფო ობლიგაციების ერთ-ერთი ყველაზე მსხვილი

მფლობელია (აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მომდევნო თავებში უფრო დეტალურად ვისაუბრებთ).

1811 წელს ჯეიმს მედისონის პრეზიდენტობის დროს აშშ-ის პირველ ბანკს კონგრესმა აღარ გაუგრძელა ცენტრალური ბანკის ფუნქციები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჯეიმს მედისონი თავიდანვე დაპირისპირებული იყო ცენტრალური ბანკის შემოქმედ ალექსანდრ ჰამილტონთან და ცენტრალური ბანკის იდეისადმიც სკეპტიკურად იყო განწყობილი. თუმცა, როგორც ყოველთვის ამერიკული ცენტრალური ბანკების შექმნის ისტორიაში, გარემოებამ უბიძგა ჯეიმს მედისონს 1815 წელს თვითონვე მიემართა კონგრესისთვის ცენტრალური ბანკის შექმნის თხოვნით. ეს გარემოება ბრიტანეთის იმპერიასთან წამოწყებული მეორე ომი (1812 წ) იყო და მის შედეგად წარმოქმნილი კოლოსალური სამხედრო ხარჯები. ასეთი მოცულობის სამხედრო ხარჯების დაფინანსება მხოლოდ ბანკს შეეძლო.

1816 წელს კონგრესის გადაწყვეტილებით შეიქმნა აშშ-ს მეორე ბანკი, რომელსაც ცენტრალური ბანკის ფუნქციები მიენიჭა. მას პირველის მსგავსად 20 წლიანი უფლებამოსილება მიეცა. აშშ-ის მეორე ბანკი კომერციული კორპორაცია იყო, რომელსაც განსაკუთრებული ურთიერთობა ჰქონდა ამერიკის ხელისუფლებასთან. შექმნის დღიდან მას მრავალი მოწინააღმდეგე ჰყავდა.

აშშ-ის მეორე ბანკის საქმიანობა ბევრ ეჭვს ბადებდა. საქმე იმაში მდგომარეობდა, რომ ნაპოლეონის ომების შემდეგ ევროპაში სოფლის მეურნეობა მნიშვნელოვნად დაზარალდა, რამაც ამერიკაში იგივე სექტორში წარმოების ბუმი გამოიწვია. აშშ ევროპას სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით ამარაგებდა, რაც დასამუშავებელი მიწების დიდ ფართობებს მოითხოვდა. იმ პერიოდისთვის თითქმის ნებისმიერს შეეძლო ბანკიდან სესხის გამოტანა და მიწის შეძენა, რამაც უკონტროლო ხასიათი მიიღო.

უკვე 1818 წლისთვის ბანკის მმართველებმა დაინახეს ის “საპნის ბუშტი”, რომელიც ამერიკის ეკონომიკაში იქმნებოდა მათივე ქმედებების წყალობით და მკვეთრად შეამცირეს სესხების გაცემა, ასევე დაიწყეს უკვე გაცემული სესხების ვადაზე ადრე დაფარვის კამპანია, რამაც საბოლოო ჯამში ამერიკა 1819 წლის საბანკო პანიკამდე მიიყვანა.[აშშ-ის ისტორიაში პირველი საბანკო კრიზისი, რომელიც 1812 წლის ბრიტანეთთან ომის შემდგომ განვითარებულ ფინანსურ სიძნელეებს მოჰყვა.]

საბოლოოდ აშშ-ის მეორე ცენტრალური ბანკის არსებობას პრეზიდენტმა ენდრიუ ჯექსონმა დაუსვა წერტილი. იგი თვლიდა, რომ ცენტრალური ბანკი ხალხის სიმდიდრეს დაუმსახურებლად ითვისებდა და ზედმეტი გავლენა ჰქონდა ამერიკის ხელისუფლებასზე. 1832 წელს,

თავის მეორე საპრეზიდენტო წინასაარჩევო კამპანიის ერთ-ერთ ძირითად გზაენილად ამომჩველებისადმი ცენტრალური ბანკის მარწუხებისგან ხალხის განთავისუფლება აირჩია. მან დაპირება აღასრულა და 1836 წელს ოცწლიანი ვადის გასვლის შემდეგ პრეზიდენტის ძალისხმევით კონგრესმა აღარ გაუგრძელა აშშ-ის მეორე ბანკს ცენტრალური ბანკის ფუნქციები. აქვე აღსანიშნავია, რომ ენდრიუ ჯექსონი აშშ-ის ერთადერთი პრეზიდენტია, რომლის დროსაც სრულად იქნა გასტუმრებული აშშ-ის სახელმწიფო ვალი.

ხუთი წლით შემდგომ, მას შემდეგ რაც აშშ-ის მეორე ბანკს ჩამოერთვა ცენტრალური ბანკის ფუნქციები, აღნიშნული ბანკი გაკოტრდა. ნიკოლას ბიდლმა, აშშ-ის მეორე ბანკის მმართველმა არაერთი ზომა მიიღო, რათა ცენტრალური ბანკის ფუნქციები შეენარჩუნებინა. მისმა თანამოაზრეებმა ვიგების [პოლიტიკური პარტია, რომელიც აშშ-ის ტერიტორიაზე მოქმედებდა 1830-1850 წწ. შეიქმნა ენდრიუ ჯექსონის დემოკრატიული პარტიის საწინააღმდეგოდ. ვიგები მხარს უჭერდნენ კონგრესის უპირატეს ძალაუფლებას პრეზიდენტთან შედარებით.] პოლიტიკური პარტიაც კი შექმნეს, რათა პოლიტიკური მხარდაჭერა მოეპოვებინათ კონგრესში, რაც ერთ-ერთ პირველ ჩამოყალიბებულ მცდელობას წარმოადგენდა საფინანსო სფეროს წარმომადგენლების მხრიდან მოეპოვებინათ მნიშვნელოვანი გავლენა ქვეყნის პოლიტიკურ ასპარეზზე.

მიუხედავად ამ ძალისხმევისა, ენდრიუ ჯექსონმა ბოლომდე მიიყვანა საკუთარი განზრახვა. აქვე საინტერესო იქნება თუ ვახსენებთ იმ ფაქტს, რომ ენდრიუ ჯექსონი ასევე ამერიკის პირველი პრეზიდენტი იყო, რომლის მკვლელობის მცდელობაც განხორციელდა. მას, ინგლისელმა მხატვარმა, რიჩარდ ლოურენსმა, ესროლა მაშინ როდესაც, პრეზიდენტი კაპიტოლიუმიდან გამოდიოდა. მიუხედავად იმისა, რომ რიჩარდ ლოურენსის დაკავების შემდეგ დადგინდა მისი შიზოფრენიით დაავადების და თანამზრახველების გარეშე მოქმედების ფაქტი, ჯექსონი მაინც დარწმუნებული იყო, რომ მისი მკვლელობის მცდელობა ორგანიზება პოლიტიკურმა ოპონენტებმა განახორციელეს.

1837-1863 წწ ამერიკაში თავისუფალ საბანკო ერად ითვლება. ამ პერიოდში ყველა ბანკი მკაცრი სახელმწიფო კონტროლის ქვეშ მოქმედებს და ბანკნოტებს უშვებს მხოლოდ ძვირფასი ლითონის უზრუნველყოფის ქვეშ. სახელმწიფო ერევა როგორც საპროცენტო განაკვეთის რეგულირებაში, ასევე ბანკებში არსებული მინიმალური რეზერვების დონის განსაზღვრაშიც. ამ პერიოდში ნებისმიერ ბანკს გარკვეული მოთხოვნების დაკმაყოფილების შემდეგ შეეძლო გამხდარიყო სახელმწიფო ბანკი.

ამერიკის სამოქალაქო ომის პერიოდიდან ეროვნული ბანკების გაერთიანება იქმნება. მათ გაცილებით მაღალი მოთხოვნები აქვთ შტატის ბანკებთან შედარებით. ამ პერიოდში იქმნება ქაღალდის ბანკოტის უნიფიცირებული ვარიანტი, რომელიც ნებისმიერ შტატში გადახდის საშუალებად გამოდგებოდა. ასეთი სახის გამსხვილება ამერიკის საბანკო საქმიანობაში ისევ და ისევ სამოქალაქო ომის დასაფინანსებელმა სახმედრო ხარჯებმა გამოიწვია.

თანამედროვე ეროვნული ბანკის სახეობა ანუ ამერიკის შეერთებული შტატების ფედერალური სარეზერვო სისტემა, მეოცე საუკუნის დასაწყისში შეიქმნა, კერძოდ, 1913 წელს ფედერალური სარეზერვო სისტემის შესახებ კანონის დამტკიცების შემდეგ. ამ შემთხვევაშიც, გარემოებამ უბიძგა ამერიკის მთავრობას, რათა მიეღო აღნიშნული გადაწყვეტილება. ამ გადაწყვეტილებას წინ უძღოდა 1907 წლის “პანიკა” – მთელი ამერიკის მომცველი ეკონომიკური კრიზისი, როდესაც საბაზრო ინდექსები ერთ წელიწადში დაახლოებით განახევრდა.

კრიზისის მწვავე ფაზა დაიწყო, როდესაც ბანკების მიერ ნასესხები თანხებით სატრასტო კომპანიები შეეცადნენ გაერთიანებული სპილენძის კომპანიის აქციების უმრავლესობა შეეძინათ, რათა შემდგომში სპილენძის ფასზე ზემოქმედების საშუალება ჰქონოდათ. აღნიშნული გარიგება ჩაიშალა და “ნიკერბოკერის სატრასტო” კომპანია [1884 წელს ფრედერიკ ელდრიჯის მიერ დაფუძნებული სატრასტო კომპანია. ძირითად საქმიანობას შეადგენდა ინვესტიციების მოზიდვა შემდგომ განთავსება ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროში.]

გაკოტრდა. მოგვიანებით მას მიჰყვა დამფინანსებელი ბანკებიც. შექმნილი არასტაბილური სიტუაციის შედეგად დეპოზიტარებმა ბანკებიდან თანხების გატანა იწყეს, რამაც უკიდურესად გაამწვავა სიტუაცია. ამერიკის ეკონომიკა ღრმა კრიზისში შევიდა.

1908 წელს ნელსონ ოლდრიხმა, გავლენიანმა რესპუბლიკელმა სენატორმა, ჩამოაყალიბა 1907 წლის კრიზისის შემსწავლელი კომისია, რომელმაც შეისწავლა კრიზისის მიზეზები და შეიმუშავა გარკვეული რეკომენდაციები. სწორედ ამ რეკომენდაციებიდან გამომდინარე 1913 წელს კონგრესმა დაამტკიცა კანონი ფედერალური სარეზერვო სისტემის შესახებ, რომლის ავტორიც თავად ნელსონ ოლდრიხი იყო.

იმისთვის, რომ კარგად გავიაზროთ თუ რა პოლიტიკურ-სოციალური პირობებში და ვის მიერ მოხდა დღევანდელი ფედერალური სარეზერვო სისტემის შექმნა აუცილებელია ცოტათი ჩაუღრმავდეთ იმდროინდელი ვითარებას აშშ-ში და ასევე კანონის ავტორთა ვინაობას.

1900-იანი წლების დასაწყისში, აშშ-ში ცენტრალური ბანკი არ არსებობდა. ფულის მასა დამოკიდებული იყო ეკონომიკის სეზონურობაზე. შემოდგომისთვის ქალაქებიდან თანხები გადიოდა რეგიონებში, მოსავლის შესაძენად და ქალაქებში ლიკვიდურობის პრობლემის დასაძლევად ბანკები სესხზე პროცენტებს ზრდინენ, რათა ნაღდი ფული ისევ ფინანსურ ცენტრებში დაბრუნებულიყო.

მეოცე საუკუნის დასაწყისში მოხდა ასევე ერთი მოვლენა, რამაც გავლენა იქონია ფულის მიწოდებაზე აშშ-ში – 1906 წლის აპრილში დამანგრეველი მიწისძვრა მოხდა სან-ფრანცისკოში და აღმოსავლეთის ფინანსური ცენტრებიდან ფულის გადადინება დაიწყო დასავლეთისკენ დანგრეული ქალაქის აღსადგენად. ანუ 1907 წლისთვის, ჩვენს მიერ ზემოთ ნახსენები ფინანსური კრიზისის დროს, ვოლსტრიტის საფონდო ბირჟებზე უკვე ნაღდი ფულის საკმაო პრობლემა იყო, რადგან არ არსებობდა ცენტრალიზებული სისტემა ფულის მასის გასაზრდელად. ფინანსური ბაზარი დენთით გატენილ კასრს ჰგავდა, სადაც ერთ პატარა ნაპერწკალსაც ყველაფრის დანგრევა შეეძლო. ასანთის დერი ნიკერბოკერის სატრასტო კომპანიის გაკოტრება გახდა, რომელიც გაერთიანებული სპილენძის კომპანიის შექმნაში მონაწილეობდა.

ბევრი მეცნიერის აზრით ადამიანურმა ფაქტორმაც დიდი როლი ითამაშა, კერძოდ, იმ დროის ყველაზე გავლენიანი ბანკირი ჯონ პიერპონტი მორგანი ქალაქში არ იმყოფებოდა, როდესაც სპილენძის კომპანიის შექმნის პროცესი დაიწყო და გარიგების მოცულობიდან გამომდინარე ყველას ყურადღება ამ გარიგებებსკენ იყო. მორგანის ჩამოსვლის შემდეგ ბანკირებმა, რომლებმაც გარიგებაში თანხა ჩადეს და ეჭვები გაუჩნდათ შეძლებდა თუ არა სატრასტო კომპანია იმდენი თანხის აკუმულირებას, რომ მთლიანად შეეძინა გაერთიანებული სპილენძის კომპანია, ჯ. პ. მორგანს მიაკითხეს რჩევისთვის. საქმის გადახედვის შემდეგ მან განაცხადა, რომ ნიკერბოკერის სატრასტო კომპანია გადახდის უუნაროა და ვერ შეძლებს ტრანზაქციის დასრულებას. მორგანის განცხადებამ ისედაც გამწვავებული კრიზისს საყოველთაო პანიკაში გადაზარდა. ფინანსურმა პანიკამ საათების განმავლობაში მთელი ამერიკის საბანკო სფერო მოიცვა. უამრავი ბანკი და კერძო კომპანია გაკოტრდა. მორგანი კრიზისის დაძლევას თვითონვე ჩაუდგა სათავეში და პარტნიორ ბანკებთან ერთად გაკოტრებულ ბანკებსა და კომპანიებსაც ყიდულობდა, მათი კრიზისული მდგომარეობიდან გამოსაყვანად. რაღა თქმა უნდა, რომ ღნიშნული ბანკებისა და კომპანიების შექმნა მიზერულ თანხებად ხდებოდა.

1907 წელს განვითარებულმა კრიზისმა ხალხში ბანკებისადმი უნდობლობა აღძრა. ისინი თანხების შენახვას ნაღდი ფულად

არჩევდნენ. სასიცოცხლო მნიშვნელობა შეიძინა ნდობის აღმდგენი, და ამავედროულად, სტაბილური საბანკო სისტემის შექმნის აუცილებლობამ, რათა თავიდან აეცილებინათ მომავალი საფინანსო კრიზისები.

სიტუაციიდან გამოსავლის ძიება საკუთარ თავზე აიღო, ჩვენს მიერ უკვე ნახსენებმა ნელსონ ოლდრიხმა. თუმცა საინტერესო იქნება ამ პიროვნებაზეც ორიოდ სიტყვა ვთქვათ. იგი თვითონვე იყო საკმაოდ მდიდარი ადამიანი, აქტივებს ფლობდა სარკინიგზო ბიზნესში, შაქრითა და რეზინით ვაჭრობაში და რაც მთავარია საბანკო საქმეში. მისი ქალიშვილი გათხოვდა ჯონ როკფელერის ერთადერთ შვილზე – ჯონ როკფელერ უმცროსზე, იმ დროის ამერიკისა და საერთო მსოფლოს ყველაზე მდიდარი ოჯახის წარმომადგენელზე. ნელსონ ოლდრიხის სიძე ჯონ როკფელერ უმცროსი გარდა იმისა, რომ თვითონ იყო საკმაოდ წარმატებული ფინანსისტი, ასევე მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონდა ჩვენს მიერ უკვე ნახსენებ ჯ. პ. მორგანთან – მისი ერთ-ერთი კომპანიის, “ამერიკის რკინის” [ჯ.პ. მორგანისა და ელბარტ გარის მიერ 1901 წლის 25 თებერვალს დაფუძნებული რკინის მწარმოებელი კომპანია, რომელიც XX საუკუნის დასაწყისში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს კომპანია იყო, რკინიგზის მშენებლობის ბუმის ფონზე.] ღირექტორი იყო. ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, გასაგებია თუ რა წრეში ტრიალებდა ნელსონ ოლდრიხი და შესაბამისად რა პიროვნებებს ჰქონდათ გავლენა მის საქმიანობაზე.

ოლდრიხი რამოდენიმე წელი ამუშავებდა ფედერალური რეზერვის სისტემის იდეას სანამ კანონის სახით ჩამოაყალიბებდა. მან შეისწავლა ევროპული მოდელები. იმყოფებოდა გერმანიაში და აღფრთოვანებული დარჩა სახელმწიფოს მიერ კონტროლირებადი ორსაფეხურიანი საბანკო სისტემით, სადაც ეროვნული ბანკი აკონტროლებდა მონეტარულ პოლიტიკას, თუმცა მისი მოსაზრებით აშშ-ის სპეციფიკა სხვანაირი იყო. მის კანონპროექტს არაერთი მოწინააღმდეგე ჰყავდა. ბევრი თვლიდა, რომ ფედერალური სარეზერვო სისტემა უფრო დამოკიდებულს გახდის სახელმწიფოს ბანკებზე. სწორედ ამ დროს წარმოიშვა “შეთქმულების თეორიები”, რომლის მიხედვით ბანკირების გვემით მოხდა ფედერალური სარეზერვო სისტემის შექმნა, რათა უფრო გაემკიდრებინათ საკუთარი გავლენა სახელმწიფოზე (აღნიშნულზე მომდევნო თავებში უფრო დეტალურად ვისაუბრებთ). მეტად საეჭვო ვითარებაში მოხდა ასევე კანონის დამტკიცება სენატში – 1913 წლის 23 დეკემბერს, როდესაც სენატორთა ნაწილი უკვე საშობაო არდადეგებზე იმყოფებოდა.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის კანონით შეიქმნა აშშ-ში მონეტარული პოლიტიკის განმახორციელებელი სტრუქტურა ფსს-ს

სახით. მიუხედავად იმისა, რომ ახალმა სისტემამ აშშ-ის ეკონომიკას მომავალი კრიზისები ვერ აარიდა – დაწყებული 1929-1933 წლებიდან დაამთავრებული 2008 წლის ფინანსური კრიზისით, არსებობის თითქმის ერთი საუკუნის განმავლობაში ფედერალური სარეზერვო სისტემის საკანონმდებლო ბაზასა და ორგანიზებაში მხოლოდ მცირედი ცვლილებები შევიდა.

აშშ-ის საფინანსო სფეროს სტრუქტურა

აშშ-ის ეკონომიკა მოცულობით მსოფლიოში ყველაზე დიდია, მისი ნომინალური მშპ 2009 წლის მონაცემებით დაახლოებით 14,1 ტრილიონი აშშ დოლარია [მსოფლიო ბანკის მონაცემი. <http://data.worldbank.org/country/united-states>] (აქვე გასათვალისწინებელია, რომ მსოფლიოს მთლიანი პროდუქტი შეადგენს დაახლოებით 70 ტრილიონ აშშ დოლარს, ანუ ამერიკის შეერთებული შტატები მსოფლიო ეკონომიკის 21%-ს შეადგენს), შესაბამისად ნათელია თუ რა სიდიდს ეკონომიკასთან გვაქვს საქმე, როდესაც ვსაუბრობთ აშშ-ის ეკონომიკაზე. ასეთი უპრეცედენტო მასშტაბები სათანადო მონეტარულ პოლიტიკასაც მოითხოვს, რომლის განმახორციელებელი აშშ-ში ფედერალური სარეზერვო სისტემაა. თუ როგორ არის ფსს-ს სტრუქტურა მოწყობილი და რა მექანიზმებით ოპერირებს იგი, ცოტა მოგვიანებით ვისაუბრებთ, მანამდე აუცილებელია გავცნოთ თუ როგორ არის ორგანიზებული აშშ-ის ეკონომიკა და კერძოდ მისი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილი ფინანსური ბაზარი.

აშშ-ის ეკონომიკის 1,2% სოფლის მეურნეობაზე მოდის; 21,9% მრეწველობაზე; 79,6% მომსახურებაზე. წილობრივად ყველაზე დიდი, მომსახურების სფეროს წამყვანი მიმართულებაა – საფინანსო ბაზარი, რომლის უდიდესი ნაწილი ქვეყნის აღმოსავლეთით არის კონცენტრირებული, ნიუ-იორკით ფინანსურ ცენტრად.

წამყვანი კომპანიების აქციებით ვაჭრობა ნიუ-იორკის საფონდო ბირჟაზე ხდება. აქ ისინი ცდილობენ დამატებითი ფინანსური რესურსის მოზიდვას საკუთარ კომპანიებში. აშშ-ში ფინანსური რესურსების მოძრაობას, დინებას საბანკო სფერო აკონტროლებს. ისინი იზიდავენ დეპოზიტებს შიდა და გარე ბაზრებზე და ახდენენ შემდგომ ინვესტირებას ეკონომიკაში. აშშ-ში არსებობს შტატის დონის და ფედერალური დონის ბანკები. ფედერალურ დონეზე მოქმედი ბანკების აბსოლუტური უმრავლესობა გაწევრიანებულია ფედერალურ სარეზერვო სისტემაში.

ფსს-ში გაერთიანება ბანკს ავალდებულებს იქონიოს ხელუხლებელი რეზერვი ფსს-ში, რაც ამავდროულად მას წილის უფლებას აძლევს ფედერალურ სარეზერვო სისტემაში, რომლის არც

გაყიდვა, არც დაგირავება არ შეიძლება. კომერციული წილისგან განსხვავებით აღნიშნული წილი, მიუხედავად მისი მოცულობისა, ფსს-ს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში პირდაპირი მონაწილეობის საშუალებას არ იძლევა.

აშშ-ის ეკონომიკისთვის, ისევე როგორც სხვა ნებისმიერი ეკონომიკისთვის, უმნიშვნელოვანესია ბაზარზე ფულის მოცულობის გაკონტროლება – მონეტარული პოლიტიკა. ჩვენ წინა თავებში ვისაუბრეთ თუ რა რთულ ისტორიულ პირობებში ყალიბდებოდა აშშ-ის მონეტარული პოლიტიკის მართვის სისტემა. გამოცდილებიდან გამომდინარე აშშ-ში სურდათ მიეღოთ ნეიტრალური ორგანო, რომელიც ბოლომდე არც სახელმწიფოს პოლიტიკის გამტარებელი იქნებოდა და არც ფინანსური ინსტიტუტების. პირველ შემთხვევაში, თავიდან რომ აერდებინათ სახელმწიფოსგან ეკონომიკის გადამეტებული კონტროლი და დაეცვათ თავისუფალი ბაზრის პრინციპები, ხოლო მეორე შემთხვევაში, აშშ-ის ფინანსურ წრეებს დიდი გავლენა არ ჰქონოდათ ეკონომიკაზე, რაც ასევე დამღუპველია (აქ შეგვიძლია გავისხენოთ ჩვენს მიერ ზევით მოყვანილი ჯ. პ. მორგანის მაგალითი, რომელსაც ისეთი დიდი გავლენა ჰქონდა ფინანსურ ბაზარზე, რომ მის ერთ სიტყვასაც კი არასტაბილურობის გამოწვევა შეეძლო).

აშშ-ში მონეტარულ პოლიტიკას ფსს განსაზღვრავს. სწორედ ის დგას საფინანსო სფეროს სათავეში, რომელიც იწყება რიგითი ამერიკელებით და მათი ბიზნესებით, გრძელდება შტატებისა და ფედერალური ბანკებით, რომლებიც მათ ფინანსური რესურსებით ამარაგებენ და პირამიდის სათავეში ფედერალური სარეზერვო სისტემაა, რომელიც მთლიანად ფინანსურ ბაზარზე ფულადი მასის მოცულობას აწესრიგებს.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის მოდელი, არის მცდელობა, რომ ქვეყნის უმნიშვნელოვანესი ეკონომიკური ინსტრუმენტი – ფულის მიწოდება, “ოქროს საშუალის” მეთოდით იმართებოდეს, თანაბრად გათვალისწინებული იყოს ამერიკული საზოგადოების, სახელმწიფოსა და კომერციული ბანკების ინტერესები. სწორედ დეს გადანაწილება არის მწვავე კრიტიკის საფუძველი ფედერალური სარეზერვო სისტემის დაარსების დღიდან.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის სტრუქტურა

აშშ-ში მოქმედებს თავისუფალი ბაზარი. სახელმწიფო ატარებს ეკონომიკაში მინიმალურად ჩარევის პოლიტიკას. ასეთ პირობებში მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება ფედერალურ სარეზერვო სისტემას, რათა იგი გამოვიდეს როგორც ნეიტრალური აგენტი და დაიცვას თავისუფალი ბაზარი ჩარევისგან. თუმცა ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ

მას გააჩნია მონეტარულ პოლიტიკაზე და მთლიანად ეკონომიკაზე ზემოქმედების მძლავრი ბერკეტები: ფულის მასის კონტროლი, ფედერალური ბანკებისთვის გამოყოფილი სესხის პროცენტი, რომელიც საბოლოო ჯამში გავლენას ახდენს ყველა სახის სესხის პროცენტზე.

ქვემოთ მოყვანილი მმართველობის სქემაში ასახულია თუ როგორ ყალიბდება ორგანო, რომელიც მონეტარულ პოლიტიკას წარმართავს აშშ-ში. სისტემა ორ ფილოსოფიას, კერძო ინტერესსა და სახელმწიფო რეგულაციას, შორის კომპრომისის საფუძველზე შეიქმნა. აშშ-ის ისტორიის განმავლობაში არსებობდნენ ორივე ფილოსოფიის მომხრე სახელმწიფო მოღვაწეები, ზოგი მათგანის აზრით ქვეყნის ცენტრალური ბანკი კომერციულ ბანკებზე მეტად სახელმწიფო კონტროლის ქვეშ უნდა ყოფილიყო, რათა უკეთ დაცულიყო სასოფლო და სამრეწველო სფეროში დასაქმებულთა ინტერესები. ამავდროულად ქვეყნის მზარდი საბანკო სფეროს მრავალი წარმომადგენელიც არსებობდა, რომლებიც შეშფოთებულნი იყვნენ სახელმწიფოს ინტერვენციით საბანკო სფეროს საქმიანობაში. ისინი ეწინააღმდეგებოდნენ ხელისუფლების მიერ კონტროლირებადი ცენტრალური ბანკის შექმნას. ბალანსი კერძო და საჯარო ინტერესს შორის თვითონ სისტემაშია ჩადებული, რომელსაც ამ თავში განვიხილავთ.

ფედერალური სარეზერვო სისტემა დამოუკიდებელი ერთეულია და გადაწყვეტილების მიღება აშშ-ის პრეზიდენტისა და კონგრესისაგან დამოუკიდებლად შეუძლია. სისტემა არ საჭიროებს საზოგადოებისგან დაფინანსებას. მას საკუთარი შემოსავალი გააჩნია, რომელიც კომერციულ ბანკებზე გასესხებული თანხებიდან შემოდის. ფსს-ს მოგება, დივიდენტის სახით ნაწილდება წვერ ბანკებზე წლიური 6%-ის ოდენობით, მათ მიერ ფსს-ში დადებული რეზერვების სანაცვლოდ; ხოლო დანარჩენი მოგება ირიცხება აშშ-ის სახელმწიფო ხაზინაში (მაგალითისთვის 2009 წელს ფსს-მ დაახლოებით 45 მილიარდი დოლარი გადარიცხა აშშ-ის ხაზინაში).

ორი უმნიშვნელოვანესი მიმართულება არის ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტი და ფედერალური სარეზერვო ბანკები, სულ 12 აშშ-ის მასშტაბით. ფედერალური ღია ბაზრის კომიტეტი იღებს გადაწყვეტილებებს უშუალოდ ფულის მასასთან დაკავშირებით. ზრდის ფულის მასას აშშ-ის სახელმწიფო ობლიგაციების დოლარით შეძენის გზით. საპირისპირო მოქმედებით – სახელმწიფო ობლიგაციების გაყიდვის გზით, ამცირებს ეკონომიკაში ფულის მასას. აღნიშნული კომიტეტი იღებს უმნიშვნელოვანეს გადაწყვეტილებებს მონეტარულ პოლიტიკასთან დაკავშირებით. აშშ-ის ტერიტორია

ფინანსური მართვის თვალსაზრისით თორმეტი ოლქად არის დაყოფილი. თითოეულ ოლქში განლაგებულია ერთი სარეზერვო ბანკი, რომელიც ამავე ოლქის კომერციულ ბანკებს ემსახურება.

ფსს-ს სათავეში დგას მმართველთა საბჭო, რომელიც განაგებს ფსს-ს საქმიანობას. იგი შედგება შვიდი წევრისგან, რომლებიც ინიშნებიან პრეზიდენტის მიერ სენატში კანდიდატურის დამტკიცების შემდეგ. მათი უფლებამოსილება განისაზღვრება 14 წლით. მმართველთა საბჭოს თავჯდომარე და მოადგილე მმართველთა საბჭოს არსებული წევრებიდან პრეზიდენტის მიერ ოთხი წლის ვადით ინიშნება. მმართველთა საბჭო ვალდებულია კონგრესის სპიკერს ყოველწლიურად საქმიანობის ანგარიში ჩააბაროს, თუმცა აღნიშნული ანგარიში შემოიფარგლება მხოლოდ ინფორმაციის მიწოდებით. კონგრესს არ აქვს უფლება მმართველთა საბჭოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში ჩაეროს, რაც ნათლად გამოჩნდა 2008 წლის კრიზისის დროს, რაზეც შემდგომ თავებში გვექნება უფრო დეტალური საუბარი.

მმართველთა საბჭოს წევრის 14 წლით არჩევა აღნიშნულ ორგანოს დამოუკიდებლობის ხარისხის მაღალ დონს აძლევს. მისი ხელშეუხებლობა გარანტირებულია მთავრობისა თუ პოლიტიკური კურსის ცვლილების მიუხედავად. როგორც წესი თითოეული საბჭოს წევრი რამოდენიმე პრეზიდენტის პერიოდში მსახურობს. მმართველთა საბჭოს დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხი თავის მხრივ გარანტიას წარმოადგენს, რომ ის მიუკერძოებელ და თავისუფალ მონეტარულ პოლიტიკას წარმართავს მიუხედავად ხელისუფლებაში არსებული პოლიტიკური ძალისა. თუმცა პრეზიდენტის მხრიდან მმართველთა საბჭოს წევრების დანიშვნა, თავის მხრივ გამორიცხავს იმ გარემოებას, რომ მონეტარული პოლიტიკის წარმმართველი სტრუქტურა კერძო კორპორაციების გაფლენის ქვეშ მოექცევა.

წევრი	პოსტი დაიკავა	უფლებამოსილების ვადა
ბენ ბერნანკე (თავჯდომარე)	1 თებერვალი 2006	31 იანვარი 2020 31 იანვარი 2014 (როგორც თავჯდომარე)
ჯენეტ იოლინი (მოადგილე)	4 ოქტომბერი 2010	31 იანვარი 2024 4 ოქტომბერი 2014 (როგორც მოადგილე)

კვინ ვორში	24 თებერვალი 2006	31 იანვარი 2018
ელიზაბეტ ა. დიუკი	5 აგვისტო 2008	31 იანვარი 2012
დანიელ თარულს	28 იანვარი 2009	31 იანვარი 2022
სარა ბლუმ რასკინი	4 ოქტომბერი 2010	31 იანვარი 2016
ვაკანტური	–	–

ცხრილი №1 მმართველთა საბჭოს წევრები და მათი უფლებამოსილების ვადები

მონეტარული პოლიტიკის წარმართვისთვის ფსს-ს ერთ-ერთი მთავარი ინსტრუმენტი ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტია. როგორც შემდგომ გამოჩნდება, აღნიშნულ კომიტეტში არის მცდელობა, რომ სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინტერესების გამტარებლები თანაბარი რაოდენობით იყოს წარმოდგენილი, რათა არ დაირღვეს ბალანსი და არც ერთი მხარე არ დაზარალდეს. ამ გარემოებამ ფსს-ს სტრუქტურას სპეციფიური სახე მისცა.

ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტი გადაწყვეტილებებს იღებს ბაზარზე ფულის მიწოდებისა და საპროცენტო განაკვეთის განსაზღვრის შესახებ. იგი აშშ-ში მონეტარული პოლიტიკის მთავარი გამტარებელია. ოპერაციები ღია ბაზარზე ძირითადად მოიცავს სახელმწიფო ობლიგაციების შექენასა და გაყიდვას. ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტი გადაწყვეტილებებს იღებს არა მარტო შიდა ბაზართან დაკავშირებით, არამედ ფსს-ს სახელით ოპერაციებს ატარებს უცხოურ სავალიუტო ბაზრებზეც. თუმცა აღნიშნული ინტერვენცია უცხოურ ბაზრებზე ყოველთვის შეთანხმებულია სახელმწიფო ხაზინასთან, რომელიც ვალდებულია აწარმოოს დოლარის გაცვლითი კურსის პოლიტიკის კონტროლი.

ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტს საკმაოდ დიდი ძალაუფლება აქვს. მის გადაწყვეტილებებზე ბევრი რამ არის დამოკიდებული. სწორედ ამიტომ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება თუ ვინ არიან აღნიშნული კომიტეტის წევრები და რა პროცედურის შესაბამისად ინიშნებიან. კომიტეტის ყოველი გადაწყვეტილება უნდა იყოს დაბალანსებული სახელმწიფო და კერძო სექტორს შორის.

ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტი შეიქმნა 1933 წლის ბანკების შესახებ კანონის შესაბამისად. კომიტეტში შედის თორმეტი წევრი ხმის უფლებით. ამათგან შვიდი ამავდროულად მმართველთა საბჭოს წევრიც არის, ხოლო ხუთი წევრი ყოველწლიური როტაციის პრინციპით თორმეტი ფედერალური სარეზერვო ბანკის

პრეზიდენტებისგან ირჩევა. ნიუ-იორკის ფედერალური სარეზერვო ბანკის პრეზიდენტი კომიტეტის უცვლელი წევრია. ხმის უფლების გარეშე კომიტეტის ყველა შეკრებას ესწრება დანარჩენი შვიდი სარეზერვო ბანკის პრეზიდენტიც. კომიტეტი იკრიბება წელიწადში რვაჯერ. კანონის მოთხოვნის შესაბამისად რვიდან ოთხი შეხვედრა აუცილებლად ვაშინტონში უნდა ჩატარდეს. კომიტეტის წევრები ასევე შეიძლება მოწვეულ იქნან რიგგარეშე შეკრებაზე, სპეციფიური სიტუაციებიდან გამომდინარე. გეგმიური შეხვედრებზე გადაწყვეტილებების მიღება ხდება მონეტარული პოლიტიკის, როგორც გრძელვადიან ასევე მოკლევადიან ასპექტებზე. ხდება კურსის შეჯერება თუ რა მიმართულებით უნდა წარიმართოს მონეტარული პოლიტიკა შემდეგ შეხვედრამდე. ასე რომ აბსოლიტურად ყველა შეხვედრაზე ხდება გარკვეული გადაწყვეტილებების მიღება. კომიტეტზე დამსწრეთა რაოდენობა ყოველთვის მკაცრად შეზღუდულია, იმ კონფიდენციალური საკითხებიდან გამომდინარე, რომლებიც კომიტეტზე განიხილება ხოლმე.

აღნიშნულ კომიტეტზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესი მნიშვნელოვანია, რათა დროულად მოხდეს სწორ გადაწყვეტილებაზე შეჯერება. კომიტეტის გეგმიური შეხვედრის წინ, ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტის ადმინისტრაციის წევრები წერილობითი ფორმით წინასწარ ამზადებენ ანგარიშს, სადაც აშშ-ის ეკონომიკის გასული პერიოდის მოვლენები და სამომავლო პერსპექტივებია ასახული. ეს ანგარიში შეხვედრამდე ეგზავნებათ კომიტეტის წევრებს, მათ შორის ხმის უფლების არ მქონე შვიდი სარეზერვო ბანკის პრეზიდენტს.

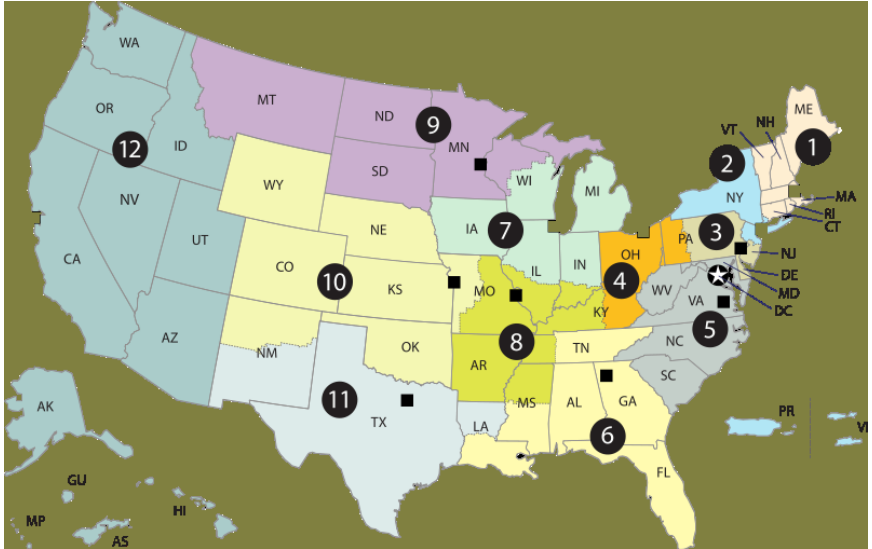
ანგარიშიდან მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით კომიტეტზე დისკუსია მიმდინარეობს სხვადასხვა ფაქტორებთან დაკავშირებით – ფასების ინდექსი და ხელფასები, დასაქმების დონე და წარმოება, მომხმარებელთა შემოსავლები და ხარჯები, ინვესტიციები და ახალი ტექნოლოგიები, უცხოური ვალიუტის კურსები, საპროცენტო განაკვეთები, ფისკალური პოლიტიკა. კომიტეტს ასევე წარედგინება ბოლო შეხვედრის შემდგომ განვითარებული საყურადღებო მოვლენების შესახებ ანგარიში, რის შემდგომც კომიტეტის წევრები იწყებენ არსებული მდგომარეობის შეჯამებას. თითოეული წევრი გამოთქვამს საკუთარ მოსაზრებას თუ როგორ უნდა წარიმართოს მონეტარული პოლიტიკა არსებული მდგომარეობისა და სამომავლო პერსპექტივების გთვალისწინებით.

საბოლოოდ კომიტეტი აჯამებს სხვადასხვა შეხედულებებს და კონსენსუსის გზით იღებს გადაწყვეტილებას გაწერილს ღირებულების სახით, რომლითაც უნდა იხელმძღვანელოს ნიუ-იორკის ფედერალურმა

სარეზერვო ბანკმა ღია ბაზარზე, თორმეტი სარეზერვო ბანკიდან მხოლოდ ნიუ-იორკის ფედერალური სარეზერვო ბანკი გამოდის ღია ბაზარზე და მინიჭებული აქვს ექსკლუზიური უფლება ფედერალური სარეზერვო სისტემის სახელით ივაჭროს სახელმწიფო ობლიგაციებით. კომიტეტის დირექტივა შეიცავს ყოველდღიურ მითითებას ბანკის ხელმძღვანელობისთვის თუ როგორ იმოქმედოს ღია ბაზარზე; ასევე აწესებს ჩარჩოებს, რომლის ფარგლებშიც შეუძლია იმოქმედოს ბანკს, რათა მიაღწიოს ღია ბაზრის კომიტეტის მიერ დასახულ გრძელვადიან მიზნებს, დაკავშირებულს საპროცენტო განაკვეთთან, ფულის მასასთან და სხვა მნიშვნელოვან მაკროეკონომიკულ მანევრებლებთან.

ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტზე მმართველთა საბჭოს წარმომადგენლების გარდა დიდ გავლენას ახდენს ასევე თორმეტი ფედერალური სარეზერვო ბანკის პრეზიდენტიც. საინტერესოა თუ როგორ ხდება აღნიშნული პრეზიდენტების არჩევა და ასევე რა ტერიტორიული პრინციპით არის შედგენილი თორმეტი სარეზერვო ბანკისგან შემდგარი აშშ-ის ფედერალური სარეზერვო სისტემა.

1913 წლის ფედერალური სარეზერვო სისტემის შესახებ კანონით, ფინანსური მართვის თვალსაზრისით, აშშ დაიყო თორმეტ ოლქად, რომელთაგან თითოეულს საკუთარი ფედერალური სარეზერვო ბანკი აქვს. ოლქების განაწილება მოხდა მოსახლეობის რაოდენობისა და ფინანსური კაპიტალიზაციის დონის მიხედვით. მაგალითისთვის მე-2 ოლქი მოიცავს საკმაოდ მცირე ტერიტორიას, თუმცა მასში შედის აშშ-ის ფინანსური ცენტრი ნიუ-იორკი და შესაბამისად ფინანსური აქტივობა ამ ოლქზე ყველაზე მაღალია, მიუხედავად მცირე ტერიტორიისა. ამავდროულად, ტერიტორიით საკმაოდ დიდი მინიაპოლისის მე-9 ოლქი ფინანსური აქტიურობით და კაპიტალიზაციის დონით ბოლო ადგილზეა (იხ. რუკა №3).

რუკა №2 ფედერალური სარეზერვო ოლქები

თორმეტი სარეზერვო ბანკი განლაგებულია აშშ-ის შემდეგ ქალაქებში: ბოსტონი, ნიუ-იორკი, ფილადელფია, კლივლენდი, რიჩმონდი, ატლანტა, ჩიკაგო, სენტლუისი, მინეაპოლისი, კანზას სიტი, დალასი და სან ფრანცისკო. თითოეული სარეზერვო ბანკი ემსახურება თავის ოლქში არსებულ წევრ ბანკებს, ასევე ატარებს ფედერალური სარეზერვო სისტემის შემუშავებულ მონეტარულ პოლიტიკას საკუთარ ოლქში.

ფედერალური სარეზერვო ბანკების დონეზე ხდება ინტერესების დაბალანსება კერძო, საზოგადო და სახელმწიფო სექტორს შორის. ბანკის პრეზიდენტი, რომელიც ამავდროულად არის გენერალური დირექტორი, მონაწილეობას იღებს ღია ბაზრის კომიტეტის საქმიანობაში და როტაციის პინციპით ზოგჯერ ხმის უფლებითაც სარგებლობს, შესაბამისად საინტერესოა თუ როგორ ირჩევენ ბანკის პრეზიდენტს.

ფედერალური სარეზერვო ბანკის პრეზიდენტის კანდიდატურები წარდგენილია ამავე ბანკის დირექტორთა საბჭოს მიერ, მის დანიშვნას კი შერჩეული კანდიდატურებიდან ახორციელებს ფედერალური სარეზერვო სისტემის მმართველთა საბჭო. ბანკის პრეზიდენტი ინიშნება ხუთი წლის ვადი და შესაძლებელია ხელახლა დაინიშნოს უფლებამოსილების ვადის გასვლის შემდგომ.

დირექტორთა საბჭო, თავის მხრივ, ცხრა წევრისგან შედგება. საბჭოში სამი სახის წევრები არიან გაერთიანებული: A, B და C. თითოეული ცალკე ინტერეს ჯგუფს წარმოადგენს. A ჯგუფის წევრებს ნიშნავენ სარეზერვო სისტემის იმ ოლქის წევრი კომერციული ბანკების წარმომადგენლები, რომლებსაც ემსახურება აღნიშნული სარეზერვო ბანკი. A ჯგუფი წარმოადგენს კომერციული ბანკების ინტერესებს და უმეტესწილად ბანკირები ირჩევიან ამ ჯგუფში. მათი საშუალებით კომერციული ბანკები ცდილობენ ზეგავლენა იქონიონ პრეზიდენტის არჩევაზე და შესაბამისად წარმომადგენელი ჰყავდეთ თორმეტ წევრიან ღია ბაზრის კომიტეტში, რომელიც ქვეყნის მონეტარული პოლიტიკის წარმართვის ძირითად ინსტრუმენტს წარმოადგენს. B ჯგუფის წევრები ასევე კომერციული ბანკების მიერ არიან არჩეულნი, მაგრამ ისინი ვალდებული არიან დაიცვან საჯარო ინტერესები, კერძოდ, გაითვალისწინონ სხვადასხვა სოციალური ფაქტორები, მათ ყოველთვის მხედველობაში უნდა ჰქონდეთ უმუშევრობის საკითხები, სოფლის მეურნეობა, მრეწველობა, მომხმარებელთა ინტერესები და ა.შ. თუმცა აქვე გასათვალისწინებელია, რომ ჯგუფის წევრები კომერციული ბანკების მიერ ინიშნებიან და შესაბამისად საკმაოდ მაღალი რისკი არსებობს, რომ გარკვეული გავლენა ექნებათ კომერციულ ბანკებს B ჯგუფის წევრების გადაწყვეტილებებზე, მითუმეტეს, რომ აღნიშნული ჯგუფის მიერ საჯარო ინტერესების დაცვა მხოლოდ ზოგადად არის განსაზღვრული და კონკრეტული მექანიზმები, რომ ეს ზუსტად ასე იქნება არსად არის გაწერილი. A და B ჯგუფის წევრებს კომერციული ბანკები შემდეგი სისტემით ირჩევს: კომერციული ბანკები დაყოფილია სამ ტიპის ბანკებად გამომდინარე მათი აქტივების სიდიდიდან, მსხვილი, საშუალო და მცირე ბანკები. თითოეული ტიპის ბანკები აღნიშნულ ორ ჯგუფში წარადგენს თითო თითო წევრს, სულ ჯამში ექვს წარმომადგენელს.

C ჯგუფის წევრები ინიშნებიან ფსს-ს მმართველთა საბჭოს მიერ და ისინიც ვალდებული არიან წარმოადგინონ საჯარო ინტერესები. აღნიშნულ შემთხვევაში ამ ჯგუფის წევრები არ არიან კერძო სექტორზე დამოკიდებული და მათი დამოუკიდებლობის ხარისხი კომერციული ბანკების ინტერესებისგან გაცილებით მაღალია.

სარეზერვო ბანკის დირექტორთა საბჭოს წევრების უფლებამოსილება სამი წლით განისაზღვრება. მათგან თითო წლით ირჩევა ორი წევრი თავჯდომარისა და მოადგილის პოსტზე. საბჭოს წევრები არ შეიძლება იყვნენ აშშ-ის კონგრესის წევრები, ასევე B და C ჯგუფის წევრები არ შეიძლება იყვნენ რომელიმე კომერციული

ფედერალური სარეზერვო ბანკი	მთლიანი აქტივები (09/15/2010) მლრ აშშ დოლარში
-------------------------------	--

ბანკის თანამშრომლები. C ჯგუფის წევრებს ასევე ეკრძალებათ წილის ქონა ნებისმიერ კომერციულ ბანკში. ყველა ჯგუფის წევრს ეკრძალება პოლიტიკურ საქმიანობაში ჩართვა ან ნებისმიერი პოლიტიკური პარტიის წევრობა. დირექტორთა საბჭოს წევრების საქმიანობის შეზღუდვები მიზნად ისახავს მათ განთავისუფლებას ნებისმიერი სახის გავლენისგან, რათა ისინი მაქსიმალურად თავისუფალნი იყვნენ გადაწყვეტილების მიღებისას.

მიუხედავად იმისა, რომ დირექტორთა საბჭოს წევრობა სრული განაკვეთით მუშაობას არ გულისხმობს, საბჭოს წევრებს ფართო უფლებამოსილებების სფერო გააჩნიათ. ისინი ზედამხეველობენ სარეზერვო ბანკის საქმიანობას, შეიმუშავენ რეკომენდაციებს მონეტარული პოლიტიკის წარმართვასთან დაკავშირებით. ფსს-ს მმართველთა საბჭოს წარუდგენენ პრეზიდენტის კანდიდატურას დასამტკიცებლად. დირექტორთა საბჭოს წევრები განიხილავენ ბანკის შემოსავლებსა და ხარჯებს, ასევე ორგანიზებას უწევენ შიდა აუდიტის პროცესს ბანკში.

დირექტორთა საბჭოს გააჩნია მნიშვნელოვანი ბერკეტი საპროცენტო განაკვეთის კონტროლის სახით. ანუ მათ შეუძლიათ აწიონ ან შეამცირონ საპროცენტო განაკვეთი სესხებზე, რომელსაც ფედერალური სარეზერვო ბანკი გამოუყოფს კომერციულ ბანკებს. აღნიშნული პროცენტის გადახედვა, როგორც წესი ხდება ორ კვირაში ერთხელ.

თვითონ ფედერალურ სარეზერვო ბანკებს, თორმეტი სათავო ოფისის გარდა აქვს ფილიალები, რომლებიც მათივე ოლქების ფარგლებში არის განლაგებული. ფილიალების მენეჯერებს ნიშნავს სათავო ოფისის დირექტორთა საბჭო. ფედერალური სარეზერვო ბანკების კაპიტალიზაცია ოლქების მიხედვით შემდეგნაირად გამოიყურება (იხ. ცხრილი №4):

ცხრილი №3

ნიუ-იორკი	1 106
რინმონდი	257
სან ფრანცისკო	224
ატლანტა	162
ჩიკაგო	124
დალასი	88
ფილადელფია	80
კლივლენდი	61
ბოსტონი	59
კანზას სითი	55
სენტ ლუისი	42
მინიაპოლისი	41
მთლიანი	2 299

აღნიშნული ცხრილიდან კარგად ჩანს, ფინანსური აქტივობა ორ ცენტრზე არის გადანაწილებული – აღმოსავლეთით ნიუ-იორკში, ხოლო დასავლეთით კალიფორნიის შტატი, სან ფრანცისკოში.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის სტრუქტურა შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, როგორც პირამიდა, რომლის სათავეშიც შვიდ წევრიანი მმართველთა საბჭოა. პირამიდის ძირში კი აშშ-ის მოქალაქეები, რომლებიც საბოლოო მომხმარებლები არიან ფსს-ს მიერ შექმნილი პროდუქტისა – მონეტარული პოლიტიკის (იხ. სქემა №5). ქვევით მოცემულ სქემაში კარგად ჩანს თუ როგორ ნაწილდება უფლებამოსილებები აღნიშნულ სისტემაში: სათავეში მმართველთა საბჭოა, რომელის გადაწყვეტილების მიღების ინსტრუმენტი ღია ბაზრის კომიტეტი, სადაც ამავედროულად მონაწილეობენ ფედერალური სარეზერვო ბანკების პრეზიდენტები. მათ გადაწყვეტილებებს ემორჩილებიან კომერციული ბანკები და პირამიდის ძირში არიან მომხმარებლები – აშშ-ის მოქალაქეები.

ფედერალური სარეზერვო სისტემა

სქემა №4

აღნიშნული პირამიდის ბოლო საფეხური, ანუ მოქალაქეები, ამავდროულად არაპირდაპირ არიან ფსს-ს უფლებამოსილების წყაროც. საქმე იმაშია, რომ ფსს-ს ხელმძღვანელობა ინიშნება აშშ-ის მთავრობის მიერ, რომელიც თავის მხრივ მოქალაქეების მიერ არის არჩეული. ამ კავშირით იკვრება ის წრე, რაც მთლიანად ფულად-საკრედიტო სისტემას და მის მართვას წარმოადგენს აშშ-ში. ხალხი ირჩევს მთავრობას, რომელიც ნიშნავს ფედერალური სარეზერვო სისტემის მმართველობას, რომელიც თავის მხრივ ემსახურება კომერციულ ბანკებს და საბოლოო ჯამში, კომერციული ბანკების მომხმარებლებს – ხალხს.

საინტერესოა ასევე ფსს-ს ურთიერთქმედება მთავრობასთან და ის თუ როგორ არის მათ შორის გამიჯნული უფლებამოსილებები. ფსს-ს აქტივები, მთლიანად კერძო ორგანიზაციების, კომერციული ბანკების წილებსგან შედგება, ანუ ფსს-ს აქტივები მთლიანად კომერციული წარმომავლობისაა. აქტივების მართვა ხდება მთავრობის მიერ დანიშნული მმართველთა საბჭოს მიერ. მიუხედავად იმისა, რომ ორგანიზაცია მთლიანად კომერციული აქტივებისგან შედგება, იგი საჯაროს ორგანიზაციაა, რომელიც გამოდის როგორც სახელმწიფოს ბანკირი, მის მიერ მიღებული შემოსავლის 100% სახელმწიფოს

ეკუთვნის და პირდაპირ ირიცხება სახელმწიფო ბიუჯეტში. ასეთი ტიპის ორგანიზებას, სადაც კერძო აქტივებს მთლიანად სახელმწიფო განაგებს და მიღებულ შემოსავალსაც თვითონ იღებს, მსოფლიოში ანალოგი არ აქვს. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული სისტემა არა ძალადობის, არამედ კონსენსუსის საფუძველზე შეიქმნა. ანუ კომერციულმა ბანკებმა ნებაყოფლობით დათმეს თავის აქტივების ნაწილი, რათა სამაგიეროდ მიეღოთ სტაბილური მონეტარული პოლიტიკა, კონკურენტული და სამართლიანი საფინანსო ბაზარი.

მთავრობას არ აქვს უფლება მონეტარული პოლიტიკის შემუშავებაში ჩაერიოს. ეს ფსს-ს ექსკლუზიური უფლებაა. თუმცა მთავრობა ახორციელებს ზოგად ზედამხედველობას, რასაც ამყარებს 1978 წლის ფედერალური საბანკო საქმის სააგენტოს აუდიტის შესახებ, რაც მთავრობას ფედერალური სარეზერვო სისტემის აუდიტის უფლებას აძლევს მთავრობის ანგარიშვალდებულების ოფისის [აშშ-ის ხელისუფლების მაკონტროლებელი ორგანო, რომელიც პირდაპირ დაქვემდებარებულია აშშ-ის კონგრესს. <http://www.gao.gov/>] მიერ. თუმცა შეზღუდვები თუ რისი შემოწმება შეიძლება აქაც არის დაწესებული. მთავრობის ანგარიშვალდებულების ოფისმა არ შეიძლება შეამოწმოს:

1. ტრანზაქციები უცხოურ ცენტრალურ ბანკებთან ან სხვა არაკომერციულ ფინანსურ ორგანიზაციებთან
 2. მონეტარულ პოლიტიკასთან დაკავშირებული განხილვები, გადაწყვეტილებები ან ქმედებები
 3. ღია ბაზრის ფედერალური კომიტეტის დირექტივების შესაბამისად განხორციელებული ტრანზაქციები
 4. ნებისმიერი დისკუსია ან კომუნიკაცია ფსს-ს თანამშრომლებს შორის, რომელიც ეხება ზედა სამ ჩამონათვალში ნახსენებ საკითხებს
- ფაქტიურად გამორიცხულია ყველა საკითხი, რომელიც შესაძლოა შეეხოს მონეტარული პოლიტიკის შემუშავების ან გატარების პროცესს, რათა დაცული იყოს ფსს-ს სრული დამოუკიდებლობა აღნიშნული პოლიტიკის წარმოებისას.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის ფინანსური ინსტრუმენტები

ფედერალური სარეზერვო სისტემის ხელთ არსებული ინსტრუმენტების განხილვამდე, ვნახოთ, საერთოდ, როგორ იქმნება ფული საბანკო სფეროს მეშვეობით. განვიხილოთ რეზერვის ცნება საბანკო სფეროში. ყველა ბანკის აქტივების წყარო არის, ამავე ბანკის ვალდებულებები, ანუ დეპოზიტებზე მიღებული თანხები. როდესაც პიროვნებას ბანკში ანგარიშზე შეაქვს თანხა, ბანკი ნაღდ ფულს ინახავს და პიროვნებას აძლევს უბრალო დამოწმებულ ქაღალდს,

რომელიც ადასტურებს, რომ აღნიშნულ პიროვნებას აქვს თანხა საბანკო ანგარიშზე. ვნახოთ თუ რეალურად რა მოსდის ნაღდ ფულს, რომელიც თავისი ხელით მიიტანა პიროვნებამ ბანკში. იმის შემდეგ, რაც ბანკი მიიღებს ნაღდ ფულს, მას გაუჩნდება დავალიანება იმ პიროვნების მიმართ, რომელმაც თანხა მიანდო მას, სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ ასეცა ბანკს. ბანკს აქვს ნაღდი ფული და იმავე რაოდენობით ვალდებულია, ბანკის ბალანსის შედგენისას მისი ვალდებულება გააბათილებს არსებულ აქტივს – ნაღდ ფულს და ბანკის საკუთარი კაპიტალი ნულის ტოლი იქნება.

რადა თქმა უნდა, ბანკს არანაირად არ აწყობს, უბრალოდ თანხების შენახვა, მითუმეტეს, რომ უმოძრაოდ გაჩერებულ თანხას სარგებელი არ მოაქვს. ამიტომ ბანკი იქცევა შემდეგნაირად: ვინაიდან ყველა ადამიანს, რომელმაც მას თანხა ასესხა, დავარქვათ მათ სიმრავლეს – დეპოზიტარები, ანუ დეპოზიტის მფლობელები, ერთდროულად არ დასჭირდება თავისი თანხის უკან გატანა, ბანკი მიღებული დეპოზიტებიდან, მხოლოდ გარკვეულ ნაწილს ინახავს ნაღდ ფულად, დანარჩენს კი ასესხებს უკვე სხვა ადამიანებზე. პირობითად მათ სიმრავლეს მსესხებლები დავარქვათ. თუ ჩავთვლით, რომ ნორმალურ სიტუაციაში ყოველი 100 დეპოზიტარიდან საშუალოდ 10 თუ მოითხოვს თავის თანხას უკან, ბუნებრივია ბანკი იძულებული იქნება დეპოზიტების მეათედი ყოველთვის გადაღებული ჰქონდეს ასეთი შემთხვევებისთვის. სწორედ ამ მეათედ ნაწილს ეწოდება საბანკო რეზერვები, ხოლო აღნიშნულ სისტემას ნაწილობრივი რეზერვების სისტემა. საბანკო რეზერვები მსოფლიოს ყველა კომერციულ ბანკს აქვს. მინიმალური რეზერვის მოთხოვნა სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვანაირია და დამოკიდებულია აღნიშნულ ქვეყანაში გატარებულ მონეტარულ პოლიტიკაზე.

ფულის ერთეული სპეციალურ საბეჭდ მანქანაზე იბეჭდება, მაგრამ ფულს ქმნის საბანკო სისტემა. განვიხილოთ კონკრეტული შემთხვევა და დავადგინოთ, თუ როგორ იქმნება ფული ნაწილობრივი დარეზერვების სისტემის პირობებში.

ბანკები რიგითობით, ნომრების მიხედვით დავნომროთ, პირველი ბანკი, მეორე ბანკი, მესამე ბანკი და ა.შ. დავუშვათ, რომ ბანკებს გადაწყვეტილი აქვთ, რომ დეპოზიტების 10% შეინახონ, დანარჩენი კი გაასესხონ. ამ შემთხვევაში ვიტყვით, რომ რეზერვის ნორმა 10%-ის ტოლია. დავუშვათ, რომ მთლიან ეკონომიკაში, რომელსაც ეს ბანკები ემსახურებიან 100 დოლარი მოძრაობს და ეს ასივე დოლარი დეპოზიტარმა პირველ ბანკში შეიტანა. პირველმა ბანკმა მიიღო ნაღდი ფული, 10% დაარეზერვა, ხოლო დარჩენილი 90 დოლარი სესხად

გაცა. პირველი ბანკის ბალანსს თუ შევხედავთ, მისი აქტივებისა და პასივების ნაწილი ასეთი სახის იქნება:

აქტივები	ვალდებულებები
რეზერვები - 10 დოლარი	დეპოზიტები - 100 დოლარი
სესხები - 90 დოლარი	

პირველ ბანკს ისევ 100 დოლარის ვალდებულება აქვს, ვინაიდან სესხების გაცემამ არ შეცვალა ბანკის ვალდებულებები მისი დეპოზიტარების წინაშე. ამავდროულად ბანკს ორი სახის აქტივი აქვს: 10 დოლარის რეზერვი საცავში და 90 დოლარის სესხები. მთლიანობაში პირველი ბანკის აქტივები ისევ მისი ვალდებულებების ტოლია. შევხედოთ, თუ რა მოხდა ეკონომიკაში ფულის მიწოდების მხრივ. პირველი ბანკის მიერ სესხის გაცემამდე, დეპოზიტზე იყო 100 დოლარი, შესაბამისად, ეკონომიკაში ფულის მიწოდება იყო 100 დოლარი (ზოგადად, მთლიანად ეკონომიკაში ფულის რაოდენობა ნაღდი ფულისა და ბანკში ანგარიშებზე არსებული თანხების ჯამია). მაგრამ როდესაც პირველი ბანკი სესხის გაცემას იწყებს, ფულის მიწოდება იზრდება. დეპოზიტების ანგარიშებზე ისევ 100 დოლარი ინახება, მაგრამ ამჯერად მსესხებლებს აქვთ ასევე ბანკიდან ნასესხები 90 დოლარი ნაღდი ფულის სახით. ჩვენს მიერ განხილულ მოდელში ეკონომიკაში გაიზარდა ფულის რაოდენობა 90 დოლარით, ფულის მიწოდება უდრის 190 დოლარს. ანუ ამოქმედდა ფულის შექმნის მექანიზმი – როდესაც ბანკები რეზერვში დეპოზიტების მხოლოდ ნაწილს ინახავენ, ამით ისინი ფულს ქმნიან.

თუმცა არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ბანკი ჯადოსნური ჯოხის მოქნევით არაფრისგან ფულს არ აკეთებს. დეპოზიტის ნაწილობრივი დარეზერვებისა და შემდგომი გასესხების გზით თითოეულ შექმნილ ფულის ერთეულს უკან შესაბამისი ვალდებულება მოჰყვება. ამიტომ არის, რომ ცუდად გაცემული სესხების დიდი რაოდენობა საბოლოო ჯამში კრიზისს იწვევს – შესაბამისი ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, უფასურდება ის ფულიც, რომელიც ამ ვალდებულების წარმოქმნის შედეგად შეიქმნა.

ფულის შექმნა მხოლოდ პირველი ბანკით არ ამოიწურება. დავეშვათ, პირველი ბანკის მსესხებელი 90 დოლარს იყენებს, რათა ვინმესგან რამე იყიდოს, ვინც თავის მხრივ, ამ ფულს მეორე ბანკში დეპოზიტზე განათავსებს. ფულის შექმნის პირველი ბანკის ანალოგიური მოდელის მიხედვით წარიმართება მოვლენები მეორე ბანკშიც, ვინაიდან მეორე ბანკსაც სესხების გაცემიდან მიღებული შემოსავლები უნდა. მეორე ბანკი 10%-ს დაარეზერვებს, დანარჩენ

თანხას კი გაასესხებს. მეორე ბანკის აქტივებისა და ვალდებულებების უწყისს შემდეგი სახე ექნება:

აქტივები	ვალდებულებები
რეზერვები - 9 დოლარი	დეპოზიტები - 90 დოლარი
სესხები - 81 დოლარი	

როგორც ხედავთ, 81 დოლარის გასესხებით, მეორე ბანკმა ფულის მიწოდება ეკონომიკაში 81 დოლარით გაზარდა. ანუ ჯამური ფულის მიწოდება უკვე შეადგენს: პირველი ბანკის დეპოზიტზე არსებულ 100 დოლარს, მეორე ბანკის დეპოზიტზე არსებულ 90 დოლარს და ამავე ბანკის მიერ გასესხებულ 81 დოლარს, რომელიც ეკონომიკაში ნაღდი ფულის სახით შევიდა, სულ ჯამში 271 დოლარი. აქვე ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმას, რომ ფულის მიწოდების ზრდასთან ერთად, უშაულოდ ნაღდი ფული ეკონომიკაში მცირდება, რადგან საბოლოო ჯამში მთლიანი ფული ბანკების რეზერვებში დაილექება და საჭირო იქნება ახალი ნაღდი ფულის შეშვება ეკონომიკაში. აქვე მარტივი მათემატიკური გათვლებით შეგვიძლია დავადგინოთ, რომ 10%-იანი მინიმალური რეზერვის სისტემის პირობებში, ყოველი 100 დოლარი 1000 დოლარს მიწოდებას შექმნის. თუ ავჯამავთ თანამიმდევრობით ყველა ბანკში შეტანილ დეპოზიტსა და გაცემულ სესხს. ფულის იმ რაოდენობას, რომელსაც საბანკო სისტემა ქმნის რეზერვების თითოეული დოლარიდან, ფულადი მულტიპლიკატორი ეწოდება. ზემოთხსენებულ მაგალითში, სადაც 100 დოლარი – 1000-ს ქმნის, ფულადი მულტიპლიკატორი 10-ის ტოლია.

ზემოთ მოყვანილი მაგალითიდან ჩანს თუ რამდენად მნიშვნელოვანი როლი აქვს საბანკო რეზერვებს ფულის შექმნის და ზოგადად ეკონომიკაში ფულის მიწოდების მხრივ. ფედერალური სარეზერვო სისტემა აღნიშნული რეზერვების მართვის სტრუქტურას წარმოადგენს, რადგან აშშ-ის კომერციული ბანკები (აღსანიშნავია, რომ შტატის დონის მცირე ბანკები არ არიან ვალდებულნი გაწევრიანებული იყვნენ ფედერალურ სარეზერვო სისტემაში), მიღებული დეპოზიტებიდან დარეზერვებულ თანხებს ფედერალურ სარეზერვო ბანკებში ინახავენ. კომერციული ბანკების რეზერვებზე ზემოქმედებისთვის ფსს-ს რამოდენიმე ინსტრუმენტი გააჩნია, რაც ამავდროულად ეხმარება მას მონეტარული პოლიტიკის გატარებაშიც.

წინა თავებიდან ნათლად გამოჩნდა, რომ ფედერალური სარეზერვო სისტემა პასუხს აგებს ეკონომიკაში ფულის მიწოდების კონტროლზე. როგორც ვნახეთ კომერციული ბანკები ეკონომიკაში ქმნიან ფულს

მულტიპლიკატორის ეფექტის საშუალებით. კომერციული ბანკების მიერ ფულის შექმნას ფედერალური სარეზერვო სისტემა არაპირდაპირ აკონტროლებს. როდესაც ფედერალური სარეზერვო სისტემა იღებს გადაწყვეტილებას ფულის მიწოდების შეცვლის თაობაზე, მან წინასწარ უნდა განსაზღვროს, როგორ იმოქმედებს ამ გადაწყვეტილების შესრულება საბანკო სისტემაზე.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის განკარგულებაშია მონეტარული კონტროლის სამი ინსტრუმენტი: ოპერაციები ღია ბაზარზე, სარეზერვო მოთხოვნები და დისკონტის განაკვეთი. ამ სამი ინსტრუმენტის საშუალებით ფსს ზემოქმედებს ფინანსურ ბაზარზე და ატარებს შემუშავებულ მონეტარულ პოლიტიკას.

ოპერაციები ღია ბაზარზე. ფედერალური სარეზერვო სისტემა ახორციელებს ოპერაციებს ღია ბაზარზე, სამთავრობო ობლიგაციების ყიდვა-გაყიდვის საშუალებით. ფსს-ს ჰყავს სპეციალური ბროკერები, რომლებთანაც იგი თანამშრომლობს და რომლებიც ვაჭრობენ ბირჟაზე ფსს-ს მითითებების შესაბამისად, თუმცა ყოველ კონკრეტულ გარიგებაში მოქმედებენ თავისუფალი ბაზრის პრინციპებიდან გამომდინარე. ამ გაგებით ჩვეულებრივი კომერციული ორგანიზაციების ბროკერებისგან არ განსხვავდებიან. ფულის მიწოდების გაზრდისთვის, ფედერალური სარეზერვო სისტემა სამთავრობო ობლიგაციებით მოვაჭრეებს ნიუ-იორკის ფედერალურ ბანკში ავალებს ობლიგაციების ყიდვას ქვეყნის ობლიგაციათა ბაზარზე. ის ფული, რომელსაც ფედერალური სარეზერვო სისტემა ობლიგაციებში იხდის, მიმოქცევაში არსებული დოლარების რაოდენობას ზრდის. ამ ფულის ნაწილი ნაღდი ფულის სახეს იღებს, ნაწილი კი საბანკო დეპოზიტებზე ინახება. თითოეული ახალი დოლარი ნაღდი ფულის სახით, ბუნებრივია, ფულის მიწოდებას ზრდის ზუსტად 1 დოლარით. საბანკო ანგარიშზე შენახული თითოეული ახალი დოლარი ფულის მიწოდებას უფრო მეტად ზრდის, ვინაიდან ის ზრდის რეზერვებს და, აქედან გამომდინარე, იმ ფულის რაოდენობას, რომლის შექმნაც შეუძლია საბანკო სისტემას.

ფულის მიწოდების შესამცირებლად ფედერალური სარეზერვო სისტემა პირიქით იქცევა: ობლიგაციებს ყიდის ქვეყნის ობლიგაციათა ბაზარზე. საზოგადოება ამ ობლიგაციების შესაძენად იყენებს როგორც ნაღდ ფულს, ისე საბანკო დეპოზიტებს, რაც პირდაპირ ამცირებს მიმოქცევაში მყოფ ფულის რაოდენობას. ამას გარდა, ადამიანებს ბანკებიდან საკუთარი დეპოზიტები გამოაქვთ, რაც ბანკების რეზერვების მოცულობას ამცირებს. ამის საპასუხოდ, ბანკები ნაკლებ სესხებს გასცემენ, და ფულის შექმნის პროცესი მიმართულებას იცვლის.

ოპერაციები ღია ბაზარზე იოლი სამართავია. ქვეყნის ობლიგაციათა ბაზარზე ფედერალური სარეზერვო სისტემის მიერ ობლიგაციების ყიდვა-გაყიდვა იმ გარიგებების მსგავსია, რომლის განხორციელებაც ნებისმიერ ინდივიდს შეუძლია საკუთარი პორთფელისთვის. ამას გარდა ფედერალურ სარეზერვო სისტემას შეუძლია ნებისმიერ დღეს, კანონებისა თუ საბანკო სისტემის ფუნქციონირების წესების მნიშვნელოვანი შეცვლის გარეშე, ღია ბაზარზე ოპერაციების განხორციელება ფულის მიწოდების მნიშვნელოვანი თუ უმნიშვნელო ცვლილების მიზნით. ამიტომ ოპერაციები ღია ბაზარზე მონეტარული პოლიტიკის ის ინსტრუმენტია, რომელსაც ფედერალური სარეზერვო სისტემა ყველაზე ხშირად იყენებს.

ფსს-ს მიერ ღია ბაზარზე გატარებული ოპერაციების გააზრებისას, აუცილებელია გავითვალისწინოთ თუ რა მეთოდით ხდება ნაღდი ფულის შეშვება ეკონომიკაში. ყოველთვის როდესაც ფედერალური სარეზერვო სისტემა გადაწყვეტს ფულის მასის გაზრდას, ის არ უკვეთავს ამერიკის ხაზინას დამატებითი ფულის ერთეულის მოჭრას და შემდგომ ამ თანხით არ პირდაპირი შექმნის გზით არ ყიდულობს სახელმწიფო ობლიგაციებს. მეტიც სახელმწიფოსა და ფედერალურ სარეზერვო სისტემას აკრძალული აქვთ პირდაპირ ერთმანეთთან ფულითა და სახელმწიფო ობლიგაციებით ვაჭრობა. მხოლოდ ამერიკელ ხალხს შეუძლია იყიდოს ამერიკის სახელმწიფო ვალის დამადასტურებელი მოწმობა პირდაპირ სახელმწიფოსგან, შემდგომი მისი რეალიზაცია უკვე თითოეულ მყიდველზეა დამოკიდებული. სახელმწიფო ყიდის ობლიგაციებს ღია ბაზარზე, რომელსაც ჩვეულებრივი მოქალაქეები და კერძო სტრუქტურები ყიდულობენ, უკვე შემდგომ ფსს მათგან ყიდულობს სახელმწიფო ობლიგაციებს. ამერიკის მთავრობასა და ფედერალურ სარეზერვო სისტემას შორის ვაჭრობისას შუამავალი აუცილებლად თავისუფალ ბაზარზე მოქმედი ორგანიზაციები უნდა იყვნენ, რათა არ მოხდეს თავისუფალი ბაზრის პრინციპების დარღვევა და საზოგადოება ჩართული იყოს მთავრობასა და ფსს-ს შორის მიმდინარე გარიგებებში.

ასეთი სისტემის პირობებში, არც ფსს-ს და არც ამერიკის მთავრობას ცალმხრივად სახელმწიფო ობლიგაციებზე ან ნაღდი ფულზე მოთხოვნის გაზრდა არ შეუძლია, რადგან ხელოვნურად წარმოშობილ დეფიციტის დროს თავისუფალი ბაზარი შესაბამის რეაგირებას მოახდენს და ვერც ერთი მხარე მოგებული ვერ გამოვა.

სარეზერვო მოთხოვნები. ფედერალური სარეზერვო სისტემა ფულის მიწოდებაზე გავლენას ახდენს სარეზერვო მოთხოვნების მეშვეობით, რომლებიც გულისხმობენ რეზერვის იმ მინიმალური

დონეს, რომელიც ბანკებმა დეპოზიტებზე უნდა შეინახონ. სარეზერვო მოთხოვნები განსაზღვრავენ იმას, თუ რამდენი ფულის შექმნა შეუძლიათ ბანკებს რეზერვების თითოეული დოლარიდან. სარეზერვო მოთხოვნების გაზრდა გულისხმობს, რომ ბანკებმა მეტი რეზერვები უნდა შეინახონ და ამიტომ, დეპოზიტზე შენახული თითოეული დოლარის ნაკლები ნაწილი უნდა გაასესხონ. ამის შედეგად იზრდება რეზერვის ნორმა, მცირდება ფულადი მულტიპლიკატორი და მცირდება ფულის მიწოდება. ამის საწინააღმდეგოდ, სარეზერვო მოთხოვნების შემცირების შედეგად მცირდება რეზერვის ნორმა, იზრდება ფულადი მულტიპლიკატორი და იზრდება ფულის მიწოდება.

ფედერალური სარეზერვო სისტემა სარეზერვო მოთხოვნებს იშვიათად იყენებს, ვინაიდან ხშირი ცვლილებები საბანკო საქმიანობაზე უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს. მაგალითად, როდესაც ფსს სარეზერვო მოთხოვნებს ზრდის, ზოგიერთი ბანკისთვის ეს დამღუპველი ხდება, რადგან ამით მისი რეზერვი იწურება, იმის მიუხედავად, რომ დეპოზიტების რაოდენობა არ შეცვლილა. შედეგად, ბანკები იძულებულნი არიან შეამცირონ კრედიტების გაცემა მანამ, სანამ ახალი მოთხოვნების შესაბამის რეზერვებს არ დააგროვებს.

დისკონტის განაკვეთი. ფედერალური სარეზერვო სისტემის კიდევ ერთი ინსტრუმენტია დისკონტის განაკვეთი. ეს არის სარეგულირებელი განაკვეთი იმ სესხებზე, რომელთაც ფედერალური სარეზერვო სისტემა ბანკებს გამოუყოფს. ბანკი ფედერალური სარეზერვო სისტემისგან სესხს იღებს მაშინ, როდესაც სარეზერვო მოთხოვნების შესრულებისთვის საკუთარი რეზერვების გაზრდა სურს. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს კომერციული ბანკის მიერ დიდი მოცულობის სესხის გაცემა ან ბოლო პერიოდში ბანკიდან მოჭარბებული დეპოზიტების გადინება. როდესაც ფედერალური სარეზერვო ბანკი კომერციულ ბანკს ასეთ სესხს აძლევს, საბანკო სისტემის რეზერვები იზრდება, ეს კი ეკონომიკაში მეტი ფულის შექმნის საშუალებას იძლევა.

ფედერალურ სარეზერვო სისტემას შეუძლია ფულის მიწოდების შეცვლა დისკონტის განაკვეთის შეცვლის გზით. დისკონტის განაკვეთის ზრდა ამცირებს საბანკო სისტემების რეზერვების რაოდენობას, რადგან სულ უფრო ნაკლები კომერციული ბანკი მიაკითხავს სარეზერვო ბანკს სესხის მოთხოვნით, გაზრდილი საპროცენტო განაკვეთის პირობებში. შესაბამისად კომერციული ბანკები ნაკლებად შეავსებენ საკუთარ რეზერვებს და ბუნებრივია, ნაკლებ სესხებსაც გასცემენ, რაც, თავის მხრივ, ფულის მიწოდებას შეამცირებს. პირიქით, დისკონტის განაკვეთის შემცირება კომერციულ ბანკს ფედერალური სარეზერვო სისტემისგან სესხის აღებისკენ უბიძგებს, ზრდის რეზერვების რაოდენობას და ფულის მიწოდებას.

სესხებს ფედერალური სარეზერვო სისტემა არა მხოლოდ ფულის მიწოდების კონტროლისთვის იყენებს, არამედ რთულ მდგომარეობაში მყოფი ფინანსური ინსტიტუტების დახმარებისთვისაც. მაგალითად, 1984 წელს გავრცელდა ჭორი იმის შესახებ, რომ ილინოისის ბანკმა “კონტინენტალი” დიდი რაოდენობით სარისკო სესხები გასცა. ამ ჭორების შედეგად მრავალმა დეპოზიტარმა თავისი დეპოზიტის გამოტანა გადაწყვიტა. ბანკის გადარჩენის მიზნით, ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ “კონტინენტალს” 5 მილიარდი ასესხა. ანალოგიური სახის, მაგრამ გაცილებით დიდი მასშტაბის სესხების გაცემა მოხდა 2008 წლის ფინანსური კრიზისის პერიოდში აშშ-ის წამყვანი ბანკების გაკოტრებისგან გადასარჩენად.

მიუხედავად იმისა, რომ ფედერალურ სარეზერვო სისტემას, ზემოთ აღნიშნული, სამი ფინანსური ინსტრუმენტის სახით მონეტარულ პოლიტიკაზე მძლავრი ზემოქმედების საშუალება აქვს, ის სრულყოფილად მაინც ვერ აკონტროლებს ფულის მიწოდებას. საქმე იმაშია, რომ არსებობს ორი ფაქტორი, რისი კონტროლიც ფსს-ს არ შეუძლია და პროგნოზიც საკმაოდ ძნელი გასაკეთებელია.

პირველი ფაქტორი იმაში მდგომარეობს, რომ ფედერალური სარეზერვო სისტემა ვერ აკონტროლებს იმ ფულის რაოდენობას, რომელსაც საოჯახო მეურნეობები დეპოზიტების სახით ბანკებში ინახავენ. ძნელი განსასაზღვრია და მითუმეტეს გასაკონტროლებელი, თუ რა დანახოვს დააგროვებს მოქალაქე და რა ნაწილის შენახვას გადაწყვიტავს ბანკში დეპოზიტზე. მეორეს მხრივ კი, რაც მეტ ფულს შეინახავს დეპოზიტზე საოჯახო მეურნეობა, მით მეტია ბანკის რეზერვი და მით მეტი ფულის შექმნა შეუძლია საბანკო სისტემას. ხოლო, რაც უფრო ნაკლებია საოჯახო მეურნეობის მიერ დეპოზიტებზე შენახული თანხა, მით უფრო ნაკლებია ბანკის რეზერვი და მით უფრო ნაკლები ფულის შექმნა შეუძლია საბანკო სისტემას. ანუ ფედერალური სარეზერვო სისტემისგან დამოუკიდებელ ფაქტორს შეუძლია იმოქმედოს ფულის მიწოდებაზე.

მონეტარული კონტროლის მეორე პრობლემა ისაა, რომ ფედერალური სარეზერვო სისტემა ვერ აკონტროლებს იმ თანხებს, რომელთაც ბანკები სესხად გასცემენ. საბანკო დეპოზიტზე შენახული ფული მეტ ფულს ქმნის მხოლოდ მაშინ, როდესაც ბანკი ამ ფულს სესხად გასცემს. კომერციულ ბანკებს შეუძლიათ ფსს-ს მიერ მოთხოვნილ დონეზე მეტი რეზერვები შეინარჩუნონ, რასაც ჭარბი რეზერვები ეწოდება. ასეთ შემთხვევაში კომერციული ბანკები არ ქმნიან შესაბამის ფულის მიწოდებას, რაც ასევე ფსს-სგან დამოუკიდებელი ფაქტორია. მას არ შეუძლია კომერციულ ბანკს

მოსთხოვოს მეტის სესხის გაცემა. აღნიშნული მხოლოდ ამ კომერციული ბანკის ნებით შეიძლება მოხდეს.

ნაწილობრივის რეზერვების საბანკო სისტემის პირობებში, ეკონომიკაში არსებული ფულის რაოდენობა დეპოზიტარებისა და ბანკირების ქცევაზეა დამოკიდებული. ვინაიდან ფედერალურ სარეზერვო სისტემას არ შეუძლია ეს ქცევა გააკონტროლოს ან ზუსტად იწინასწარმეტყველოს, ამიტომ ვერც ფულის მიწოდების სრულ კონტროლს ახერხებს. როდესაც ფსს-ს დროულად იღებს ინფორმაციას და საჭიროების შემთხვევაში იყენებს თავის ხელთ არსებულ სამ ფინანსურ ინსტრუმენტს, როგორც წესით, პრობლემები ნაკლებად იქმნება. ფედერალური სარეზერვო სისტემა ბანკებიდან ყოველკვირეულად იღებს მონაცემებს დეპოზიტებისა და რეზერვების შესახებ. ამიტომ მისთვის მოკლე დროში ხდება ცნობილი დეპოზიტარებისა და ბანკირების ქცევის ნებისმიერი ცვლილება. შესაბამისად, ფსს-ს შეუძლია დროული რეაგირება მოახდინოს ფულის მიწოდების ნებისმიერ სასურველ დონეზე შესანარჩუნებლად.

ბოლო პერიოდში გამოვლინდა მესამე მნიშვნელოვანი პრობლემა, რომელიც ასევე საფრთხეს უქმნის არა მარტო ეკონომიკაში ფულის მიწოდების ნორმალურ პროცესს, არამედ დარტყმის ქვეშ აყენებს მთლიანად ფინანსური სფეროს სტაბილურობას. როგორც აღვნიშნეთ, ფსს-ს არ შეუძლია გააკონტროლოს სესხების რაოდენობა, რასაც ბანკები გასცემენ. 2008 წლის ფინანსურმა კრიზისმა გვაჩვენა, რომ არამარტო გაცემული სესხების რაოდენობა, არამედ მათი ხარისხიც მნიშვნელოვანია. კომერციული ბანკების მიერ გაცემული ცუდი სესხი, ანუ სესხი, რომლის ამოღებაც რისკის ქვეშ დგება. დიდი რაოდენობა გაპრობლემებული სესხების კომერციული ბანკის პორთფელში ზრდის კომერციული ბანკის რეზერვებს, დიდი მოცულობის პრობლემური აქტივი აფერხებს კომერციული ბანკის მიერ ახალი სესხების გაცემის პროცესს, რაც თავის მხრივ, ფულის მიწოდების შემცირებას იწვევს. აღნიშნულ პრობლემაზე უფრო დეტალურად მომდევნო თავში ვისაუბრებთ.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის როლი საერთაშორისო საფინანსო პროცესებში

როგორც აშშ-ის ცენტრალური ბანკი, ფედერალური სარეზერვო სისტემა გარკვეულ როლს ასრულებს საერთაშორისო საფინანსო სფეროში. ფსს-ს მონეტარული პოლიტიკა საპროცენტო განაკვეთზე ზემოქმედების საშუალებით გავლენას ახდენს დოლარის უცხოურ ვალუტაზე გაცვლის კურსზე. გარდა აღნიშნულისა, როდესაც აშშ-ის სახელმწიფო გადაწყვეტს, ინტერვენცია განახორციელოს ვალუტის

საერთაშორისო ბაზრებზე, ოპერაციების უშუალო წარმმართველად ფედერალური სარეზერვო სისტემა გვევლინება.

უცხოურ ვალუტასთან დოლარის კურსი, აშშ-ის მთავრობის მნიშვნელოვან საზრუნავს წარმოადგენს, რადგან ეს პროდუქციაზე და ფინანსურ ინსტრუმენტებზე გავლენას ახდენს. კურსის მოულოდნელმა ცვლილებამ შესაძლოა ქვეყნის ბაზრისა და ფინანსური სისტემის სიჯანსაღეზე იმოქმედოს. მაგალითისთვის, თუ იაპონური იენის ღირებულება გაიზრდება დოლართან მიმართებაში, აშშ-ის ექსპორტირებული საქონელი გაიაფდება იაპონელი მყიდველებისთვის, აღნიშნულმა ფაქტორმა, შესაძლოა, გაზარდოს ამერიკის ექსპორტი იაპონიაში და ხელი შეუწეოს დასაქმებას აშშ-ში. ამავე დროს, დოლარის შემცირებამ იაპონურ იენტან მიმართებაში, შესაძლოა, გაზარდოს აშშ-ში იაპონური პროდუქციის ფასი, რამაც აშშ-ში ინფლაციური მოვლენები შეიძლება გამოიწვიოს.

სხვადასხვა ქვეყნებში ფულად რესურსებზე საპროცენტო განაკვეთებს შორის სხვაობა სავალუტო ბაზრებზე დიდ გავლენას ახდენს. ფული ინვესტიციების სახით შეედინება იმ ქვეყნებში, რომლებშიც საპროცენტო განაკვეთი შედარებით მაღალია. უცხოური ვალუტის ჭარბი რაოდენობა კი ამ ქვეყნის ვალუტას პოზიციებს უმაგრებს საერთაშორისო სავალუტო ბაზრებზე. აშშ-ში საპროცენტო განაკვეთს ფედერალური სარეზერვო სისტემა აკონტროლებს, შესაბამისად მას ირიბი კონტოლრის მექანიზმი აქვს ქვეყანაში შემოდინებულ თუ გადინებულ ინვესტიციებზეც უცხოურ ვალუტაში, რაც ფსს-ს ზემოქმედების საშუალებას აძლევს ვალუტის საერთაშორისო ბაზრებზე.

როგორც ვნახეთ, აშშ-ის მთავრობა საერთაშორისო სავალუტო ბაზრებზე ინტერვენციას ფსს-ს მეშვეობით ანხორციელებს. მიუხედავად იმისა, რომ კონგრესმა აშშ-ის საერთაშორისო საფინანსო პოლიტიკაზე პასუხისმგებელ ორგანოდ აშშ-ის ხაზინა განსაზღვრა, ეს უკანასკნელი, თითქმის ყველა ქმედებას ფედერალურ სარეზერვო სისტემასთან ათანხმებს. უშუალოდ ფულადი ოპერაციების წარმოება კი ნიუ-იორკის ფედერალური სარეზერვო ბანკის მეშვეობით ხორციელდება. უცხოურ ვალუტასთან მიმართებაში დოლარის ფასის მხარდასაჭერად, ნიუ-იორკის ფედერალური სარეზერვო ბანკი ყიდულობს დოლარს უცხოური ვალუტის საშუალებით და, საპირსპიროდ, როდესაც დოლარის ფასის შემცირება სურთ, დოლარით უცხოურ ვალუტას იძენს, რათა მეტი დოლარი გამოვიდეს ბრუნვაში. უცხოური ვალუტა შესაძლოა გახარჯულ იქნას, საკუთრივ ფედერალური სარეზერვო სისტემის საცაგებიდან ან ხაზინის გაცვლითი კურსის სტაბილიზაციის ფონდებიდან. ხშირ შემთხვევაში,

უცხოური ვალუტის შექმნა ან გაყიდვა შეთანხმებულია შესაბამისი ქვეყნის ცენტრალურ ბანკთან.

უკანასკნელ პერიოდში ფედერალური სარეზერვო სისტემის ჩარევა უცხოური ვალუტის ბაზრებზე სულ უფრო გამჭვირვალე გახდა. ფსს-ს მიერ ოპერაციის განხორციელების შემდეგ, მოკლე ვადაში საზონის უფროსი ოფიციალურად ადასტურებს, ხოლმე ვალუტის ბაზარზე ინტერვენციას.

ფედერალური სარეზერვო სისტემა აქტიურად ურთიერთობს საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებთან. მათ კოორდინაცია აქვთ, როგორც მსოფლიო ბანკთან, ასევე საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან. ისინი ყოველთვის საქმის კურსში არიან მსოფლიოში მიმდინარე ტენდენციებთან დაკავშირებით. უნდა აღინიშნოს, რომ უმეტესობა საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებისა და ასევე ქვეყნების ფინანსური რესურსების ძირითადი ნაწილი ინახება აშშ დოლარში, ანუ მსოფლიოს საფინანსო სფეროს დოლარიზაციის დონე საკმაოდ მაღალია. მეცნიერთა ერთი ჯგუფის აზრით ეს გარემოება დიდ საფრთხეს ქმნის, რადგან მსოფლიო ეკონომიკას მეტისმეტად დამოკიდებულს ჰხდის დოლარის კურსზე და შესაბამისად აშშ-ის ეკონომიკაზე.

უცხოურ ოფიციალურ ორგანიზაციებს, შეუძლიათ ანგარიში გახსნან ფსს-ში და განათავსონ იქ, როგორც ძვირფასი ლითონები ასევე ვალუტა. ფსს-ს გააჩნია მსოფლიოში ყველაზე დიდი ოქროს საცავი, ნიუ-იორკში და ფორტ ნოქსში, კენტუკის შტატი. ანგარიშზე განთავსებული თანხები, ორგანიზაციებმა შეიძლება გამოიყენონ აშშ-ის მთავრობის ფასიანი ქაღალდების შესაძენად ან სხვა სფეროებში ინვესტიციისთვის. მათ ფინანსურ აგენტად, ამ შემთხვევაში ნიუ-იორკის ფედერალური ბანკი გამოდის, თუმცა ფსს-ს არც ერთ აღნიშნული ტიპის კლიენტს, ეკონომიკურ და ფინანსურ საკითხებში კონსულტაციას არ უწევს. ეს უკანასკნელი ფაქტი შეიძლება მივიჩნიოთ ფსს-ს ნეიტრალური პოზიციის გამოხატულებად, რათა საკუთარი კონსულტაციით თავის და, უნებურად თავისუფალი ბაზრის პროცესში არ ჩაერიოს.

ფედერალური სარეზერვო სისტემა ვალდებულია აკონტროლის უცხოური ბანკების ფილიალები აშშ-ის ტერიტორიაზე. ის ახორციელებს აღნიშნული ფილიალების ფინანსური მდგომარეობის ზედამხედველობას, ასევე ითხოვს შესაბამის დოკუმენტაციას მათი სათაო ოფისებიდანაც, რათა შემოწმდეს არა მარტო აშშ-ის ტერიტორიაზე მოქმედი ფილიალის, არამედ მთლიანად ბანკის ფინანსური მდგომარეობა. აშშ-ის ტერიტორიაზე არსებული ფილიალის საქმიანობაში დარღვევების აღმოჩენის შემთხვევაში, ფსს-ს სხვადასხვა

ზომებს იღებს (დარღვევის სიმძიმიდან გამომდინარე), დაწყებული ყველაზე მსუბუქიდან – გაფრთილების წერილის გაგზავნა სათაო ოფისში ქვეყნის გარეთ, სადაც მითითებულია დარღვევა და მოთხოვნილია დარღვევის გამოსწორების ვადები. დამთავრებული ფილიალის საქმიანობის შეწყვეტით.

ფედერალურ სარეზერვო სისტემას მჭიდრო კავშირი აქვს სხვა ქვეყნის ცენტრალურ ბანკებთან. მათი წარმომადგენლებისთვის იგი ყოველწლიურად მართავს სემინარებს, სადაც გამოცდილების გაზიარება ხდება. ფს-ს პრაქტიკაში აქვს ასევე სპეციალისტების მივლინება სხვადასხვა ქვეყნებში, რათა ადგილზე მოახდინონ დახმარება მათ შორის ტექნიკურ საკითხებშიც.

2008 წლის ფინანსურმა კრიზისმა აჩვენა თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია სხვადასხვა ქვეყნების საფინანსო სფეროს მარეგულირებელთა კოორდინირებული მუშაობა და დროული ინფორმაციის გაცვლა, რათა სამომავლო კრიზისები თავიდან იქნეს აცილებული ან მოხდეს მათი უარყოფითი შედეგების მინიმიზირება.

ფედერალური სარეზერვო სისტემა გლობალური ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში

2007-2008 წლებში დაიწყო მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი, რომელმაც პირველ რიგში აშშ-ის საფინანსო სფერო მოიცვა. 2007 წელს დაწყებული ე.წ. იპოთეკური კრიზისი სწრაფად გადაიზარდა ღრმა საფინანსო და შემდგომ უკვე მსოფლიო ეკონომიკურ კრიზისში. საინტერესოა განვიხილოთ თუ რა მონეტარულ პოლიტიკას ატარებდა ამ დროს ფედერალური სარეზერვო სისტემა და რა ღონისძიებებს მიმართავდა კრიზისის თავიდან ასაცილებლად ან მისი შედეგების შესამსუბუქებლად. კრიზისული პერიოდები გამოცდაა, რომლის ჩაბარებაც ყველა ორგანიზაციულ სტრუქტურას უწევს. ერთ-ერთი ასეთი ტესტი ფს-სთვის ამერიკიდან დაწყებული გლობალური ეკონომიკური კრიზისის აღმოჩნდა.

გლობალური ეკონომიკური კრიზისის წინ უსწრებდა ფინანსური კრიზისი აშშ-ში, რომელიც თავის მხრივ, 2006 წელს დაიწყო, ამერიკის იპოთეკური სესხების ბაზრის ჩავარდნის შემდეგ. ჯერ კიდევ 2005 წლის განმავლობაში ეკონომისტები აღნიშნავდნენ, რომ ზოგიერთი კომერციული ფინანსური სტრუქტურა, ნებისთ თუ უნებლიეთ, ხელს უწყობდა ე.წ. “საპნის ბუშტის” გაბერვას და მსგავსი ბუშტები საკმაოდ მრავლად იყო იმდროინდელ აშშ-ის ეკონომიკაში.

ხელოვნურად გაბერილი აქტივების “საპნის ბუშტთან” შედარება მხატვრულ მეტაფორას წარმოადგენს, მაგრამ მოვლენის განვითარება ორივე შემთხვევაში მსგავსია. საპნის ბუშტი იბერება და შემდეგ

უეცრად, ისე რომ ამის წინასწარ გათვლა ძალიან ძნელია, სკდება. ასევე არის “საპნის ბუშტი” ფინანსურ ბაზარზეც, რაღაც პერიოდის განმავლობაში ხდება გადამეტებული რაოდენობით სესხების ან სხვა ფინანსური ინსტრუმენტების საშუალებით ზედმეტი თანხის შეშვება ეკონომიკაში, მაგრამ როგორც წინა თავში აღვნიშნეთ, ფულის შექმნა შეუძლებელია ვალდებულების წარმოქმნის გარეშე, ასე რომ ერთი მხრივ, იზრდება ფულის მასა ეკონომიკაში, რაც ინფლაციურ მოვლენებს უწყობს ხელს, მაგრამ რაც მთავარია, ასევე იზრდება ვალდებულებები, რომლის სულ უფრო მეტი ნაწილი ხდება შეუსრულებადი. ერთ დღესაც გაბერილი და შეუსრულებელი ვალდებულებების მოცულობა იმდენად იზრდება, რომ ფინანსური ორგანიზაცია ვეღარ აუღის ზარალს და კოტრდება, ანუ “საპნის ბუშტი” სკდება.

როგორც წესი, ორგანიზაციების ამგვარი ფინანსური კრახი მყისიერად ვითარდება, ამიტომაც აღარებენ ხოლმე საპნის ბუშტის გახეთქვას. კომერციული ბანკის ან სხვა ფინანსური ორგანიზაციის გაკოტრება, ერთდროულად რამოდენიმე უარყოფით ფაქტორს ქმნის ეკონომიკისთვის, რასაც საბოლოო ჯამში კრიზისისკენ მიყვავართ. პირველ რიგში, აღნიშნული ფირმის გაკოტრება ზრდის უმუშევრობის დონეს, არყვეს დეპოზიტარებისა და ბანკის საკრედიტო პარტნიორების რწმენას ზოგადად ფინანსური სექტორის მიმართ, რაც მძლავრი კრიზისების დროს, საყოველთაო უნდობლობას იწვევს, ეს კი თავის მხრივ, ზემოქმედებას ახდენს ფინანსურ სექტორში ჩადებულ ინვესტიციებზე.

მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკური კრიზისები მართლაც არაპროგნოზირებადია, შესაბამისი დაკვირვების შედეგად აუცილებლად აღმოვაჩინოთ, რომ ყველა კრიზისს წინ გარკვეული წანამდგრები აქვს, რის მიხედვითაც შესაძლებელია ვიწინასწარმოეტყველოთ მისი დაწყება.

განვიხილოთ აშშ-ის მაგალითი და ფედერალური სარეზერვო სისტემის ქმედებები, 2008 წლის კრიზისის დროს. თუ როგორ დაიწყო კრიზისი და რა ზომებს მიმართა ფსს-მ. შესძლო თუ არა წინასწარ განეტკვრიტა მოახლოებული მოვლენები და მიიღო თუ არა პრევენციული ზომები.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, 2006 წელს აშშ-ში იპოთეკური კრიზისი დაიწყო, რაც უძრავი ქონების შესაძენად (მხედველობაშია როგორც ოჯახისთვის, ასევე კომერციული დანიშნულების უძრავი ქონების შეძენა) გაცემული სესხების მასიური გაპრობლემების [სესხი რომლის დაბრუნებაც სესხის ამღებისთვის პრობლემას წარმოადგენს, მისი შემოსავლების შემცირების ან საერთოდ გაქრობის გამო. ასეთ

შემთხვევებში გამსესხებელი ორგანიზაციისთვის სესხის დაბრუნების ერთადერთ წყაროს ჩადებული გირაოს რეალიზაცია წარმოადგენს.] შედეგი იყო. კლიენტები, რომლებიც უძრავი ქონების შესაძენად იღებდნენ სესხებს, მათ დაბრუნებას ვეღარ ახერხებდნენ.

ბევრი ექსპერტის აზრით, აღნიშნული მდგომარეობა სწორედ ფედერალური სარეზერვო სისტემის ბრალი იყო, რომელმაც აღან გრინსპემის მმართველობის პერიოდში შეასუსტა კომერციული ბანკების კონტროლი და ამავდროულად დაწია კომერციულ ბანკებზე გაცემული ფსს-ს კრედიტებზე საპროცენტო განაკვეთი. ამ ფაქტორებმა, რა თქმა უნდა, კომეციულ ბანკებს ხელები გაუხსნა, რათა ორიენტაცია აეღოთ უფრო მეტი მოგების მიღებაზე და შესაბამისად, ბანკებმა სესხების გაცემა განსაკუთრებით გააქტიურეს.

2007 წლის დეკემბრისთვის შეიქმნა სიტუაცია, როდესაც კომერციული ბანკების უძრავი ქონებით უზრუნველყოფილი სესხების პროთფელები მასიურად მოექცა მაღალი რისკის ქვეშ, ანუ პროთფელში არსებული მსესხებლების სულ უფრო მეტი რაოდენობა ვერ იხდიდა ყოველთვიურ შენატანს. ასეთ სიტუაციაში ბანკები, ბუნებრივია, გააქტიურდნენ სესხების ამოღების მიმართულებით. დაიწყო უზრუნველყოფაში ჩადებული უძრავი ქონებების რეალიზაცია დავალიანების დაფარვის მიზნით.

ხემათ აღნიშნული მეთოდი, რა თქმა უნდა, სრულიად ლოგიკური გამოსავალია შექმნილი სიტუაციიდან გამოსასვლელად, მაგრამ მხოლოდ მოკლევადიან პერიოდში, გრძელვადიან პერიოდში კი, როგორც შემდგომ განვითარებულმა მოვლენებმა დაგვანახა, კატასტროფული შედეგის მომტანია. საქმე იმაშია, რომ ამერიკის უძრავი ქონების ბაზრებზე მასიურად გამოტანილმა უზრუნველყოფებმა (პრობლემური სესხის გირაოში არსებულმა უძრავმა ქონებამ) სულ მოკლე ვადაში უძრავი ქონების ბაზარზე მიწოდება გაზარდა, მოთხოვნა კი იგივე დონეზე დარჩა. თავისუფალი ბაზრის ელემენტარული, მოთხოვნა-მიწოდების კანონიდან გამომდინარე, ზედმეტად მიწოდებული საქონლის ფასმა კლება დაიწყო, ანუ აშშ-ში უძრავ ქონებაზე ფასები კატასტროფულად დაეცა.

ერთი შეხედვით, შესაძლებელია ვიფიქროთ, რა პრობლემა შეიძლება იყოს უძრავი ქონების ფასის კლებაში, პირიქით, ხომ შესაძლებელია ეს სტიმულიც კი იყოს ეკონომიკისთვის, რადგან ბიზნესმენებს მეტი კომერციული ფართის შექმნა შეუძლიათ. მაგრამ არის მეორე მხარეც, რამაც ისედაც პრობლემებში მყოფ კომერციულ ბანკებს უფორ დიდი თავსატეხი გაუჩინა.

გარდა გაპრობლემებული სესხებისა, რომელიც კომერციული ბანკების ხარჯებს ზრდიდა, მათ აღმოაჩინეს, რომ მათი ჯანსაღი

პორთფელიც რისკის ქვეშ აღმოჩნდა. მსესხებლებს, რომლებიც პატიოსნად იხდიდნენ სესხებს, ასევე უძრავი ქონება ჰქონდათ ჩადებული სესხის ასაღებად, რაც მთავარ გარანტიას წარმოადგენდა, რომ ისინი ბანკს სესხს დაუბრუნებენ. უძრავ ქონებაზე ფასების კატასტროფული ვარდნის პირობებში აღმოჩნდა, რომ მაგალითად, პატიოსან მსესხებელს, რომელსაც 100 000 აშშ დოლარის ოდენობით სესხი ჰქონდა გამოტანილი, ამავე ღირებულების სახლის შესაძენად და 10 000 აშშ დოლარი უკვე გადახდილი ჰქონდა და შესაბამისად ბანკის ვალი 90 000 აშშ დოლარი რჩებოდა, უძრავი ქონების ბაზარზე განვითარებული მოვლენების გამო, მისი უძრავი ქონება უკვე 70 000 აშშ დოლარზე ნაკლები ღირდა. ასეთ სიტუაციაში, კლიენტს მოტივაცია უქრება, რომ სესხი დაფაროს, ბანკი კი წამგებიან მდგომარეობაში ვარდება, რადგან მაქსიმუმი თანხა, რაც მან კლიენტისგან შესაძლებელია მიიღოს მისი უძრავი ქონების რეალიზაციით, ნაკლებია ამ მსესხებლის ბანკისადმი დავალიანებაზე.

თითქოს მარტივი ლოგიკაა და ასეთი პრობლემების შექმნის განსაზღვრა შესაძლებელი იყო. საკრედიტო პოლიტიკის კონტოლის გამკაცრებას შესაძლებელია აშშ-სთვის თავიდან აერიდებინა აღნიშნული სახის პრობლემები.

უპირველესი ვადლებულება საკრედიტო პოლიტიკის სწორად წარმართვაზე ფედერალურ სარეზერვო სისტემას აქვს. ღია ბაზრის ფედერალურ კომიტეტზე შეხვედრებისას, ბუნებრივია, ფსს-ს მმართველობა შესაბამის ინფორმაციებს იღებდა იპოთეკურ ბაზარზე განვითარებულ მოვლენებთან დაკავშირებით, მაგრამ ამას შესაბამისი რეაგირება, 2008 წლის ოქტომბრამდე არ მოჰყოლია, როდესაც კრიზისმა უკვე საყოველთაო ხასიათი მიიღო და გაცილებით დიდი მასშტაბის მოქმედებებსაც მოითხოვდა.

როგორც ზევით ვიხილეთ, ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ ვერ მოახერხა წინასწარ განეჭვრიტა მოახლეუბული კრიზისი და შესაბამისად ვერ განახორციელა პრევენციული ღონისძიებები, მაგრამ ახლა განვიხილოთ თუ რა მოიმოქმედა უშუალოდ კრიზისი დაწყების შემდგომ და რამდენად ეფექტური იყო მისი მოქმედებები.

პირველი გადაწყვეტილებები მიღებულ იქნა ფედერალური ღია ბაზრის კომიტეტზე. კრიზისამდე ფსს-ს ძირითად სამოქმედო ინსტრუმენტს წარმოადგენდა სახელმწიფო ობლიგაციებით ვაჭრობა, მის პორთფელში აქტივების ძირითადი ნაწილი სახელმწიფო ობლიგაციებისგან შედგებოდა, სხვა ბანკების დავალიანება ფსს-სადმი შედარებით მცირე მოცულობის იყო.

2007 წლის აგვისტოს შემდეგ ფედერალური სარეზერვო სისტემა განსხვავებულად იქცევა. ამ პერიოდიდან ფსს-მ დაიწყო საკუთარი

საკრედიტო რესურსის გამოყენება პრობლემური გიროების შესაძენად, რათა შექმნილი მომეტებული რისკის ნაწილი გადაენაწილებინა საკუთარ თავზე.

2008 წლის სექტემბერში კი, როდესაც კრიზისის ყველაზე მძაფრი ფაზა დაიწყო და საფონდო ინდექსებმა კატასტროფული ვარდნა დაიწყო, ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ რადიკალური გადაწყვეტილება მიიღო, ბაზარზე ნულოვანი საპროცენტო განაკვეთის ფინანსური სახსრები შეუშვა, წინააღმდეგ შემთხვევაში აშშ ეკონომიკის “გაქვავების” წინაშე იყო, რადგად უმსხვილესი ბანკები ან გაკოტრდა ან მწვავე ფინანსურ პრობლემებს განიცდიდა და შესაბამისად ფულის შექმნის პროცესის მეტისმეტად შენელებული იყო.

ფსს-ს ძალიან მოკლე პერიოდის განმავლობაში ორი ურთულესი პრობლემის წინაშე აღმოჩნდა – ფინანსური სისტემის მწვავე კრიზისი აშშ-ში და უკვე დაწყებული კრიზისი საზღვარგარეთ. საერთაშორისო დონეზე ფსს-ს მთავარი ამოცანა, რა თქმა უნდა, დოლარის იმიჯის დაცვა და მისდამი ნდობის შენარჩუნება იყო, რაც ძალიან დიდ პრობლემას წარმოადგენდა.

2007 წლის დეკემბერში ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ ორივე პრობლემის ერთდროულად მოსაგვარებლად ნაბიჯების გადადგმა დაიწყო. შეიქმნა Term Auction Facility (TAF), [ფსს-ს მიერ შექმნილი დროებითი პროგრამა, რომელის მიზანიც არის სადეპოზიტო ორგანიზაციებისთვის დახმარების გაწევა, 28-დან 84 დღემდე ვადით შეღავათიანი სესხების მიცემის გზით.] რომელიც კომერციულ ბანკებს ლიკვიდობის პრობლემის დასაძლევად, არა ერთდღიან სესხებს, არამედ ერთ თვიან სესხებს აძლევდა. ამ გადაწყვეტილებამ კომერციულ ბანკებს მეტი დრო მისცა, რათა მოეგვარებინათ ლიკვიდობასთან დაკავშირებული პრობლემები. ფსს-ს იაფ რესურსებზე აუქციონი გაწერილი გეგმის მიხედვით მიდიოდა და ტარდებოდა წინასწარ განსაზღვრულ დღეებში.

იგივე ორგანიზაციის ფარგლებში ფსს-ის ვალუტის სპეციალურ გაცვლით ხაზებს ქმნიდა უცხოეთის პარტნიორ ცენტრალურ ბანკებთან, რომლის მეშვეობითაც უცხოური ბანკებისთვისაც ხელმისაწვდომი ხდებოდა ფსს-ის იაფი საკრედიტო რესურსი.

კრიზისის ყველაზე მწვავე პერიოდში, რიგ შემთხვევებში, პირდაპირ ფსს-ს გადასაწყვეტი გახდა, თუ რომელ კომერციული ბანკს დახმარებოდნენ და რომელი კომერციული ბანკი მიეტოვებინათ და გაეწირათ გაკოტრებისთვის. მაგალითისთვის 2008 წლის მარტში ფსს-მ დამატებითი რესურსი გამოუყო “ბეარ სტერნს” [აშშ-ში 1923 წელს დაფუძნებული საინვესტიციო ბანკი, რომელიც გაკოტრების პირას

დადგა 2008 წლის მარტში.] და მოგვიანებით, “მორგან ჩეისის” მიერ ამ ორგანიზაციის შექმნას ხელი შეუწყო, ხოლო იმავე წლის სექტემბერში ფსს-მ უარი უთხრა ერთ-ერთ უმსხვილეს ბანკს “ლემონ ბრაზერს” სესხის გამოყოფაზე და ეს უკანასკნელი იძულებული იყო თვის ბოლომდე თავი გაკოტრებულად გამოეცხადებინა.

ზემოთ მოყვანილი ქმედებების მეშვეობით ფსს-მ გარკვეულ წილად შესძლო შეეგოს დოლარის დეფიციტი, რომელიც კომერციული ბანკების ფინანსური პრობლემების გამო წარმოიშვა. მოკლევადიან პერიოდში ფედერალურმა საერეზერვო სისტემამ ორივე ამოცანას წარმატებით გაართვა თავი და შეინარჩუნა დოლარის საერთაშორისო ვალუტის იმიჯი და შედარებითი სტაბილურობა შიდა ბაზარზე.

კრიზისული პერიოდში ფსს-ს მოქმედებებმა, მისსავე სტრუქტურაზე იქონია გავლენა. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, თუ აქამდე, მისი აქტივების ნუსხა უმეტესწილად სახელმწიფო ობლიგაციებისგან შედგებოდა და შესაბამისად მისი მოვალე მხოლოდ აშშ-ის მთავრობა იყო, კრიზისის შემდგომ ფსს-მ დიდი რაოდენობით სესხები გასცა კომერციულ ბანკებზეც, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე ქვეყნის გარეთ. მისი აქტივების შემადგენლობა მთლიანად შეიცვალა, მთავარი მოვალე მარტო აშშ-ის მთავრობა აღარ არის, მოვალეების რიცხვს კომერციული ბანკები და სხვა ქვეყნის ცენტრალური ბანკებიც დაემატა.

ასეთმა ცვლილებებმა, რა თქმა უნდა, აქტივების მართვის განსხვავებული მოდელის შექმნა მოითხოვა და ფსს-ს რეფორმირება ამ მიმართულებით ახლაც მიმდინარეობს.

კრიზისული პერიოდში ფსს-ს მოქმედებებმა საკმაო კრიტიკა დაიმსახურა. ბევრის აზრით, მისი მოქმედებები დაგვიანებული იყო. საზოგადოებაში გაღიზიანება გამოიწვია ასევე გადაწყვეტილების მიღების ჩვეულება დაფარულმა სტილმა. კრიზისული პერიოდის დროს გამართული ფედერალური ღია ბაზრის კომიტეტის არც ერთი შეხვედრა და მასზე განხილული კონკრეტული საკითხები, საზოგადოებისთვის ღია არ იყო, მხოლოდ მოგვიანებით ვრცელდებოდა ბუნდოვანი ანგარიში, რომლიდანაც დახურულ კომიტეტზე განვითარებულ მოვლენებზე წარმოდგენის შექმნა საკმაოდ ძნელი იყო.

სწორედ ამ პერიოდს ემთხვევა ფსს-ს ხელმძღვანელის ბენ ბერნანკეს ვიზიტი კონგრესში, სადაც განხილვებოდა 700 მილიარდი დოლარის ოდენობით კომერციული ბანკების დახმარების საკითხი, რომელიც თავის მხრივ ფედერალურ სარეზერვო სისტემას უნდა გაენაწილებინა. ეს იყო გადასახადის გადამხდელთა თანხები, რომელიც კონგრესმა გამოყო ბანკების გადასარჩენად და ამ

დახმარების გადანაწილება, რა თქმა უნდა, ფსს-ს დაევადა. კონგრესმენები ცდილობდნენ დაედგინათ თუ ზუსტად რომელი ბანკის გადსასარჩენად გამოიყენებდა ფსს ამ თანხებს და კონკრეტულად რა პერიოდის განმავლობაში გაიხარჯებოდა 700 მილიარდი დოლარი, რაზეც ბერნანკესგან ზოგადი პასუხი მიიღეს – დავეხმარებით იმ ბანკებს, რომლებსაც ჩვენ გადავწყვეტთ, რომ დახმარება სჭირდება და იმ დროს დავეხმარებით, როდესაც ჩავთვლით საჭიროდ.

ზემოსხენებული მაგალითიდან კარგად ჩანს თუ რამდენად ავტონომიურია ფსს გადაწყვეტილებების მიღების დროს, ის არ ითვალისწინებს არც სახელმწიფო და არც კერძო ინტერესებს, მოქმედებს მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარი დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებების საფუძველზე. მაგრამ აქ წარმოიშვება სწორედ ის უმთავრესი კითხვა, რომლის პასუხის გაცემასაც მრავალრიცხოვანი ექსპერტთა და მეცნიერთა ჯგუფი უშედეგოდ ცდილობს – ფედერალური სარეზერვო სისტემა, თავისი არსის მიხედვით, კერძო ორგანიზაციაა თუ საჯარო?

ფედერალური სარეზერვო სისტემა – კერძო თუ საჯარო ორგანიზაცია?

ერთი შეხედვით უცნაურია, როდესაც ისეთი ცნობილი ორგანიზაციის სტატუსი, როგორც ფედერალური სარეზერვო სისტემა, გარკვეულ კითხვებს ბადებს, მაგრამ მეორეს მხრივ, უნდა აღინიშნოს, რომ არც ერთ კანონში თუ რეგულაციაში, ფსს მოხსენიებული არ არის როგორც სახელმწიფო ორგანიზაცია, მისი სტრუქტურიდან კი გამოკვეთილად არ ჩანს რომელი სექტორის გავლენა სჭარბობს – სახელმწიფო თუ კერძო.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის სტრუქტურას თუ გავაანალიზებთ მისი მართველი ორგანოს – მმართველთა საბჭოს დანიშვნის სისტემის მიხედვით, გამოჩნდება, რომ სახელმწიფო წამყვან როლს ასრულებს მისი მმართველი ორგანოს შექმნისას, რადგან მმართველი ორგანოს შვიდივე წევრს პრეზიდენტის წარდგინებით კონგრესი ამტკიცებს, მაგრამ მეორეს მხრივ, ფსს-ს აქტივების ასივე პროცენტი კერძო კომერციული ბანკების სავალდებულო რეზერვებისგან შედგება. ანუ ფედერალური სარეზერვო სისტემის აქტივებს კერძო ორგანიზაციები ფლობენ, ხოლო მმართველობა მთლიანად მთავრობის მიერ ინიშნება. ამ მხრივ ფსს მფლობელობასა და კონტროლს შორის გამიჯვნის საინტერესო მაგალითს წარმოადგენს.

კონკრეტული მაგალითის თვალსაზრისით თუ მივუღებთ, შემდეგი სახით ჩამოყალიბდება: ბიზნესის სრული წილის მფლობელი

კონტროლს არ ახორციელებს საკუთარ ბიზნესზე, ასე ვთქვათ, ნებაყოფლობით თმობს კონტროლის უფლებას, რაც რეალურად მოხდა ფედერალური სარეზერვო სისტემის შემთხვევაში. კერძო ბანკებმა ნებაყოფლობით უარი თქვეს თავისი აქტივების ნაწილზე, რომელიც განთავსებულია ფსს-ში.

საინტერესოა თუ რამ გამოიწვია ფედერალური სარეზერვო სისტემის სტრუქტურაში კერძო და სახელმწიფო ინტერესის ასეთი სახით დაბალანსების აუცილებლობა.

წინა თავებიდან ნათლად გამოჩნდა თუ რამხელა მნიშვნელობა აქვს ფულის მასის კონტროლს ქვეყნისთვის და შესაბამისად რა მნიშვნელობა ენიჭება მონეტარული პოლიტიკის წარმართვას. აღნიშნული პოლიტიკის შემუშავებისა და გატარებისას გადაწყვეტილების მიმღებს რეალურად ბეწვის ხიდზე გავლა უწევს ორ ძირითად მსოფლმხედველობას შორის – კერძო და საჯარო ინტერესს შორის. კერძო ინტერესი იმ კომერციული ორგანიზაციების ინტერესია, რომლებიც ოპერირებენ ფინანსურ ბაზარზე და ფინანსური ტრანზაქციების მეშვეობით ცდილობენ, რაც შეიძლება მეტი მოგება მიიღონ. საჯარო ინტერესს, პოლიტიკოსები და სახელმწიფოს მთავრობა წარმოადგენს, რომელიც ხშირად ზედმეტი ფულის დაბეჭდვის ცდუნების წინაშე დგას, რათა დააფინანსოს სოციალური პროგრამები ან სულაც ახალი წამოწყებული ომები. ცალსახად ერთ-ერთი მიმართულების დომინირება აშკარა უკიდურესობაა, რომლის დროსაც ქვეყანა შეიძლება ფინანსური და შემდგომ უკვე ღრმა ეკონომიკურ კრიზისში აღმოჩნდეს.

შესაბამისად, გაჩნდა აუცილებლობა, რომ შექმნილიყო დამოუკიდებელი ორგანიზაცია, რომელიც სრულიად დამოუკიდებლად გაატარებდა თავისუფალი ბაზრის კანონებზე დამყარებულ მონეტარულ პოლიტიკას, რაც გარანტიას წარმოადგენს, რომ ქვეყანა არც ერთ უკიდურესობაში არ ჩავარდება.

თვითონ ფსს-ს დამოუკიდებლობის წყაროს წარმოადგეს კონგრესის მიერ მინიჭებული მანდატი, რომლის მიხედვით არც ერთ სახელმწიფო თუ კერძო ავტორიტეტს, მის კომპეტენციაში ჩარევის საშუალება არ აქვს. მონეტარულ პოლიტიკას წარმართავს ორგანო, რომელიც დაკომპლექტებულია, როგორც კერძო ასევე საჯარო სექტორის ინტერესების წარმომადგენელი პირებისგან, რომელთა არჩევისა და დანიშვნის პროპორციაზეც წინა თავებში ვისაუბრეთ.

მიუხედავად იმისა, რომ ფედერალური სარეზერვო სისტემისთვის მონეტარული პოლიტიკის წარმართვის ექსკლუზიური უფლება სასიცოცხლო აუცილებლობას წარმოადგენს, რადგან სწორედ ეს მინიჭებული უფლება აძლევს მას საშუალებას იმოქმედოს

დამოუკიდებლად, ამავე უფლების გამო მას მეტად მწვავედ აკრიტიკებენ. არსებობს უამრავი “შეთქმულების” თეორია, რომელთა მიხედვით, ფსს-ს ბოროტად სარგებლობს საკუთარი განუსაზღვრელი ძალაუფლებით, რათა მდიდარი ელიტა, რომელთაც ხელთ უპყრიათ ამერიკის ფინანსური ბაზრის სადავეები, კიდევ უფრო გამდიდრდნენ. აღნიშნულ “შეთქმულების” თეორიებს, რა თქმა უნდა, კიდევ უფრო ამწვავენ ფსს-ს აბსოლიტური დამოუკიდებლობა გადაწყვეტილების მიღების დროს და ამავდროულად გადაწყვეტილების მიღების ფარული პროცესი, რაც საგანგებოდ არის შემუშავებული, რათა არავის არ ჰქონდეს საშუალება წინასწარ განჭვრიტოს ფსს-ს მოქმედებები და ამით არასამართლიანი უპირატესობა მოიპოვოს კონკურენტებთან შედარებით.

ფედერალური სარეზერვო სისტემის კერძო და სახელმწიფო მმართველობის შერეული ვარიანტი მეტად საინტერესო მოდელია, მაგრამ უპირატესობებთან ერთად გარკვეულ საფრთხეებსაც შეიცავს.

შერეული მოდელის მნიშვნელოვან უპირატესობას წარმოადგენს ის, რომ ყველა დაინტერესებული მხარე ირიბად ჩართულია მონეტარული პოლიტიკის შემუშავებაში, მაგრამ ამავდროულად არც ერთ მათგანს გადამწყვეტი უპირატესობა არ აქვს, რაც გარკვეული ძალთა ბალანსის საშუალებას იძლევა. ორივე მხარის ჩართულობა მეტად მნიშვნელოვანია, რათა საჯარო ინტერესების წარმომადგენლებს ან კერძო სექტორს, არ ჰქონდეთ გაუცხოვება გატარებული მონეტარული პოლიტიკის მიმართ. მართალია ფედერალური სარეზერვო სისტემა მთლიანად დამოუკიდებელია გადაწყვეტილებების მიღების დროს, მაგრამ მმართველი ორგანოს არჩევის შერეული ვარიანტი ყველა მხარეს თანაბარ უპირატესობას აძლევს. ეს გარემოება გაცილებით ადვილს ჰხდის, რომ ორივე სექტორი თანაბრად დაემორჩილოს ფსს-ს დამოუკიდებელ გადაწყვეტილებებს და უპირობოდ აღიაროს მის მიერ დამოუკიდებელი მონეტარული პოლიტიკის წარმართვის უფლება.

ფსს-ს დახურულ კომიტეტებზე მიღებული გადაწყვეტილება ნაკლებ წინააღმდეგობას აწყდება მისი აღსრულების პერიოდში, ვინაიდან კერძო და საჯარო სექტორს ამ გადაწყვეტილებაში მონაწილეობის თანაბარი განცდა აქვს. მართალია, პირდაპირი სახით არ იღებენ მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, მაგრამ თითოეულ მათგანს საკუთარი წარმომადგენელი ჰყავს აღნიშნულ კომიტეტზე.

ასევე საინტერესოა თუ რა რისკებს შეიცავს აღნიშნული მოდელი. ფსს-ს სტრუქტურაში იმდენად მჭიდროდ თანამშრომლობენ ორივე მხარის წარმომადგენლები, რომ მათ შორის ზღვარი ფაქტურად წაშლილია.

თვითონ ფსს-ს არსებობის არსს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ მაქსიმალურად ჰარმონიულად მოახდინოს სახელმწიფო და კერძო ინტერესების შერწყმა თავის გადაწყვეტილებებში. ვინაიდან მონეტარული პოლიტიკის წარმოებისას მკაფიო გამყოფი ზღვარი არ არსებობს, ადვილად შესაძლებელია ჰარმონიული შერწყმის მაგივრად ერთმანეთზე ზეგავლენის მცდელობაც მივიღოთ, რაც, რა თქმა უნდა, ერთ-ერთ მხარეს აზარადებს და თავის მხრივ მთლიანად ქვეყნისთვისაც საზიანოა.

საქმე იმაში მდგომარეობს, რომ მმართველთა საბჭო ანუ ფედერალური სარეზერვო სისტემის მმართველი ორგანო პოლიტიკოსების მიერ ინიშნება – პრეზიდენტის წარდგინებით კონგრესი ამტკიცებს. შესაბამისად, ყოველთვის არსებობს კომერციული ბანკებისთვის და მსხვილი საფინანსო კორპორაციებისთვის ცდუნება, რომ ჩაერიონ საჯარო პოლიტიკაში, რათა გავლენა მოახდინონ ფსს-ს მმართველი რგოლის არჩევაზე.

აშშ-ის საჯარო პოლიტიკის წარმოება კანონიერად შეიცავს ოფიციალური ღირსების ინსტიტუტს, რაც რეალურად ამა თუ იმ კანონპროექტის ან ამა თუ იმ კანდიდატურის ოფიციალურ ღობირებას ნიშნავს ფინანსური ორგანიზაციის მიერ. თვით აშშ-ის პრეზიდენტის არჩევნების დროსაც კი დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ფინანსურ შემოწირულობებს, რომლის მეშვეობითაც ამა თუ იმ კანდიდატის წინა საარჩევნო კამპანია მიმდინარეობს. შესაბამისად, ამერიკის პოლიტიკურ არენაზე, დიდი ფინანსურ სახსრებს მქონე ორგანიზაციებს თუ პიროვნებებს, ლეგალური საშუალება აქვთ იმოქმედონ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე. თუ გავითვალისწინებთ, კომერციული ბანკების მფლობელების ხელში აკუმულირებულ ფინანსურ რესურსებს, ადვილი წარმოსადგენია თუ რა გავლენის მოხდენა შეუძლიათ მათ პოლიტიკაზე და იმავე პრეზიდენტისა თუ კონგრესის არჩევანზე, როდესაც ისინი ფედერალური სარეზერვო სისტემის მმართველთა საბჭოს აკომპლექტებენ.

მეორე საფრთხე, რაც მკაფიოდ გამოჩნდა 2008 წლის ფინანსური კრიზისის დროს, ე.წ. Too big to fail [ქართულად: ძალზედ დიდი საიმისოდ, რომ გაკოტრდეს. ასეთი კომპანიების კატეგორიას განეკუთვნება მსხვილი კორპორაციები, რომელთა გაკოტრებამაც შესაძლოა ამერიკის ეკონომიკას პრობლემა შეუქმნას. ტერმინი წარმოიშვა 2007-2010 წწ. გლობალური ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში.] მაშტაბის კომპანიების გავლენის ზრდა არის. კრიზისის დროს, როდესაც უამრავი ბანკი, მათ შორის უმსხვილესი ბანკებიც, რომლებიც ზემოსხენებულ კატეგორიაში გადიან, გაკოტრების პირას მივიდნენ, მათ უბრალოდ განაცხადეს, რომ მათი გაკოტრება

მთლიანად საფინანსო სფეროს განადგურებას გამოწვევდა და გარკვეულ წილად, შეიძლება ითქვას, რომ დააძალებს მთავრობას, გადასახადის გადამხდელთა თანხები მათ გადასარჩენად მიემართა. აღნიშნული თანხების განკარგვა კი ფედერალურ სარეზერვო სისტემას დაევადა. თანხების განაწილება მთლიანად მათი შეხედულებისამებრ განსორცილდება.

არსებული საფრთხეების მიუხედავად, ფედერალური სარეზერვო სისტემის სტრუქტურა უნიკალურია მსოფლიოში და ის უკვე ერთი საუკუნის განმავლობაში წარმართავს მსოფლიოს უდიდესი ეკონომიკის მონეტარულ პოლიტიკას. აღნიშნული გარემოებიდან გამომდინარე შესაძლებელია აშშ-ის ისტორიაში ყველაზე წარმატებული ცენტრალური ბანკის პროექტიც ვუწოდოთ.

დასკვნა

საბოლოო ჯამში დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ ამერიკის ცენტრალური ბანკებიდან ყველაზე მეტ ხანს გაძლო, როგორც ქმედითმა ორგანიზაციამ. უკვე თითქმის ერთი საუკუნეა, რაც მსოფლიოს უდიდესი ეკონომიკის მონეტარულ პოლიტიკას სათავეში უდგას. სტაბილურ პერიოდში ხელს უწყობს ამერიკის ეკონომიკის კიდევ უფრო გაძლიერებას, ასევე მაღალი ადაპტაციის დონე გამოავლინა მკვეთრ ცვლილებებზე ეკონომიკაში თუ პოლიტიკაში.

ლიტერატურა

References:

1. Rothbard M. N. A History of Money and Banking in the United States. Auburn, Alabama; 518 West Magnolia Avenue. Ludwig von Mises Institute. 2002. 510 p.
2. Grey B. G. Federal Reserve System: background, analyses and bibliography. Huntington, New York 11743. Nova Science Publisher Inc. 2002. 242 p.
3. menqiu n. g. ekonomikis principebi. Tbilisi. gamomcemloba «diogene». 2000 w. saavtoro ufleba 1998 w. gv. 783-801.
4. B. B. Haggott, Federal Reserve System, New York, American Institute of Banking, 1972.
5. J. L. Broz. The International Origins of the Federal Reserve System. Cornell University Press. 1997. 280 p.
6. John H. Wood. A History of Central Banking in Great Britain and the United States. New York: Cambridge University Press, 2005. 456 p.

7. Wells, Donald R. The Federal Reserve System: A History. Macfarland and Company Inc. North Carolina. 2004.
8. Bernard Shull. The fourth branch: the Federal Reserve's unlikely rise to power and influence. Greenwood Publishing Group, 2005. 254 p.
9. Corder K. J. The Federal Reserve System and the Credit Crisis. Western Michigan University, Journal: Public Administration Review. July 2009. pp 623-631.
10. Ceccetti S. G. Monetary Policy and the Financial Crisis of 2007-2008. Brandeis International Business School, France. April 2008.
11. White L. H. Federal Reserve Policy and the Housing Bubble. Cato Journal. 2009. Vol 29. pp 115-125.
12. D. H. Carson. Is the Federal Reserve System Really Necessary? The Journal of Finance. Vol 19, No. 4. Blackwell Publishing. Dec. 1964. pp 652-661.
13. Bernard Shull. Federal Reserve Independence: What Kind and How Much? Journal of Post Keynesian Economics, Vol. 18, No. 2. M.E. Sharp Inc. (Winter, 1995-1996), pp. 211-230.
14. <http://www.federalreserve.gov/aboutthefed/default.htm>, ukanasknelad iqna gadamowmebuli 19.06.2011
15. <http://en.wikipedia.org/wiki/Fed>, ukanasknelad iqna gadamowmebuli 19.06.2011
16. <http://www.econlib.org/library/Enc/FederalReserveSystem.html>, ukanasknelad iqna gadamowmebuli 19.06.2011
17. <http://www.federalreserveeducation.org/>, ukanasknelad iqna gadamowmebuli 19.06.2011

Giorgi Gamkrelidze

Federal Reserve System of the USA and Its Role in Current Financial System

Summary

We discuss in the work structure of US Federal Reserve System which carries out the functions of the Central Bank. Main issue is balancing private and public interests, how mentioned relation is reflected in its structure and how it influences upon decisions of the company.

Existed literature, basic opinions and theories about Federal Reserve System are briefly reviewed in the Work. It is remarkable that there is too little number of literary works in Georgian language related with this issue.

Initial part of the Work speaks of development stages of the US financial domain. Examples of the first and the second central banks America are shown, as steps made to the formation of Federal Reserve System. Each historical event, which influenced further establishment of the Federal Reserve System are realized in this

part of the Work. Starting with American Revolution and English-American War of 1812, continued with Civil War in the 60s of 1812 of the 19th century and up to establishment of the FRS developed by Bank Panic of 1907 that gave rise to the meeting of the largest bankers of America at the Jekyll Island and processing and verification of the Law of 1913 about Federal Reserve System.

In the following chapters there is detailed description of FRS structure, as well as the procedure of appointing members of the board of governors by the president. There is “Federal Committee of Open Market” in the FRS structure on providing monetary policy, which are the body making basic decisions in this direction. There are shown what proportions is the representative carrying out public interests selected by and by what proportions is the carrier of the interests of the commercial banks selected. Correlation of the representatives at the mentioned Committee, of course, influence upon final decision.

In the following part we discuss financial instruments owned by the FRS and in what way they are utilized. There is described the process of making decisions about using this or that lever.

Federal Reserve System plays quite a big role in international financial processes as well because of the simple reason that position of the US dollar at the International scene depends greatly on the actions of FRS. Together with the US Treasury, FRS realizes as direct, so indirect interventions at the foreign exchange markets. Critical period turns into serious experience to every company. The way of reaction on Global Economical Crisis of 2008 (which took start in the USA) by FRS is of great interest. We discuss actions of FRS during the Crisis in the separate chapter. We describe what gave rise to the mentioned crisis and could FRS predict it and provide prevention activities. There are concrete examples on what decision and why were made during the Crisis and how the attempts of FRS helped America in overcoming it.

Final chapter is dedicated to the analyzing of the main issue in the structure of combined management of the Federal Reserve System, which interest excels – private or public. This issue is the subject to the discussion of many politicians and scientists.

If we analyze Structure of the Federal Reserve System from the point of its managing body – by the system of appointing Board of Managers, we’ll see that the state plays leading role in completing it, as all seven members of the managing body nominated by the President are approved by the Congress, though, the other hand, all 100% of the FRS assets are the compulsory reserves of the private commercial banks. In other words, the assets of the Federal Reserve System are owned by the private companies, while management it appointed by the government. In this way FRS is a good example of separating ownership and control.

The most significant advantage of the combined model is the fact that each interested party is indirectly involved into the processing monetary policy, though, at

the same time, none of them has decisive priority that gives the opportunity for balancing definite powers. Involving of the both Parties is extremely important; to avoid estrangement towards provided monetary policy by the representatives of the public interests or private sector.

In the same chapter we discuss the danger that private combined management system might consist of. The case is that Board of the Managers or the managing body of the Federal Reserve System is appointed by the politicians – they are nominated by the President and approved by the Congress. Correspondingly there always is a trial to the commercial banks and large financial corporations to interfere into the public policy to influence upon election of the managing range of the FRS.

In the conclusion of the Work we summarize basic outcomes of analysis. Combined system of managing FRS has as strong, so weak sides. If we discuss from the point of the management object of the company, or by the financial market of America, during the one century history Federal Reserve System has dealt with the task of managing monetary policy of America perfectly.

Keywords: structure of US Federal Reserve System, development stages of the US financial domain, financial instruments, combined management system, managing monetary policy.

Reviewer: Professor Otar Kochoradze, Georgian Technical University

Георгий ГамкRELИДзе

Организация Федеральной Резервной Системы США и ее роль в современной финансовой системе

Резюме

В труде рассмотрена структура федеральной резервной системы США, которая выполняет функции центрального банка. Главным вопросом работы является изучение балансирования частных и публичных интересов в структуре ФРС, как отражается указанное направление в его структуре и как влияет на решении организации.

В работе сделан короткий обзор литературы о федеральной резервной системе, об основных соображениях и теориях. Необходимо отметить, что литературы на грузинском языке малочисленна.

В начальной части работы рассмотрены этапы развития финансовой сферы. Приведены примеры первого и второго центрального банка, как шаги к формированию федеральной резервной системы. В этой части труда проанализированы все те исторические явления, которые повлияли на

формирование федеральной резервной системы, начиная с революции в Америке и с англо-американской войны 1812 г. продолжая гражданской войной 60-их годов девятнадцатого века до банковской паники 1907 года, которая непосредственно послужило поводом создания ФРС, этому предшествовало собрание богатейших банкиров Америки на острове Джекил и разработка и утверждение закона 1913 г. о федеральной резервной системе.

В последующих главах детально описана структура ФРС, процедура назначения членов управляющего совета президентом. В связи с проведением монетарной политики в структуре ФРС существует «федеральный комитет открытого рынка», который представляет собой орган принимающий основные решения. В труде показана по каким пропорциям выбирается представитель проводящий публичные интересы и по каким пропорцией - проводящий интересы коммерческих банков. Соотношение представителей в указанном комитете, конечно влияет на окончательное решение.

В следующей части рассмотрены, финансовые инструменты имеющиеся у ФРС и механизмы их использования. Федеральная резервная система играет весьма значительную роль в международных финансовых процессах, по той простой причине, что позиции доллара на международном уровне значительно связана с действиями ФРС. В месте с казной Америки ФРС осуществляет, как прямые, так и косвенные инвестиции на валютных рынках. У нее также тесная связь с центральными банками других стран.

Кризисные периоды являются серьезным испытанием для любой организации. Особенно интересным является, изучение вопроса, как отреагировало ФРС на мировой экономический кризис 2008 года, который начался именован с Америки. Отдельная глава работы посвящается рассмотрению действий ФРС в период кризиса. Описаны причины кризиса и могла ли ФРС предсказать его и провести превентивные мероприятия. Приведены конкретные примеры разных решений и рассмотрено почему были приняты решения уже в период кризиса и насколько помогло усилие ФРС в преодолении кризиса Америке.

Последняя глава посвящена анализу главного вопроса, о структуре смешанного управления федеральной резервной системы, а именно который интерес превосходит - частный или публичный.

Если проанализируем структуру федеральной резервной системы по системе назначения управляющего совета – управляющего органа, окажется, что государство играет ведущую роль при укомплектовании его правящего органа, так как всех семерых членов правящего органа на должность утверждает конгресс после представления кандидатуры президентом, но с другой стороны все сто процентов активов ФРС состоит из обязательных резервов частных коммерческих банков исходит что активами федеральной резервной системы владеют частные организации, а правление полностью

назначается правительством. С этой стороны ФРС представляет собой интересный пример разделения между владением и контролем.

Значительным превосходством смешанной модели является то, что все заинтересованные стороны косвенно включены в разработке монетарной политики, но в тоже время ни одна из сторон не имеет решающее преимущество, что дает возможности для баланса определенных сил. Участие обеих сторон очень важно для, представлении публичных интересов или частный сектор не имели отчуждение проведенной монетарной политики.

В этой главе также показано, какую опасность может содержать смешанная правящая система. Дело в том, что совет правителей или правящий орган федеральной резервной системы назначается политиками. Соответственно всегда существует соблазн для коммерческих банков и крупных финансовых организаций, чтоб были включены в публичную политику, чтоб повлиять на выбор правящего звена

В заключении труда даны основные результаты анализа. У смешанной системы правления ФРС есть как сильные так и слабые стороны. Если будем судить по объектам правления данной организации т.е. по финансовому рынку Америки, в течении Одно вековой истории существования, федеральная резервная система управлялась с задачей правления монетарной политики Америки.

Ключевые слова: с структура федеральной резервной системы США, этапы развития финансовой сферы, финансовые инструменты, смешанная правящая система, правление монетарной политики.

Рецензент: профессор Отар Кочорадзе. Грузинский технический университет

ს ა ზ ო გ ა დ ო ე ბ ა

ღაუჭა კუთხუბიამ-ზუბაზვილი, ლალი გამზაზვილი ჟურნალისტიკისა და პიარის (PR) ურთიერთმიმართებისათვის

ჟურნალისტიკა და პიარი (PR-საზოგადოებასთან ურთიერთობა) განუყრელ კავშირშია თანამედროვე საზოგადოების ფუნქციონირების თითქმის ყველა სფეროსთან; ეს ცნებები ხშირად ფიგურირებს ტანდემში და არც მათი აღრევის შემთხვევებია იშვიათი. ჟურნალისტიკა შესაძლოა უფრო „ხანდაზმული“ იყოს, ვიდრე პიარი, მაგრამ ორივე ძალიან ახალგაზრდაა, არა აქვს ისე კლასიკურად ჩამოყალიბებული განზომილებები, როგორც, ვთქვათ, მათემატიკას; არც ერთი არ ითვლება მეცნიერებად. თუმცა, ორივე მათგანის წინამძღვრები ისევე უძველესია, როგორც თავად კაცობრიობა: ყველა დროში, ყველა ეპოქაში საჭირო იყო ინფორმაციის გაცვლა, საზოგადოების ცნობიერებაზე გარკვეული ზემოქმედება, აუდიტორიის დარწმუნება. თანამედროვე ეტაპზე ჟურნალისტიკაცა და პიარიც მასობრივი კომუნიკაციის, კომუნიკატივისტიკის სფეროს შემადგენელი ნაწილია, ხშირად იკვეთება მათი ვექტორები, ისინი ერთმანეთის საწინააღმდეგო დინებასაც მიუყვებიან და ერთმანეთსაც ავსებენ.

პრეს-შუამავლებიდან (რომლებიც თანამედროვე პიარ-სპეციალისტების წინამორბედებად ითვლებიან) მოყოლებული დღემდე პიარის სფეროში უმეტესწილად ჟურნალისტები ფიგურირებენ. პიარმა ბევრი დაისესხა ჟურნალისტიკისაგან: წერა, რედაქტირება, საინფორმაციო ამბების შედგენა, გაგრძელება, სხვადასხვა მედიისათვის თემატური მასალების მომზადება, საინფორმაციო ბიულეტენების შედგენა... ჟურნალისტიკაშიც ძალიან ხშირად წარმატებით იყენებენ პიარის ელემენტებს, როცა საქმე ეხება რომელიმე პოლიტიკური თუ სოციალური იდეის ფარულ პროპაგანდას.

პრესის კონცეფციების თანახმად, საბჭოთა კომუნისტური კონცეფციის მიხედვით (რომლის მიდგომებიც ჯერ კიდევ გამოიყენება ჩვენს რეალობაში), „სახელმწიფო არა მხოლოდ აკონტროლებს ახალ ამბებს, არამედ ქმნის კიდევ მათ: ინფორმაციის პრესაში

გამოქვეყნების საბოლოო მიზანი ადამიანების შეგნებასა და მოქმედებებზე კონტროლის დამყარებაა“. [5:2]

დღევანდელ ქართულ მედიაში, ჟურნალისტიკაში, თვალნათლივ შეიმჩნევა პიარისა და პიარტექნოლოგიების გავლენა, განსაკუთრებით, ახალი ამბების გადმოცემაში. სხვადასხვა საინფორმაციო საშუალებების მიერ ახალი ამბების თემების შერჩევა, განლაგება, გადმოცემის ფორმა ხშირად გამიზნულ ზეგავლენას ახდენს აუდიტორიაზე. საგულისხმოა, რომ ჟურნალ „მაუწყებლის“ ერთ-ერთ სააგტორო „ფურცელში“ მედია-ტექნოლოგიების ექსპერტმა სათაურშივე მიანიშნა ამ ტენდენციაზე - „პიარი“ „ნიუსის“ ნაცვლად“. იგი მართებულად აღნიშნავს, რომ ჟურნალისტიკისა და საზოგადოებრივი ურთიერთობების მთავარი არსი გარკვეული ტიპის ინფორმაციის გავრცელებაა, ოღონდ, თუ ჟურნალისტმა თავად უნდა მოიპოვოს ინფორმაცია, პიარის შემთხვევაში წყარო თავადაა დაინტერესებული იპოვოს შუამავალი მისთვის სასურველი ინფორმაციის გასავრცელებლად: „ეს ინფორმაცია ანაცვლებს „ნიუსს“, ანუ, საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან ამბავს და მის ველს იკავებს... სქემა თითქოს იგივეა, რაც ჟურნალისტიკაში - წყარო - მასობრივი ინფორმაციის საშუალება - საზოგადოება, თუმცა „პიარის“ შემთხვევაში საზოგადოება იღებს იმ ინფორმაციას, რომლის გავრცელებაშიც დაინტერესებულია წყარო და არა თავად საზოგადოება... და თუ რეკლამის შემთხვევაში ჩვენ თავს მოხვეულ ამბავს მარტივად ვარჩევთ „ნიუსისგან“, „პიარის“ დროს საქმე ასე მარტივად როდია - არც ფორმა და არც შინაარსი არ გვეუბნება იმის შესახებ, რომ ეს, რასაც ჩვენ ამ წუთას ვისმენთ ან ვუყურებთ, სრულებითაც არ არის ჟურნალისტის საქმიანობის ნაყოფი.“ [8:22]

საქართველო, ამ შემთხვევაში, არ არის გამონაკლისი; ასეთივე ვითარებაზე მიანიშნებენ მასობრივი კომუნიკაციის ამერიკული სახელმძღვანელოს ავტორებიც: „გაზეთებისა და სატელევიზიო ახალი ამბების ანალიზი აჩვენებს რომ მისი შინაარსის თითქმის 70 პროცენტი საზოგადოებასთან ურთიერთობის სპეციალისტების მიერ მომზადებულ მასალებს მოიცავს.“ [1:286]

თანამედროვე კომუნიკაციის პირობებში მედია ინტენსიურად გამოიყენება, როგორც პიარ ინსტრუმენტი; შესაბამისად, პიარსა და ჟურნალისტიკას შორის ნელ-ნელა იშლება გამყოფი ზღვარი; მეორეს მხრივ, ჟურნალისტიკაც „ითქვიფება“ მასობრივი კომუნიკაციის რთულ სამყაროში და ეს გარემოებაც აძნელებს მათ გამიჯნვას. მიუხედავად ამისა, შესაძლებელიცაა და აუცილებელიც ამ ორი კომუნიკაციური სტრატეგიის ერთმანეთისაგან გამოცალკეება.

ჟურნალისტიკა უმთავრეს როლს ასრულებს მედიის ძირითადი ფუნქციების - (მეთვალყურეობა/კონტროლი, საზოგადოებრივი კომუნიკაციის უზრუნველყოფა, მსოფლიოს ახალი ამბებით უზრუნველყოფა) განხორციელებაში; მისი დანიშნულებაა საზოგადოების მრავალმხრივი ინფორმირება, საზოგადოების მრავალფეროვნების ფაქტორის გათვალისწინებით; ჟურნალისტიკის აუდიტორია მასობრივია.

პიარი (საზოგადოებასთან ურთიერთობა) ასევე აგროვებს და ავრცელებს ფაქტებსა და ინფორმაციას, მაგრამ მისი მიზანი სხვაა - არა მხოლოდ ინფორმირება, არამედ, ადამიანების დამოკიდებულებისა და ქცევის შეცვლა ორგანიზაციის/პერსონის მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად. იგი, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში, გათვლილია არა მასობრივ აუდიტორიაზე (ეს, უმეტესწილად, წამგებიანია), არამედ, მისი სამიზნე აუდიტორია საგანგებოდ დანაწევრებულია სეგმენტებად - დემოგრაფიული, ფსიქოლოგიური და სხვა მახასიათებლების მიხედვით. [7]

პროფესორ მოუღლის აზრით, პიარისა და ჟურნალისტიკის ერთმანეთში ათქვეფის ტენდენცია აკნინებს ჟურნალისტურ განათლებას. გამოდის, რომ “ჟურნალისტები, რომლებიც ხელისუფლებისა და ბიზნესის „მოდარაჯე ნაგაზის“ როლს უნდა თამაშობდნენ, მათი ლაქები ხდებიან” [3:50]. თუმცა, აქ ერთი მომენტიც არის გასათვალისწინებელი: ჟურნალისტებსაც და პიარის სპეციალისტებსაც სჭირდებათ იმის ცოდნა, თუ როგორ მოახდინონ ინფორმაციის შეგროვება და აუდიტორიაზე ნათლად და გასაგებად მიტანა. ამიტომ ხშირია, როცა ჟურნალისტიკის სფეროს წარმომადგენლები პიარში აგრძელებენ თავიანთ კარიერას, ანდა, პირიქით, ჟურნალისტებისთვის ნაცნობია იმ სამუშაოების შესრულება, რაც მათ პიარსამსახურებში უწევთ: მედიისთვის საინფორმაციო მასალების, სპეციალიზებული პუბლიკაციების მომზადება, რედაქტირება, მედიასაშუალებების შერჩევა და მედიაში მასალების გაშუქების კოორდინირება, ნაბეჭდი ან ვიზუალური პროდუქციის მომზადება და სხვა.

ჟურნალისტიკა, როგორც აღვნიშნეთ, არ მიიჩნევა მეცნიერებად, მაგრამ მისი, როგორც აკადემიური დისციპლინის სწავლებას უკვე კარგა ხნის ტრადიცია აქვს, რასაც ვერ ვიტყვით პიართან მიმართებაში.

საქართველოში, დარგობრივი კვალიფიკაციების ეროვნული ჩარჩოს მიხედვით, სპეციალობა - საზოგადოებასთან ურთიერთობა მასკომუნიკაცია/ჟურნალისტიკის დარგში შედის. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მედიაიკვლევართა ნაწილი საჭიროდ მიიჩნევენ

ჟურნალისტიკისა და პიარის გამიჯნვას; ორივე მხარისათვის სასურველია ესმოდეთ ერთმანეთის, თუმცა, ამ ორი, ფუნდამენტალურად ურთიერთსაწინააღმდეგო პროფესიების გაერთიანება არ წარმოადგენს საუკეთესო გადაწყვეტილებას.[2] მსგავს პოლიტიკას ახორციელებს იუნესკოს ეგიდით შემუშავებული ჟურნალისტიკის კურიკულუმის მოდელი, რომელიც ჟურნალისტური სწავლების პროცესში ეწინააღმდეგება ისეთი საგნების შეთავაზებას, როგორცაა საზოგადოებასთან ურთიერთობა, რეკლამა და სხვ. და აღნიშნავს, რომ ეს ცალკე შესასწავლი კურსებია. [6]

პიარის საერთაშორისო ასოციაციისა (IPRA) და პიარის ფლორიდის ინსტიტუტის (IPR) კვლევის შედეგებში ასახულია პიარ-განათლების პრობლემები და სხვადასხვა ქვეყანაში არსებული მიდგომები და პრაქტიკა. აშშ-ში პიარის საგანმანათლებლო პროგრამები უმეტესწილად სათავეს იღებს ჟურნალისტიკის სკოლებსა და ფაკულტეტებზე. ევროპაში საუნივერსიტეტო პიარ-პროგრამები ძირითადად ემყარება სოციოლოგიის ფაკულტეტებს, ბიზნესის ან კომუნიკაციის სკოლებს. სწავლების სხვადასხვა პირობების მიუხედავად, თითქმის ყველგან პიარის სწავლება პირველი საფეხურით შემოიფარგლება, ხოლო ძირითადი დიპლომის მისაღებად ბევრი პიარ-სპეციალისტი ირჩევს ისეთ დარგებს, როგორცაა ხელოვნება, სოციოლოგია, ჟურნალისტიკა, პოლიტოლოგია, საჯარო მმართველობა, ეკონომიკა, ჰუმანიტარული მეცნიერებები. შესაძლოა, ესეც არის ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ პიარი საზოგადოებაში უმეტესწილად აღიქმება ხელობად და არა პროფესიად. [4]

საქართველოს საგანმანათლებლო სივრცეში, როგორც აღვნიშნეთ, საზოგადოებასთან ურთიერთობის სპეციალობა მასკომუნიკაცია-ჟურნალისტიკის დარგში შედის. 2005 წელს საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამაგისტრო პროგრამა გაიხსნა საქართველოს უნივერსიტეტში; საზოგადოებასთან ურთიერთობის ქართულენოვანი სამაგისტრო პროგრამა გახსნილია საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტში, ჟურნალისტიკისა და მედიაამენეჯმენტის სკოლის ფარგლებში; კავკასიის უნივერსიტეტის სამაგისტრო პროგრამა - სტრატეგიული კომუნიკაცია საშუალებას იძლევა მაგისტრი დასპეციალდეს საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და რეკლამის მიმართულებით. სამაგისტრო პროგრამების მცირერიცხოვნების მიუხედავად, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ უახლოეს მომავალში ჩვენს რეალობაში პიარის (საზოგადოებასთან ურთიერთობის) აღქმა თანდათან გადაინაცვლებს ხელობიდან პროფესიისკენ.

ლიტერატურა:

References

1. Deflori, M., Denisi, E., Masobrivi komunikaciis gaazrebisaTvis. Tbilisi: Impresi. 2009 (Georgian)
2. Hume, E., Report to the Center for International Media Assistance. University Journalisme Education: A Global Challenge. Washington, D. C. 2007 (English)
3. Moyld, d., Bizovi I novie napravlenia obrazovania v oblasti jurnalistiki. Sestaia Iujnokavkazskaia konferencia CMI. 2009. (Russian)
4. PR cegodnia: novie podxodi, issledovania, mejdunarodnaia praktika, (avt.kol.). Moskva:INFRA-M. 2002 (Russian)
5. Repkova, T., Axali droeba: Profesiuli gazeTis Seqmna g anviTarebadi demokratiis pirobebSi. Tbilisi: Diogene. 2007 (Georgian)
6. Serie UNESCO sur la formation au journalisme, Modeles de cursus pour la formation de au journalisme. 2007
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001512/151209f.pdf> (MoZiebulia 01.06.2012) (French)
7. Uilksoni, d.l., Kameroni, g.t. SazogadoebasTan urTierToba: strategia da taqtika. Tbilisi: Diogene. 2011 (Georgian)
8. Welize, I., "Piari" "niosis" nacvlad, Jurnalni Mauwyebeli, #4, Tbilisi. 2011 (Georgian)

Laura Kutubidze-Zubashvili, Lali Dzamukashvili About the Relations Between Journalism and PR

Summary

The concepts of Journalism and PR are often met in tandem and both of them are in a close connection with almost every field of functioning of modern society. PR borrowed a lot from Journalism; the elements of PR are very often successfully used in Journalism. The impact of PR and PR technologies on modern Georgian media and Journalism, specially on news broadcasting, is obvious. Very often news are replaced by PR. The function of Journalism is informing the society and masses are its audience. PR collects and spreads the information as well, but its aim is not just informing, but shaping and changing the attitude of humans according to the goals and objects of organization/person and it is not calculated on mass audience, its target audience is segmented. Journalism is not considered to be the science, but teaching it as an academic discipline is a longterm tradition. It is not the same with PR – PR is often perceived by the society as a skill but not as a profession.

Keywords: Tandem of Journalism and PR.; PR replaced news; Mass Communication; The impact of PR technologies; PR – skill or profession; Teaching Journalism and PR.

Reviewer: Professor Otar Kochoradze, Georgian Technical University

ლაურა კუტუბიძე-ზუბაშვილი, ლალი დზამუკაშვილი
Взаимосвязь журналистики и PR

Резюме

Понятия – журналистика и PR часто фигурируют в тандем и оба тесно связаны почти со всеми сферами современного общества. PR многим обязан журналистике, со своей стороны журналистика не редко успешно использует элементы PR. В современной грузинской медиа, в журналистике, заметно влияние PR-технологии, особенно, при передаче новостей, более того – PR часто заменяет news. Журналистика всесторонне информирует общество и направлено на массовую аудиторию; PR, также, собирает и распространяет факты и информации, но с целью не только информировать, а изменить отношение и поведение людей в соответствии с намерениями конкретной организаций/персоны; целевая аудитория PR не массовая, она сегментична.

Журналистику не принято считать наукой, но она имеет достаточно давнюю традицию академической дисциплины, чего не можем сказать в отношении PR – оно в основном воспринимается не как профессия, а ремесло.

Ключевые слова: Тандем журналистики и PR; PR место новостей; массовая коммуникация; влияние PR-технологии; PR – профессия или ремесло; преподавание журналистики и PR.

Рецензент: Профессор Отар Кочорадзе. Грузинский технический университет.

ლედი ბიბილაშვილი ბრენდი და სტრატეგია

სტრატეგია ბრენდისა და ბრენდინგის განუყოფელი ნაწილია. აქციო პროდუქტი/მომსახურება ბრენდად, შეუნარჩონო მას შესაბამისი იმიჯი და გაზარდო ლოილური მომხმარებლების რიცხვი მხოლოდ კარგად და ადეკვატურად დაგეგმილი სტრატეგიის ფარგლებში მიიღწევა.

ბრენდი (BRAND) - ეს არის სახელის, სიტყვის, სიმბოლოს ან დიზაინის ერთობლიობა, რომელიც ახასიათებს გარკვეულ პროდუქტს და მას სხვა მსგავსი პროდუქტებისაგან განასხვავებს.

ბრენდი განიხილება როგორც სტრატეგიული აქტივი, რომლის შექმნაც მოითხოვს ხანგრძლივ დროს და საჭიროებს მართვას. ძლიერი ბრენდის შემუშავება აქტუალური, რთული და საპასუხისმგებლო ამოცანაა, რომელიც მოითხოვს სპეციალურ ცოდნას. საწყის ეტაპზე მნიშვნელოვანია განისაზღვროს, თუ რაში მდგომარეობს ბრენდის კაპიტალი და როგორ ჰმატებს ის ფასეულობას საქონელს. თუკი ბრენდის იმიჯი არის მისი არსებული აღქმა, იდენტიფიკაცია არის ბრენდის ისეთი აღქმა, როგორადაც ფირმას უნდა რომ აღიქვან.

ბრენდი ყველაფერია, ბრენდი მომხმარებელს ფუნქციონალური, ემოციონალური და თვითგამოსატკბითი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების სარგებელს სთავაზობს. ამ სარგებლის კომუნიკაცია კი კარგად დაგეგმილი, რეალობის შესაბამისი სტრატეგიის მიხედვით უნდა მოხდეს სამიზნე სეგმენტამდე.

საქართველოში ერთერთი ყველაზე განვითარებული მტკნარი წყლის ბაზარია. შეიძლება თამამად ითქვას, რომ თუ რაიმე პროდუქტს ბრენდი შეგვიძლია ვუწოდოთ ეს მტკნარი წყლის პროდუქტებია. თუმცა, აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მტკნარი წყლის ბაზრის კვლევის შედეგად გაირკვა, რომ საქართველოში არსებული წამყვანი ბოთლირებული მტკნარი წყლის ბრენდების იდენტიფიკაცია საკმაოდ

ბუნდოვანია და მეტიც, ხშირ შემთხვევაში მათდამი დამოკიდებულება, მათი იმიჯი, მათ მიმართ არსებული ასოციაციები არა სწორი სტრატეგიის შედეგია, არამედ არც მეტი არც ნაკლები უმეტესად უბრალოდ დასახელებით არის განპირობებული. კერძოდ, სხვადასხვა მთის კურორტების და დასახელებული ადგილების სახელის მინიჭების გამო აქვთ ამა თუ იმ პროდუქტებს შესაბამისი იმიჯი.

მტკნარი წყლის ბრენდების იმიჯების ანალიზი აჩვენებს, რომ კვლევის პროცესში შესწავლილი ყველა ბრენდის შემთხვევაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საიმიჯო მახასიათებელია ჯანმრთელობისთვის სარგებელი. ეს, ერთის მხრივ, განპირობებულია, ზოგადად, მტკნარი წყლის კატეგორიის აღქმული სარგებლიანობით, ხოლო, მეორეს მხრივ, წყლის ბრენდების წარმომავლობის ადგილით (თითქმის ყველა მტკნარი წყლის სარგებლიანობა მისი წარმოშობის ლოკაციასთან მიმართებაში განიხილება). ამ ტენდენციას ადასტურებს ის ფაქტიც, რომ "ბონაქვას" იმიჯში ჯანმრთელობა, როგორც სამომხმარებლო ღირებულება ნაკლებადაა გამოკვეთილი ქართული წარმომავლობის წყლის ბრენდებთან შედარებით.

ამ მიგნების საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ მტკნარი წყლის ბრენდის შექმნაზე მუშაობისას განსაკუთრებული ძალისხმევის მიმართვა ჯანმრთელობის თემატიკაზე და მტკნარი წყლის, როგორც ჯანმრთელობისთვის სასარგებლო პოზიციონირება არ შექმნის ბრენდის დამატებით ღირებულებას, იმდენად, რამდენადაც მტკნარი წყალი ამ ძალისხმევის გარეშეც მოიაზრება ჯანმრთელობისთვის სასარგებლოდ.

მტკნარი წყლის ბრენდების საიმიჯო სივრცისა და ჩამოსახმელი მტკნარი წყლის სამომხმარებლო ქცევის შედარებითი ანალიზი აჩვენებს, რომ მტკნარი წყლის ბაზარზე ბრენდებისადმი ლოიალობის ჩამოყალიბების მყარი საფუძველი არ არსებობს. ამა თუ იმ ბრენდის მოხმარების მიზეზად კვლევის მონაწილეების ნაწილი მიხვევას ასახელებს. თვისებრივი კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ ჩამოსახმელი მტკნარი წყლის ბრენდებისადმი ლოიალობის დაბალი დონე, ერთის მხრივ, თავად პროდუქტის კატეგორიით (ბევრი მომხმარებელი მტკნარი წყლის სხვადასხვა ბრენდების ვერ არჩევს ერთმანეთისგან გემური თვისებებით) და მეორეს მხრივ, ბაზარზე არსებული ბრენდების ნაკლებად აქტიური და შინაარსობრივად დატვირთული საკომუნიკაციო აქტივობებითაა განპირობებული.

ჩამოსახმელი მტკნარი წყლის სამომხმარებლო ქცევის ასეთი თავისუბურება ერთის მხრივ, აჩვენებს, რომ, პროდუქტის კატეგორიის გამო, ახალი მტკნარი წყლის მიმხიდველ პროდუქტად ფორმირება

შეიძლება რთული იყოს, თუმცა, მეორეს მხრივ, ბრენდების გამოკვეთილი იმიჯების არარსებობა ახალი პროდუქტის პოზიციონირების პროცესს ამარტივებს, რადგან არსებული ბრენდები საიმიჯო სივრცეში საკმაოდ დიდ თავისუფალ ადგილს ტოვებენ.

სტრატეგია რაც უფრო განსხვავებულია და მორგებულია ბრენდზე მით უფრო წარმატებულია. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მართალია სტრატეგია ყველა ბრენდისთვის ინდივიდუალური და გამორჩეული უნდა იყოს განსაკუთრებით როცა ბრენდი კონკურენტულ გარემოში ცდილობს დამკვიდრებას და ბაზარზე შემოსვლას ახალი პროდუქტით გეგმავს.

გამომდინარე იქიდან, რომ მტკნარი წყლის მომხმარებელთა დიდი ნაწილი თვლის, რომ არსებული ბრენდები ბაზარზე დაბალი აქტიურობით გამოირჩევიან და ამასთანავე არც თუ ისე მკვეთრი იდენტობით ხასიათდებიან, დასაფიქრებელია რა სახის სტრატეგიას შეიძლება მიმართავდეს ახალი ბრენდი ბაზარზე წარმატებულად დამკვიდრების მიზნით.

არსებული ვითარების გათვალისწინებით მტკნარი წყლის ბაზარზე შემოსვლა-დამკვიდრების სტრატეგიის კონცეფციას გთავაზობთ.

ჩემის აზრით, ახალი ბრენდი ორი სტრატეგიული მიმართულებით უნდა წავიდეს. ერთ შემთხვევაში ის ფართე კომუნიკაციას უნდა გულისხმობდეს, ხოლო მეორე შემთხვევაში - ვიწრო კომუნიკაციას.

ფართე კომუნიკაციის დროს მთავარ სემგენტად 18-55 წლის აუდიტორია უნდა მოვიზნოთ, ვიწრო კომუნიკაციის შემთხვევაში კი - კონკრეტული პროფესიული წრეები და საზოგადოებრივი ჯგუფები. ვიწრო კომუნიკაცია ე.წ. WORD OF MOUTH-ის, რეფერენტული რჩევის, როლური მოდელირების საუკეთესო საშუალება შეიძლება გახდეს.

ცხადია, თითოეული მიმართულება კი, თავის მხრივ სპეციფიურ კომუნიკაციას გულისხმობს.

უპრიანია ფართე კომუნიკაცია PR და სარეკლამო აქტივობებით დავტვირთოთ. PR აქტივობები ერთის მხრივ, ინფორმაციის რაციონალიზაციას უზრუნველყოფდა, ხოლო მეორეს მხრივ, სარეკლამო აქტივობები კი ყურადღების გენერირებასა და ინფორმაციის ემოციონალიზაციას შეუწყობდა ხელს.

ვიწრო კომუნიკაციის შემთხვევაში კი საკმაოდ განსახვავებული და ორიგინალური გზით შეფუთული პირდაპირი კომუნიკაცია იქნებოდა საჭირო, სადაც ერთი კომუნიკაციის ჩარჩოს ფარგლებში მიზანი ერთდროულად ემოციონალიზაცია იქნებოდა და რაციონალიზაციაც.

მთავარი მესიჯები და აქცენტები - კომუნიკაციის კონცეფცია

მტკნარი წყლის პროდუქტის თვისობრივი სპეციფიკიდან გამომდინარე ორი ძირითადი მიმართულება შეიძლება იყოს საინტერესო.

მიმართულება 1

როცა ბრენდის დაპირებაა - ბუნებრივი ენერჯის წყარო, შესაბამისი ემოციური და რაციონალური სარგებლის შეთავაზებით, კერძოდ:

ემოციური მოტივაცია

- ვიტვითებები დადებითი ენერჯით;
- ვეზიარები მთის ჰავას, სიჯანსაღეს; მთის უნიკალურ ბუნებას;
- ვიღებ ბუნებრივ მინერალებს;
- ძალა მემატება – მთებს გადავდგამ;
- თავისუფლების განცდა მიპყრობს;
- ვიცლები უარყოფითი ენერჯისგან;
- სპონტანური ვარ.

რაციონალური მოტივაცია

- ცივია, კარგად მაგრილებს;
- წყლის შემადგენელი მინერალები ენერჯის აღმდგენია;
- სასარგებლოა.

მიმართულება 2 - წყალი, რევიტალიზაციის საშუალება, შესაბამისი ემოციური და რაციონალური სარგებლის შეთავაზებით, კერძოდ:

ემოციური მოტივაცია

- თავიდან ვიბადები;
- ნორჩი ვარ;
- ახალი ენერჯით ვივსები;
- სიამოვნებას განვიცდი;
- სიცოცხლე მიხარია;
- ძალა მემატება, ვახალგაზრდავდები.
- მინდა, რომ დავლიო, დავეწაფო.

რაციონალური მოტივაცია

- სუფთა, კამკამა გაუფუჭებელ წყალს ვსვამ;
- გემრიელ წყალს ვსვამ;
- უნიკალური შემადგენლობა აქვს, ორგანიზმს წმენდს და აღადგენს/ავსებს.
- სასარგებლოა.

ტაქტიკური ხასიათის მიმართულებები

ტაქტიკურ დონეზე ფართე კომუნიკაციისთვის სხვადასხვაგვარ აქცენტებს შემოვთავაზებდით PR და სარეკლამო ქმედებებში.

PR-ის კუთხით პროდუქტის ირგვლივ არსებული რაციონალური სარგებლის ინფორმირება სიუჟეტებისა და სოციალური ქსელების საშუალებით იქნებოდა საინტერესო, ხოლო წყლის, როგორც ჯანმრთელობისთვის საჭირო, ენერჯის აღმდგენი/გამახალგაზრდავებელი იმიჯის ფორმირების მიზნით კი, მართონებს, გამაჯანსაღებელი ხასიათის სატელევიზიო პროგრამებსა და აქციებს შემოგთავაზებდით.

რეკლამირების თვალსაზრისით კი საკმაოდ ეფექტური დილის გადაცემებში პროდუქტის განთავსება და ბრენდის არსის შესაბამისი სცენარის ვიდეო რგოლების დამზადება იქნებოდა. ამასთანავე, ძალიან მნიშვნელოვანია გაყიდვის წერტილებში (ე.წ. point of purchase) რეკლამა (მაგალითად, flash mob), რადგანაც გაყიდვის წერტილში ეფექტურად მიწოდებული ინფორმაცია ყიდვის სტიმულირებას ახდენს და მინიმუმამდე დაყავს ის შესაძლო დამაბრკოლებელი გარეგანი თუ შინაგანი ფაქტორები, რაც შესაძლოა მზაობიდან ქცევამდე გაჩნდეს.

ვიწრო კომუნიკაციის შემთხვევაში კი ცალსახად პირდაპირი კომუნიკაცია იქნებოდა ეფექტური. ვიწრო კომუნიკაცია აზრთა ლიდერებთან უნდა განხორციელდეს, რაც ერთის მხრივ word of mouth-ის გარანტიაა, ხოლო მეორეს მხრივ როლური მოდელირების და მიმბაძველობის წახალისების საუკეთესო შესაძლებლობაა.

პირდაპირი კომუნიკაციის დროს ირიბი სემპლინგი საკმაოდ საინტერესო საშუალება იქნებოდა. პოპულარულ ადამიანებს შეარჩევდნენ დარგების მიხედვით და ბრენდის წარმომადგენელი ამ ადამიანებს, როგორც განსაკუთრებულად მნიშვნელოვან და ძვირფას ადამიანებს საზოგადოებისთვის ბრენდს გადასცემდა საჩუქრად. ამგვარი კომუნიკაცია ცნობილ ადამიანებში წინასწარ გააჩენს პოზიტიურ განწყობას ბრენდის მიმართ, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყოს ბაზარზე გამოჩენის დროს ბრენდის ატაცებასა და პოპულარიზაციას.

ლიტერატურა:

Reference:

1. Kapferer, Jean-Noel. (2007) The New Strategic Brand Management. UK, London, London and Sterling Kogan Page
2. Keller, K. (2008) Strategic Brand Management. USA, New Jersey; Pearson, Prentice Hall
3. Mark, M. (2005) The Hero and the Outlaw- Building Extraordinary Brands through the Power of Archetypes. USA, NY; MCGRAW HILL

4. Peters, T. (2001) *The Brand You 50*. USA, NY; MCGRAW HILL
5. Ramos, V. Jaccard, James, D. Gonzalez, P. (2000) *Unified Theory of Behavior*. Upper Saddle River, New Jersey; Pearson, Prentice Hall

Leli Bibilashvili
Brand and strategy

Summary

The article examines the strategic directions and a brand strategy and communication concepts in the context of establishing a new brand of still water on the market.

Article discusses the current brand image, the reality of the situation and is focused on two main strategic directions.

It emphasizes the necessity of using special means of communication, in one case, the wide communication is discussed with relevant communication tools, while at the same time the peculiarities of the narrow direction of communication is enhanced and highlighted in the strategic planning and implementation process, where the involvement of opinion leaders and appropriate means of communication with them is put in a primary position.

Keywords: Brand, Brand identity, Functional and Emotional motives, Strategic directions, Message, Tactics , Indirect Sampling, Direct Communication

Reviewer: Maia Kavtarashvili, Professor at University of Georgia

Лели Бибилашвили
Бренд и стратегия

Резюме

В статье рассматриваются стратегические направления и коммуникационные концепции в контексте создания новой марки негазированной воды на рынке.

Статья обсуждает текущий имидж бренда, реальное положение и рассматривает две основные стратегические направления.

В нем подчеркивается необходимость использования специальных средств связи, в одном случае, широкая коммуникация обсуждается с соответствующими средствами коммуникации, и в то же время особенности узкой коммуникации подчеркивая важность лидеров общественного мнения во время создании нового бренда.

Ключевые слова: Бренд, Идентичность бренда, Функциональные и эмоциональные мотивы, Стратегические направления, Сообщение, Тактика, Косвенные выборы, Прямая коммуникация

Рецензент: Майя Кавтарашвили, Профессор Университета Грузии

პ რ ა ქ ტ ი კ ა

სოფიკო აბულაძე ეთიკის როლი ყოველდღიურ საქმიანობაში

როგორ უნდა მოიქცეს შესყიდვების აგენტი, რომელსაც ერთ-ერთი მიმწოდებელი სთავაზობს ერთ ყუთ კარგ ღვინოს. მიიღოს თუ არა ის აგენტმა? მუშაკს შეუძლია გამოიყენოს პირადად თავისთვის ის, რაც განკუთვნილია ორგანიზაციისთვის და წაიღოს შინ. გამოიყენოს თუ არა მან ეს შესაძლებლობა? ზოგიერთი მუშაკი ორგანიზაციიდან აწარმოებს საერთაშორისო სატელეფონო საუბრებს პირად საკითხებზე. სწორად იქცევა ის?

ძალიან ბევრი ეთიკური დილემის მაგალითის მოყვანა შეგვიძლია, რომელსაც თითოეული ადამიანი შეიძლება შეხვდეს სამუშაოზე. ამ მაგალითებში არ არის კანონის დარღვევა, მაგრამ შეიძლება შეფასდეს როგორც არასწორი. რაც შეეხება ადამიანთა არაეთიკურ ქმედებას კანონის აშკარა დარღვევით განეკუთვნებიან: დოკუმენტების ფალსიფიკაცია, სახსრების მითვისება, რასობრივი დისკრიმინაცია, ქრთამი, გამოძალვა, ფორმის საიდუმლოებათა გაცემა და სხვა. გამოდის, რომ ერთი მხრივ, ეთიკა ეს ჩვენი ემოციებია, ხოლო მეორეს მხრივ – რაღაც რაციონალური წყობა. ამ სისტემის გაერთიანება კი არ შეგვიძლია. ამასთან, ნებისმიერი ეთიკური სისტემა დინამიკური კონსტრუქციაა, რომელიც ღირებულებების მუდმივ გადაფასებას ეფუძნება. ის, რაც გუშინ ეთიკური იყო, ხვალ შესაძლოა უკვე აღარ იყოს ეთიკური. ნორმებზე დაფუძნებული ეთიკის შექმნის მცდელობები ახლაც მიმდინარეობს, მაგრამ კაცობრიობის მთელი

გამოცდილება ადასტურებს, რომ ასეთი რაციონალური კონსტრუქცია ამუხრუჭებს საზოგადოების განვითარებას და ახლის დაბადებას ხელს უშლის.

ეთიკა წარმოადგენს მორალის ფასეულობათა ნაკრებს, რომელსაც ადამიანები იყენებენ ქცევის რეგულირების მიზნით. ადამიანები ხელმძღვანელობენ ეთიკის სხვადასხვა ნორმებით. ის ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან ორგანიზაციებმა შეიძლება სერიოზული იურიდიული და სოციალური სანქციები მიიღონ თანამშრომელთა არაეთიკური საქციელის გამო. ეთიკურ შეცდომას შესაძლებელია მოჰყვეს მძიმე შედეგებიც, როგორც ორგანიზაციის ასევე თანამშრომლებისთვის.

ეთიკას მჭიდრო ურთიერთობა აქვს საზოგადოებრივი ცნობიერების ფორმებთან: ხელოვნებასთან, მედიცინასთან, ბიზნესთან და ა.შ.

სამედიცინო ეთიკაში თანამედროვეობიდან გამომდინარე პრინციპები ხშირად წინააღმდეგობრივია, რასაც ეთიკურ დილემამდე მიყვავართ. მაგალითად, ცოცხალი დონორისგან თირკმლის ტრანსპლანტაციის დროს ექიმი არღვევს პრინციპს “Primum non nocere” – „არ ავნო“, თუმცა მიზანი ჰუმანურია. ასევე ერთ-ერთი განსაკუთრებული განსჯის თემაა ექიმის ეთიკა და რეკლამა. ექიმი არ უნდა მონაწილეობდეს პროფილაქტიკის, დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის მეთოდების განსაკუთრებით სამკურნალო საშუალებების რეკლამაში. ექიმები სამედიცინო ხასიათის გამოცემებში, სამეცნიერო ფორუმებში უნდა იძლეოდნენ მხოლოდ მეცნიერულ-პრაქტიკულ ინფორმაციას, რომელიც არ შეიცავს რეკლამასა და თვითრეკლამას.

ბოლო პერიოდში ხშირად ვისმენთ საუბრებს ბიზნესის ეთიკის შესახებ. კლასიკური მაგალითი: Wall Street-ის წამყვანი ბანკების მეთაურებმა შუა კრიზისის პერიოდში საკუთარ თავს მრავალმილიონიანი ბონუსები გადაუხადეს. ჯერ კიდევ სოკრატემ „დიალოგებში“ ყურადღება მიაქცია იმ ფაქტს, რომ ეთიკა საკუთარი არსით პარადოქსულია.

რაც შეეხება ჟურნალისტურ ეთიკას, 100-ზე მეტმა ხელმომწერმა გააუქმა ხელშეკრულება ჰოლანდიურ გაზეთ „ტელეგრაფ“-თან იმის გამო, რომ ამ უკანასკნელმა, ლიბიაში მომხდარი საზარელი ავიაკატასტროფის ერთადერთ გადარჩენილ მგზავრ, 8 წლის ჰოლანდიელ ბიჭუნასთან ტელეფონით ჩაწერილი ინტერვიუ და ფოტოები გამოაქვეყნა. საზოგადოებამ მიიჩნია, რომ სტრესულ მდგომარეობაში მყოფი არასრულწლოვნების შეწუხება არაეთიკური იყო, მით უმეტეს მაშინ, როცა მან საკუთარი მშობლების მდგომარეობის შესახებ არაფერი იცოდა.

ბევრ ორგანიზაციას აქვს შემუშავებული და დადგენილი ეთიკური მაკონტროლირებელი სისტემები, რომელიც ხელს უწყობს თანამშრომლების ეთიკურ ქცევას. ეთიკური დიდება წარმოიშობა მაშინ, როცა სხვადასხვა ეთიკური ღირებულებები ერთმანეთთან კონფლიქტში მოდის. მაგალითად, ბუღალტერს მისი უფროსი სთხოვს მოამზადოს ანგარიში, რომელსაც იგი (ბუღალტერი) მიიჩნევს შეცდომად და არაობიექტურად. ამ შემთხვევაში ქცევა, რომელიც დაშვებულია კომპანიის პრაქტიკულ-ეთიკური კოდექსით აკრძალულია ბუღალტრის პროფესიული ეთიკის კოდექსით.

ხშირად ადამიანი რაიმე მიზეზის გამო ეწინააღმდეგება საკუთარ მორალს, ამის ერთ-ერთ მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ძალიან ცნობილი ფაქტი, რომელიც ვიეტნამის ომში, შემდგომში აღიარებულ ფოტოგრაფს კევინ კარტერს შეემთხვა. იგი იმყოფებოდა სასურსათო ბანაკში, სადაც სუდანელი ბავშვები საკვების სიმწირის გამო შიმშილობდნენ. ერთ-ერთი ბავშვი მიწაზე იწვა და ეძინა, ამ დროს მიუახლოვდა მტაცებელი ცხოველი და შეჭამა. ფოტოგრაფმა ამ ყველაფერს ისე უყურა და გადაიღო, რომ ბავშვის გადარჩენა არც უცდია. ამ ფოტომ Pulitzer-ის პრიზი მიიღო და აღიარება მოუტანა ავტორს. სამი თვის თავზე კი ფოტოგრაფმა თავი მოიკლა. გავრცელებულია აზრი, რომ თვითმკვლელობის მიზეზი დეპრესია იყო. როგორც ჩანს, ის თავის საქციელს ნანობდა, მაგრამ რომ არა ეს ფოტო დიდებას ვერ მოიპოვებდა. იმ დროს ისედაც ბევრი ბავშვი იღუპებოდა შიმშილობით და შესაძლებელია ამ ბავშვის მტაცებლისგან დახსნა სულაც არ ნიშნავდა მის გადარჩენას. ეს შესაძლოა ყოფილიყო ფოტოგრაფის გასამართლებელი მიზეზი. საზოგადოების ერთი ნაწილი იტყვის, რომ მან დაკარგა ადამიანის სახე, რადგან არ იყო ჰუმანური და არ გადაარჩინა ბავშვის სიცოცხლე. თუმცა არც იმ აზრს ეყოლება ნაკლები მოხიარუ, რომ ის იყო ნამდვილი პროფესიონალი და საკუთარი დიდებისა და აღიარების მოსაპოვებლად იბრძოდა. აზრი ორად იყოფა, თუმცა აღსანიშნავია, რომ იმ მომენტში ის ეწინააღმდეგებოდა თავის მორალს და ამიტომაც გახდა ეთიკის მსხვერპლი.

მაშასადამე, ეთიკური მეცნიერება ზნეობრივ ნორმებზე და ზნეობრივ ცხოვრებაზე ადამიანთა წარმოდგენის, შეხედულებებისა და იდეების ერთობლიობაა. ორგანიზაციაში მომუშავეთათვის კი განსაკუთრებით არსებითია შემდეგი ეთიკური სისტემები: საზოგადოებრივი კანონები, სოციალური სტანდარტები, რომელიც არ წარმოადგენს კანონს, მაგრამ შეადგენს ქცევით წესებს, კორპორაციული ფასეულობები, ეთიკის პროფესიული კოდექსი და პირადი ღირებულებების სისტემა.

ლიტერატურა:

Reference:

1. gela banZelaZe `eTika~ gamomcemloba `ganaTleba~ Tbilis. 1966.
2. samedicino eTikis kodeqsi. miRebuli msolfio samedicino asociaciis generaluri asambleis mier, londoni, inglisi 1949wlis oqtomberi;
3. saqarTvelos kanoni `sajarao samsaxurSi interesta SeuTavseblobisa da korufciis Sesaxeб~.
4. Jurnalistis eTika. SemuSavebuli `saqarTvelos JurnalistTadamoukidebeli asociaciis~ mier 2000wels (miRebulia 2001wels);

Sofiko Abuladze

Ethics in daily activities

Summary

The ethics represent a collection of moral values which is used for regulating the behaviour. Therefore people use different ethical norms. Many organizations have worked out and established ethical control systems contributing to employees' ethical behaviour. Organizations might be touched by serious juridical and social sanctions because of their employees' unethical behaviour. The ethical dilemma appears when different ethical values come into conflict with each other. Actions of people with an obvious abrogation of a law take place when it comes to document falsification, making appropriations for finance, racial discrimination, bribe, delivering secret documents and so on. Ethics has a close relationship with the arts, business, medicine and other. In addition, each ethical system represents a dynamic structure based on the constant overestimation of values. What was ethical yesterday may not be ethical tomorrow. Creating ethics based on norms is still going on but all experience of the humanity proves that such a rational structure prevents the society from developing and giving birth to a new one.

Keywords: ethics, behaviour, organizations, law.

Reviewer: Professor Girgi Bagaturia, Georgian Technical University

Софико Абуладзе

Этика в повседневной деятельности

Резюме

Этика представляет собой набор ценностей, которые регулируют поведение человека. Люди руководствуются различными нормами этики.

Многие организации разрабатывают и устанавливают системы контроля, которые содействуют этичному поведению служащих. В случае неэтичного поведения сотрудников, организации могут применять серьезные юридические и социальные санкции. Этическая дилемма возникает в случае, когда вступают в конфликт различные этические ценности. К явным нарушениям закона относятся следующие неэтичные случаи поведения: фальсификация документов, присвоение средств, расовая дискриминация, взятка, вымогательство, передача секретной информации, являющейся собственностью фирмы и др. Этика тесно связана с такими нормами общественного сознания, как искусство, медицина, бизнес и т.д.

Ключевые слова: этика, поведение, организации, закон

Рецензент: профессор Георгий Багатуриа. Грузинский технический университет

ბიზო თორღია ლიბერი და ხელისუფლების მართვის საშუალებები

ისტორიისთვის ცნობილია უამრავი პოლიტიკური სისტემები, რომელთა ძირითად ნაწილს წარმოადგენენ პოლიტიკური რეჟიმები, რომლებიც თავის მხრივ, ჩამოყალიბდნენ და შექმუშავდა შექმუშავდნენ სხვადასხვა ეპოქაში, ხალხებისა და კულტურების მიერ. საერთო სახით, დღეისათვის ისინი შეიძლება გავყოთ დემოკრატიულ და დიქტატორულ რეჟიმებად.

ხშირად დემოკრატიას განიხილავენ, როგორც პოლიტიკური მოწყობის სრულ ფორმას, რომელიც ოდიღანვე იქმნებოდა ადამიანთაგამოცდილების მეშვეობით. დიქტატორული რეჟიმი, რომლის ქვეშ ჩვენ ხშირად მოვიხარებთ, როგორც სახელმწიფო ძალაუფლების მართვის საშუალებას, მოდის და არსებობს ოდოდგან, ისევე, როგორც დემოკრატია. უახლოეს წლებამდე, კაცობრიობის უამრავლესი ნაწილი დიქტატორული რეჟიმის კონტროლის ქვეშ ცხოვრობდა, რომელსაც წინ აღუდგა დემოკრატიის სამართლიანი წყობილება, მაგრამ გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ დემოკრატია ვერ მკვიდრდება საბოლოო ფორმით იმ სახელმწიფოებში, სადაც მაღლა დგას ხალხთა ტრადიციული და კულტურული ფასეულებები. ძირითადი აქცენტი კეთდება პოსტსაბჭოთა ახმოსავლურ რესპუბლიკებზე. აქ გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ დიქტატორული რეჟიმის დანგრევის მიუხედავად, როგორც სახელმწიფო მართველობით სისტემაში, ასევე საზოგადოებრივ გაერთიანებებში რჩება რჩება წინა რეჟიმის მომხრეები და მხარდამჭერები, რაც თავის მხრივ აფერხებს დემოკრატიის განვითარებას ამა თუ იმ სახელმწიფოში.

ხშირად „დიქტატორის“ გაგების სინონიმად გამოდის ისეთი ცნებები, როგორცაა „ავტოკრატია,” „ტირანია,” „დესპოტიზმი,” „ტოტალიტარიზმი,” ავტორიტარიზმი,” და ა.შ., რადგან მიხნეულია, რომ მათ მიერ მიცემული რეჟიმები უშუალოდ ემყარებიან ძალადობას და ტერორს. სხვათა-შორის დიქტატორი არ იყენებს მასობრივი ტერორს როგორც ძირითად საშუალებას სახელმწიფოში თავისი მდგომარეობის შესანარჩუნებლად, უმრავლესობა ეყრდნობა წარმატებულ ეკონომიკურ პოლიტიკას, ეყრდნობიან რელიგიურ გაერთიანებებს, წესჩვეულებებს, ტრადიციულ ჩვევას დაემორჩილონ ძლიერს და ა.შ. (თავისუფლედ შეიძლება მაგალითად მოვიყვანილი იქნას ისეთი სახელმწიფოები, როგორებიც არიან ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა და ირანი), ტოტალიტარიზმი დაავტორიტარიზმი – დიქტატურის განსაკუთრებული ფორმაა, რომელიც მიეკუთვნება XX საუკუნის პოლიტიკურ ისტორიას, თუმცა რაღაც გარკვეული ნიშნები ცნობილია ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში.

კაცობრიობისთვის ცნობილია არა ერთი ისტორიული და რეგიონალურ-კულტურული ფორმა, დიქტატურისა და დემოკრატიის სახით – ისინი შეიძლება აღმოვაჩინოთ ყველა ეპოქაში და ცივილიზაციაში. როგორც დემოკრტიის, ასევე დიქტატურის ფესვები თავისი პოლიტიკური ძალაუფლებით და პოლიტიკური ორგანიზაციებით მოდის ანტიკური პერიოდიდან. ძველი ბერძნები ტირანიას, ოლიგარქიასა და დესპოტიზმს ეძახოდნენ დემოკრატიული ნორმებიდან გადახვევას.

ტირანია და ოლიგარქია წარმოიშვნენ დემოკრატიული წყობილებიდან, როცა ერთი ადამიანი გამოეყო ადამიანთა ჯგუფს თავისი ძალის დემონსტრირებით და ძალისმიერი მეთოდით ან ეშმაკობით და მოტყუებით ხელთ იგდებს მართველობის სისტემას მთლიანად და მართავს ისე, რომ საერთოდ არ ითვალისწინებს ხალხის მოსაზრებას. ეს შესაძლებელი ხდება საერთო პოლიტიკურად არამდგრად პირობებში, საგარეო ძალების ჩარევის ან სამხედრო მოქმედებების საშუალებით.

სპარსეთის ყურე დესპოტიზმის კლასიკური მაგალითი იყო. ასევე აღმოსავლეთ დესპოტიზმს მიაკუთვნებენ ისეთ სახელმწიფოებს, როგორცაა ეგვიპტე, შუამდინარეთი, ინდოეთი და ჩინეთი. მათთვის დამახასიათებელი არსი გახლავთ; ჩინოვნიკთა ფართო ფენის არსებობა, რომლებიც შრომით ორგანიზებას ხელმძღვანელობდნენ. მსგავსი ორგანიზება მითხზოვდა ხელისუფლების კონცენტრირებას. მიწისა და სარწყავი საშუალებების მებატონეები, ჩინოვნიკები, ქურუმები და თვითონ მონარქიც მის ხელთ არსებული რესურსებიდან

გამომდინარე ფლობდა უზარმაზარ ძალას, ანუ ამ შემთხვევაში დესპოტი ვერ ფლობდა ძალაუფლებას სრულყოფილად.

ძველი რომის ისტორია გვაძლევს დიქტატურის წარმოშობის ფენომენის შედარებით არსს და სწავლების საშუალებას. ზუსტად ძველი რომის სამართლიდან დღემდე მოაღწია ტერმინი დიქტატურა „დიქტატურა,” რომელიც ლათინურად ნიშნავს „ლიდერის მიერ განუსაზღვრელ ძალაუფლება.” ძველი რომის მაგალითზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ სიტყვა დიქტატურის ვიწრო გაგებასა და ფართო გაგებას შორის არსებობს განსხვავება. ვიწრო გაგებით დიქტატურა არის, როგორც რომის სამართლის შემადგენელი ნაწილი, ანუ მოვლენა მთლიანად დაკანონებულია, განსხვავებით ტირანიისა და ოლიგარქიის, სადაც ადამიანთა ჯგუფი ან ზემდგომი პიროვნების ძალაუფლება არ იყო შეზღუდული კანონით.

რესპუბლიკურ რომში, სადაც დიქტატორი იმყოფებოდა ხელისუფლებაში, ის იყო შეზღუდული, საპასუხისმგებლო და ვადაში შეზღუდული. დიქტატორად ხდება ერთ–ერთი კონსული ექვსი თვის გამგებლობაში, რათა მოიგერიოს გარეთ ძალების საშიშროება, ან ჩაახშოს საშინაო ამბოხი. მაგრამ მას არ ჰქონდა უფლება შეეცვალა კანონები, ჩარეულიყო სამოქალაქო წარმოებში, ომი გამოეცხადებინა, შემოეღო ახალი გადასახადები, და ა.შ. აქედან გამომდინარე, ეს იყო მხედართმთავარი ფართო უფლებამოსილებით.

ადრეული რომის დიქტატურა შიდა გაგებით არ იყო სრულყოფილი დიქტატურა, არამედ იყო მმართველობა საგანგებო რეჟიმის პირობებში, მაგრამ განსაკუთრებული უფლებამოსილების გარკვეული პიროვნებისათვის გადაცემა დაკავშირებულია ცნობილ სირთულეთთან. როგორც წესი, ომის დამთავრება დიქტატორისათვის მოცემულ ვადაში ძალიან რთული იყო და ასევე ძნელი იყო თავისი უფლებამოსილების შეკავება ძალაუფლების გადამეტებისაგან.

მთავარ წინააღმდეგობას დროებით დიქტატორისათვის წარმოადგენს ის, რომ ის მიისწრაფვის მარადიულობისაკენ და ცდილობს გადაამეტოს მისთვის დამახასიათებელი კანონის ჩარჩოებს. ამა თუ იმ პირისათვის მძლავრი ძალაუფლების გადაცემისას, მთავარია ყოველთვის გვახსოვდეს იმ საშიშროებაზე, რომ ის თვითნებურად არ იტყვის უარს ძალაუფლებაზე. პირველი მაგალითი ამისა მოგვცა რომის სამხედრო და პოლიტიკურმა ლიდერმა, ლუციუს კორნელიუს სულამ (82–79წწ.) , რომელმაც რესპუბლიკური წყობილების უზურპირება მოახდინა სამამულო ომების ეპოქისა და სახელმწიფო კრიზისის დროს.

სულასა და ცეზარის მმართველობა ხშირად დიქტატორული უფლებამოსილებით იყო დჭურვილი, რამაც თავის მხრივ დიქტატორის

ხასიათი რადიკალურად შეცვალა. მოხდა დიქტატორის დამკვიდრება, როგორც ახალი ძალაუფლების ტიპი, რომელიც კანონებს თავისი ინტერესების სასარგებლოდ ცვლის, უპასუხისმგებლოა და თავს ვალდებულად არ მიიჩნევს ანგარიში გაუწიოს ხალხს და ჯდებ შეუზღუდავი დროის ჩარჩოში. რესპუბლიკა გარდაიქმნა იმპერიად. ჩვენს დროში დროებითი დიქტატურა, როგორც განსაკუთრებული ძალაუფლების ინსტიტუტი, განსაზღვრულია თითქმის ყველა დემოკრატიული ქვეყნის კონსტიტუციაში, ასეთი შემთხვევები ხვდება აშშ-ს, დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთის, გერმანიის, შვეიცარიის და ა.შ., საკანონმდებლო აქტში. მაგრამ განსაკუთრებულ კანონმდებლობას, იმის მსგავსი, როგორც იყო სულასა და ცეზარის დროს შეუძლია მიიყვანოს შეუზღუდავ დიქტატურამდე: ნაპოლეონი, მუსოლინი, ჰიტლერი, და სხვა დიქტატორებმა მოახდინეს კანონიერი სახელმწიფოებრივი დემოკრატიის გაუქმება მისივე ლეგალური საშუალებებით.

აქედან გამომდინარე ჩნდება კითხვა თუ რა არის დიქტატურა? ამ შეკითხვაზე პასუხის გასაცემად მივმართოთ ამერიკელი პოლიტოლოგის ფ. ნოიმანის განმარტებას: „დიქტატურის ქვეშ ჩვენ მოვიაზრებთ ადამიანს ან ადამიანთა ჯგუფს, რომლებიც ისაკუთრებენ და მონოპოლიზირებას ახდენენ გარკვეულ სახელმწიფოში, რომელსაც განუსაზღვრელად იყენებენ.“ დიქტატორული რეჟიმი არის ძალაუფლების განმსაზღვრელი კონცენტრაცია, დემოკრატიის საწინააღმდეგოდ.

დემოკრატიის გადმოსახედიდან, საზოგადოებრივი ორგანიზმის შუაგულს წარმოადგენს პიროვნების ავტონომია. დემოკრატიის ერთმერთი მთავარი მიზანია – ადამიანის უფლებებით უზრუნველყოფა. სულ სხვანაირადაა წარმოდგენილი დიქტატორული მმართველობა, სადაც ადამიანი, როგორც სახელმწიფოს მოქალაქე, ინყოფება დათრგუნულ (ჩახშობილ) მდგომარეობაში. ნეომარქსისტი თეორეტიკოსი გ. მარკუზეს დამსახურებით ასეთი ტიპის მმართველობას ეწოდა ავტორიტარიზმი.

ავტორიტარული ლიდერი, როგორც წესი, არ ფლობს დამოუკიდებელ აზროვნებას და მოქმედების სითავისუფლეს. სოციალური პრობლემებისას, ის ხსნას ეძებს მკაცრ მორალურ კოდექსში, უყოყმანო პრინციპებში და მზადყოფნას ამქადაგებს დაემორჩილოს წამყვან ელიტას და ავტორიტეტებს. ძალის მეშვეობით, მიუხედავად აშკარა თუ ფარული საშიშროებისა, დიქტატორი ეუფლება დესპოტურ კონტროლს პოლიტიკურ მოვლენებშიართულ ადამიანზე და მთელ რიგ ორგანიზაციებზე (პარტიები, პროფკავშირები, მოხალისეთა საზოგადოება და სხვა), რომლებიც ცდილობენ წინააღმდეგობა გაუწიონ მოქმედ ხელისუფლებას. მოქალაქეთა

თავისუფლების ხელყოფა და ასევე შირად მათი ტერორი არის ბატონობის განმახორციელებელი მეთოდი. დიქტატორული რეჟიმი უფრო ინტენსიური და მიზანმიმართულია, ვიდრე დემოკრატიული, რომელშიც თავიანთ საშუალებებს გამოიყენებენ პროპაგანდებისა და ინფორმაციისათვის, რათა შექმნან მათთვის სასარგებლო და საჭირო საზოგადოებრივი აზრი, რომლებიც საჭიროებისამებრ მხარს დაუჭერენ მათნაბიჯებს.

დემოკრატისათვის დამახასიათებელია პლურალიზმი, საზოგადოების ცხოვრების ყველა სფეროში, ნაწილობრივ პოლიტიკაში – რამდენიმე პოლიტიკური პარტიის არსებობა, მრავალაზროვანი და თავისუფალი აზრის გამოთქმა იდეოლოგიური და სულიერ ცხოვრების სფეროებში – რელიგიური მიტევებისა და ა.შ არსებობს ასევე მმართველობის არსებობა. დიქტატურა გამორიცხავს ყველანაირ პლურალიზმს. პოლიტიკური ბრძოლაკარგავს თავის დაუფარავ მოქმედებას და კულესებში გადადის, ზოგჯერ კი მხარეები სისხლისმღვრელ დაპირისპირებამდეც კი მიდიან, რომლებიც მიისწრაფვიან მთლიანად მოაშორონ პოლიტიკური არენიდა თავისი კონკურენტები.

დემოკრატია სამართლებრივ სახელმწიფოს ეყრდნობა და ნებისმიერ კომფლიქტს და დაპირისპირებას კანონის უზანაესობით აგვარებს. დიქტატორულ პირობებში კი ეს წესები არ მოქმედებს და არც ხორციელდება. XVII საუკუნეში ინგლისელმა მოაზროვნემ ჯ. ლოკმა აბსოლუტურ დესპოტურ მართველობას უწოდა „დაწესებული მმართველობა მუდმივი კანონების გარეშე,” მაგრამ XXI საუკუნეში დიქტატორს არ შეუძლია იმოქმედოს საკანონმდებლო კოდექსის გარეშე, მაგრამ დიქტატორები თავის მხრივ ხშირად გვერდს უვლიან თავიანთ მიერ დაწესებულ კანონებს და ფარულად არღვევენ მათ. ხდება, რომ განსაკუთრებულად დამტკიცებულ და ქვეკანონიერ აქტებში, დემოკრატიული კანონები ცარიელ დეკლარაციებად იქცევა. ძალიან ხშირად დიქტატორები ეყრდნობიან საგანგებოდ მიღებულ კანონმდებლობას და მოქმედებენ კონსტიტუციის ფორმალური სესების შესაბამისად, არღვევენ მას პირადი უფლებების გარანტიებისა და მოქალაქეთა თავისუფლების დარგში. ზევით მოყვანილი ფაქტების გასამტკიცებლად შეიძლება მაგალითის სახით მოვიყვანოთ სირის სახელმწიფოში მიმდინარე შიდა პოლიტიკური დაპირისპირება და სამოქალაქო ომი, ასევე სირიის პოლიტიკური ლიდერის ბაშირ ასადის დიქტატორული პოლიტიკის წარმოება, სირიის პოლიტიკურ სივრცეში.

დაპირისპირებულობა დემოკრატისა და დიქტატურას შორის არაა სრულყოფილი და ამ რეჟიმთა ელემენტების ეურთიერთობების არსებობა არც თუ ისე იშვიათია, როგორც გასულ საუკუნეებში, ასევე ჩვენს დროში. ამ ურთიერთობებისთვის დამახასიათებელია აღმოსა-

ვლური დესპოტიზმის მაგალითი. ხშირად მიიჩნევენ, რომ ძველადმოსავლური საზოგადოებანი ანტიკური საზოგადოებისაგან განსხვავებით მოკლებულნი იყვნენ თვითმართველობის წარმონაქმნებისაგან და მაგალითის სახით მოყვანილია ათენი და სპარსეთი. ზევიდან – შეუზღუდავი მონარქი, ქვევიდან – გაჩუმებული და მორჩილი მასები, დაახლოებით ასეთი სურათი იქმნება პირველივე მცდელობისას, როცა წარმოვიდგენთ აღმოსავლურ დესპოტიზმს. მაგრამ რიგი მაგალითები; შუამდინართის, ხეთების სახელმწიფოს, აფრიკის და ა.შ. ისტორია მოწმობს, რომ დესპოტიზმს ხშირად წინააღმდეგობას უწევდა ან უთანაფართებოდა საკმაოდ ძლიერ დიდებულთა მართველობასა და სახალხო კრებას (სახალხო ლაშქარი).

ახლანდელი დიქტატორული რეჟიმები ინარჩუნებენ არა მარტო საერთო დემოკრატიის ატრიბუტებს (პარლამენტი, არჩევნები და ა.შ.), არამედ ანხორციელებენ სოციალური კონმფლიქტების რეგულირებას დემოკრატიული ინსტრუმენტებით. პირველი დამახასიათებელია ტოტალიტარიზმისათვის, მეორე – ავტორიტარული დიქტატორისათვის. ასეთი რეჟიმები დღეს დამყარებულია, როგორც აზიურ, აფრიკულ და აღმოსავლეთის ევროპის ქვეყნები.

ლიტერატურა

Reference:

1. bucxrikiZe a., politikuri lideri. Tb. 1996.
2. heivudi e., politologia. Tb., 2004
3. www.ghn.ge/news-895.html
4. wikipedia.org/wiki/Kevin_Rudd#Leadership_challenge_and_resignation.
5. wikipedia.org/wiki/Политическая_власть

Gizo Tordia

Leader and the methods of government power

Summary

Our age has not become the era of the complete triumph of democracy. As before, more than half the world's population lives in conditions of authoritarian and totalitarian dictatorships. The latter is becoming less remaining virtually dictatorial regimes are authoritarian and there in the "third world". But in general we can say today that the new situation in the world favors the transition from dictatorial to democratic regimes, and this contributes to the appearance in our time of new political leaders.

Keywords: leader, democracy, dictatorial regimes.

Reviewer: Professor Vaja Shubitidze, Georgian Technical University

Гизо Тордия

Лидер и методы правления власти

Резюме

Наш век так и не стал эпохой полного торжества демократии. По-прежнему больше половины населения земного шара живет в условиях авторитарных и тоталитарных диктатур. Последних становится все меньше, практически оставшиеся диктаторские режимы относятся к авторитарным и существуют в странах «третьего мира». Но в целом сегодня можно констатировать, что новая ситуация в мире благоприятствует переходу от диктаторских режимов к демократическим, и этому способствует появление в наше время новых политических лидеров.

Ключевые слова: лидер, демократия, диктаторские режимы

Рецензент: профессор Важа Шубитидзе. Грузинский технический университет
თამარ მუზარიაშვილი
დროის მენეჯმენტი

*ყოველ საქმეს მიუზინე განწესებული დრო, რომ ყოველივე თავის რიგზე დაცულ იყოს: სმა-ჭამა, ლაპარაკი, ლოცვა და წიგნის კითხვა
წმ. ეფრემ ასური*

“ვერ ვასწრებ”, “დრო არ მეყო”, “უფრო მეტი დრო რომ მქონდეს...”, ეს ფრაზები ნაცნობია, ვფიქრობ, თქვენთვისაც. ცნობილია, რომ 21-ე საუკუნე ინფორმაციულ საუკუნედ არის წოდებული და ინფორმაციის დამუშავებისა და გადაცემის დინამიურობას ენიჭება გადაამწყვეტი მნიშვნელობა. აქ საკვანძო ცნებაა – დრო – ყველაზე ძვირფასი რესურსი, ვიმედოვნებ, ეს ყველას გვესმის. ფულისაგან განსხვავებით, იგი კვლავწარმოებას არ ექვემდებარება. ჩვენ მეტნაკლებად შეგვიძლია მისი რეგულირება – თუ ჯანსაღი ცხოვრების წესით ვიცხოვრებთ – გავახანგრძლივოთ ან, პირიქით, დაუდევრობით გავფლანგოთ.

რატომ უჭივით დროის უკმარისობას? სტრესული მდგომარეობა, რაც ახლავს ინფორმაციის მოცულობასა და დამუშავების სირთულეს ქმნის ეფექტს, თითქოს ჩვენი დრო არ არის საკმარისი, მაგრამ ვკითხოთ საკუთარ თავს, ვიყენებთ კი რაციონალურად იმ დროს, რაც მოგვეცა?! იქნებ, ჩვენი დროითი რესურსი საკმარისია ყველა ჩვენი საქმის განსახორციელებლად?

თუ დრო ყველაზე ძვირფასი რესურსია, ე.ი, მისი ოპტიმალური განაწილება ჩვენი საქმიანობის უპირველესი ამოცანაა.

ნებისმიერი მიზნის მიღწევისას ჩვენ გვიწევს პასუხი ორ კითხვაზე: რატომ? და როგორ? ამ ორ კითხვას შორის უპირატესობა ენიჭება მიზეზის ცოდნას, თუ რატომ გვინდა. რატომ გვინდა, რომ სწორად გადავანაწილოთ დრო? რაც უფრო არგუმენტირებულია მიზანი და ძლიერია სურვილი, მით უფრო ადვილად გამონახება გამოსავალი, თუ როგორ გავაკეთოთ ეს. უპირველეს ყოვლისა, უნდა განვსაზღვროთ ჩვენი პრიორიტეტები. ამისათვის გამოიყენება ე.წ. “დიდი ქვების პრინციპი”, რომელიც გულისხმობს ჩვენს პრიორიტეტებში ჯერ განისაზღვროს ის გასაკეთებელი საქმეები, რომლებიც ყველაზე დიდი მნიშვნელობის მატარებელია, შემდეგ თანმიმდევრობით მოყვას უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვანი საქმეების კატეგორიები.

“ის, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, არასდროს არ უნდა იყოს დამოკიდებული ნაკლებად მნიშვნელოვანის ხუმტურზე”
გოეთე

როგორ მოვერიოთ ე.წ. “დიდ ქვას”? როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დიდი ქვა არის ყველაზე მნიშვნელოვანი საქმე და ჩნდება კითხვა, როგორი მიდგომა გამოვიყენოთ დიდი საქმის კეთებისას?

“შევიცარული ყველის” მეთოდი. წარმოიდგინეთ, რომ საქმე, რომელიც უნდა გააკეთოთ არის ყველის დიდი ნაჭერი, შერჩევითი თანმიმდევრობით ამ ყველს აჭრით ცოტ-ცოტა ნაწილს, ზოგს აქ, ზოგს იქ (ჩავთვალოთ, რომ ეს მოჭრილი პატარა ნაჭრები შესასრულებელი საქმის ქვეამოცანებია). “შევიცარული ყველის” სპეციფიკა შესასრულებელი ამოცანების ქაოტურობაშია. შედეგი ერთია – გადაწყვეტილია დიდი ამოცანა.

მეორე მეთოდი გულისხმობს “სპილოს” დანაწევრებას. თუ შესასრულებელ სამუშაოს სპილოდ წარმოვიდგენთ, დავანაწევროთ სპილო ისეთ ნაჭრებად, რომლების შეჭმაც იქნება შესაძლებელი, შესაბამისად, მთლიანი ამოცანა პატარ-პატარა ქვეამოცანებად, სადაც დავაღაგებთ “შესაჭმელი ნაჭრების” თანმიმდევრობას.

მესამე მეთოდი არის “ბაყაყის დიეტა”. ბრაიან ტრეისი ამას უწოდებს ისეთ საქმეს, რომელიც არასასიამოვნო შესასრულებელია, მაგრამ მისი განხორციელება აუცილებელია. ზოგ ადამიანს ერთი ან ორი “ბაყაყი” ჰყავს “შესაჭმელი”, მაგრამ არაერთ ჩვენგანს საკმაოდ ბევრი არასასიამოვნო საქმე აქვს დაგროვილი შესასრულებლად. ბრაიან ტრეისი გვირჩევს შევჭამოთ თითო “ბაყაყი” ყოველდღიურად. ეს “დიეტა” უნდა გაგარძეღდეს მანამ, სანამ არ ამოიწურება ყველა “ბაყაყი”. ეს წამლის დაღვევას ჰგავს – მწარეა, არასასიამოვნოა, მაგრამ მკურნალობა აუცილებელია!

როგორ ჩავეერთოთ საქმეში?

პირველი მეთოდი “ღუზა”, ეს არის მიდრეკილება მოქმედებისაკენ ან უმოქმედობისაკენ, ესაა მეთოდი იმისათვის, რომ ავმოქმედდეთ ან მოვდუნდეთ, ამისათვის შეიძლება გამოვიყენოთ მუსიკა, მხიარული, რომ გამოგვაცოცხლოს, რათა ენერგიით შევუდგეთ საქმეს ან კლასიკური მუსიკა რელაქსაციისთვის.

მეორე მეთოდი ამოქმედებისათვის არის “სასიკვილო საზღვარი”, ეს პრინციპი მაზოხიზმს ჰგავს, თქვენ ხელოვნურად სვამთ საკუთარ თავს ჩარჩოებში. მაგალითად, თუ პროექტი დასამთავრებელია 20 დღეში, თქვენ ავალდებულებთ საკუთარ თავს, რომ 15 დღეში ის უკვე მზად იყოს.

მესამე მეთოდი, როგორ მოვახდინოთ საჭიროებაზე ფოკუსირება? ალბათ, გსმენიათ ფრაზა “გრძელი გზა ათასობით პატარა ნაბიჯისაგან შედგება”. ეს მეთოდი გულისხმობს ელემენტარულ, მაგრამ რეგულარულ შესრულებას ერთი და იგივე საქმისა, რასაც დროთა განმავლობაში მოჰყვება შედეგი. მაგალითად, დღეში 20 წუთი რომ დაეუთმოთ უცხო ენას, ნაცვლად ყოველდღიური მტაჯნველი 3 საათისა, საბოლოოდ, აღმოვაჩენთ, რომ ზედმეტი მტკივნეული ქმედებების გარეშე მიგვიღწევია მიზნისათვის და დამსაზურება მიუძღვის რეგულარულ მოქმედებებს.

გკონიათ შემთხვევა, რომ როდესაც პირველად განახორციელებთ პროექტი, უკან მოხედვისას გააანალიზებთ, რომ განხორციელებული ქმედებებიდან საკმაოდ ნაწილი სულაც არ იყო საჭირო? პარეტოს პრინციპი ეძღვრება შემდეგნაირად: ჩვენი დროის 20% გვაძლევს სასურველი შედეგის 80%-ს, ხოლო დანარჩენი 80% გვაძლევს შედეგის მხოლოდ 20%-ს. ეს პრინციპი ითვლება უნივერსალურად და მისი გამოყენება შეიძლება საქმიანობის ნებისმიერ სფეროში:

- ადამიანთა 20% ფლობს მთლიანი ფინანსური რესურსების 80%-ს
- ადამიანთა 80% ფლობს მთლიანი ფინანსური რესურსების 20%-ს
- მომხმარებლების 20%-ს მოაქვს ჩვენთვის მოგების 80%, ხოლო დანარჩენ 80%-ს მოაქვს მხოლოდ 20%
- 20% ინფორმაციას მოაქვს 80% ცოდნა მოცემულ სფეროზე, ხოლო დანარჩენ 80% ინფორმაციას – 20%

საქმეების პრიორიტეტიზირების კიდევ ერთი მეთოდია ABC ანალიზი, რომელიც გულისხმობს მნიშვნელოვანი საქმეების A, ხოლო ნაკლებადმნიშვნელოვანის B და C ჯგუფებში გაერთიანებას. მაგალითად, სხვადასხვა კატეგორიის მომხმარებელთან საქმიანობის წარმართვა თავისებურ სპეციფიკას მოითხოვს, მოვათავსებთ

საუკეთესო მომხმარებლებს A ჯგუფში, საშუალონიშნულიანებს B–სა და C–ში.

სტივენ ქავი (“ეფექტიანი ლიდერის 7 ჩვევა”) საქმიანობას აჯგუფებს სასწრაფოდ და მნიშვნელოვნად:

- საქმიანობა არის მნიშვნელოვანი, თუკი შენ პიროვნულად თვლი მას ღირებულად და თუ მას შეაქვს წვლილი შენი მისიის, ღირებულებებისა და სანუკვარი მიზნების აღსრულებაში

- საქმიანობა არის სასწრაფო, თუკი შენ ან სხვა ვინმე თვლის, რომ იგი მოითხოვს დაუყოვნებლივ ყუტადღებას.

ამ ორი კრიტერიუმის მიხედვით გვაქვს გასაკეთებელი საქმიანობის ოთხი ტიპი:

- სასწრაფო და მნიშვნელოვანი (I კვადრანტი)
- არასასწრაფო და მნიშვნელოვანი (II კვადრანტი)
- სასწრაფო და უმნიშვნელო (III კვადრანტი)
- არასასწრაფო და უმნიშვნელო (IV კვადრანტი)

სასწრაფო

არასასწრაფო

მნიშვნელოვანი	<p>I. კრიზისი კარზე მომდგარი პრობლემები</p> <ul style="list-style-type: none"> • გადაუღებელი შეხვედრა • ბოლო ვადა (დედლაინი) • საგანგებო მდგომარეობა 	<p>II. მომზადება პრევენცია</p> <ul style="list-style-type: none"> • მისიის განსაზღვრა • დაგეგმვა, • დასვენება, • ვარჯიში • ურთიერთობები
	<p>III. სასწრაფო ზარი</p> <ul style="list-style-type: none"> • შეხვედრა, • ელ-ფოსტა, • არალეგიტიმური თხოვნები, • ანგარიში, • პოპულარული საქმიანობა 	<p>IV. ტრივიალური საქმიანობა</p> <ul style="list-style-type: none"> • ტელეფონზე საუბარი • დროის კარგვა • უზომო კომპიუტერი • “ბირჟაზე” დგომა ☺ და ა.შ.
უმნიშვნელო		

I კვადრანტი – კარზე მომდგარი პრობლემები, რომელთა გადაწყვეტაც არ ითმენს, მათზე რეაგირება სასწრაფოა და მათი წონაც მნიშვნელოვანია. ამ კვადრანტში ყოფნა ხანგრძლივი პერიოდით შემდგომ იწვევს IV კვადრანტში ბუნებრივ გადანაცვლებას.

II კვადრანტი – პრევენცია, გათვლა, სწორი დაგეგმვა. ამ კატეგორიას მიეკუთვნება საქმიანობები, რომლებიც არ არის სასწრაფო დღეს, ამ წუთას, მაგრამ მნიშვნელოვანია და გვაძლევს საშუალებას მშვიდი და რეგულარული მოქმედებების საფუძველზე შედეგი მივიღოთ დაძაბვის გარეშე, ამდენად, შევინარჩუნოთ ქმედითუნარიანობა და, მეტიც, გავზარდოთ პროდუქტიულობა.

III კვადრანტი – ამ კატეგორიას ძირითადად მიეკუთვნება ისეთი საქმიანობები, რომელთა განხორციელებაშიც თქვენი მონაწილეობის აუცილებლობა არ არსებობს, ასევე ე.წ. გაუთვალისწინებელი სიტუაციები, არალეგიტიმური თხოვნები ანუ “ხმაური”.

IV კვადრანტი – ესაა საქმიანობები, რომლებსაც არ გააჩნიათ რაიმე ღირებულება და ძირითადად ემსახურებიან დროის გაყვანას, თითქოსდა ენერჯის აღდგენის მიზნით. ადამიანი, ჩვეულებრივ, IV კვადრანტში I კვადრანტიდან ხვდება, როდესაც დაძაბული სასწრაფო და აუცილებელი სამუშაოების ჩატარების შემდეგ ის ღონემიხდილი ცდილობს უსარგებლო ქმედებებით დროის მოკვლას.

რა არის ის ერთი რამ, რასაც უნდა აკეთებდეთ და არ აკეთებთ, მაგრამ რომ აკეთებდეთ, სისტემატურად უზარმაზარ დადებით გავლენას მოახდენს თქვენს საქმიანობაზე? დასაწყისისთვის მხოლოდ III და IV კვადრანტია, რის ხარჯზეც უნდა გაიზარდოს II, შემდეგ კი II თავად შეამცირებს I კვადრანტს.

იმისათვის, რომ გაზარდოთ II, საჭიროა “არას” თქმის სწავლა იმაზე, რაც უმნიშვნელოა. ღიმილით, სასიამოვნოდ და უბოდიშოდ უთხარით “არა” მას, რაც არ არის II კვადრანტის საქმიანობა.

იმისათვის, რომ გაგაანალიზოთ დროის მენეჯმენტის ძირითადი ასპექტები, უნდა გავცეთ პასუხი მნიშვნელოვან შეკითხვებს:

- რა მომეთხოვება მე? რა არის ის ერთადერთი რამ რაც მხოლოდ მე უნდა ვაკეთო, ჩემ გარეშე ან ჩემ ნაცვლად სხვა ვერ გააკეთებს, მისი დელეგირება შეუძლებელია.

- რა არის ის 20% საქმიანობა, რაც 80%-იან შედეგს იძლევა?

- რა არის ის საქმიანობა რომელიც ჩემთვის ყველაზე სასიამოვნოა და მნიშვნელოვანი?

- როგორ უნდა დავხელოვნდე ამ საქმიანობაში ისე რომ ის შემოსავლის წყაროდ ვაქციო?

საქმის ადამიანი

- გვემავს სატელეფონო ზარებს
- ღიმიტს უწევს საკუთარ თავს ინტერნეტის მოხმარებისას
- აკეთებს პრიორიტეტიზირებას, გამოყოფს მნიშვნელოვან ამოცანებს და ასრულებს ამთ

- ადგენს ყოველდღიურ გეგმას და უარს ამბობს უსარგებლო ნაბიჯებზე

- აწესებს მიზნის მიღწევისათვის კონკრეტული ამოცანის შესრულებისათვის განსაზღვრულ დროს

ყოველდღიურად დაუთმეთ თქვენი თავისუფალი დროის 5–10 წუთი მომდევნო დღის გეგმის შედგენას. მართალია, გაუთვალისწინებელი შემთხვევისაგან არავინ არის დაზღვეული, მაგრამ დაგეგმვა ხელს შეუწყობს ჩვენთვის სასურველი სამუშაო გარემოს შექმნას, რადგან ვინც იცის, საით მიდის, გზას აუცილებლად გამოინახავს, ხოლო “ვინც არ იცის საით გასცუროს, მას ზურგის ქარიც არ ეხმარება”!

ლიტერატურა

Reference:

1. Глеб Архангельский _ Тайм драйв, как успевать жить и работать, Россия, Москва ISBN 978-5-902862-41-3, 978-5-902862-37-6; 2007 г.
2. Stephen R. Covey _ The Seven Habits of Highly Effective People, (1989, 2004)
3. Marketer.ge paretos principi, anu resursebis fokusireba (2012)

Tamar Meparishvili

Time Management

Summary

Timeless is the accompanying process of a person of 21st century, this is caused by the dynamic pace of the everyday work, but in real we have time as much as we need, it is necessary to obtain an optimal distribution of the desired result.

The article discusses the determination of priorities and activities in a number of methods of distribution, including the Pareto principle, ABC analysis, Stephen Covey's third habit of effective leader _ four squares, “Swiss Cheese”, “An Elephant” and “Frog Diet” methods.

Keywords: time management, setting priorities, Pateros principle, four square, ABC analysis.

Reviewer: Professor Otar Bagaturia, Georgian Technical University

Тамара Мепаришвили
Управление Временем

Резюме

Нехватка времени _ сопровождающий процесс человека XXI века и это связано с динамичными темпами нашей ежедневной работы, но в действительности у нас есть именно столько времени, сколько нам нужно, только необходимо оптимально распределить для получения желаемого результата.

В статье рассматривается определение приоритетов и мероприятий, в числе методов распространения, а том числе принцип Паретто, ABC анализ, третья привычка эффективного лидера Стивена Кови - четыре квадрата, “Швейцарский Сыр”, “Слон”, “Диета Лягушки”.

Ключевые слова: управление временем, установление приоритетов, принцип Паретто, четыре квадрата, ABC анализ.

Рецензент: Отар Багатуриа. Грузинский технический университет

CONTENTS

THEORY

Otar Kochoradze, Giorgi Aladashvili
Geopolitical interests as a major factor in the modern political process-----5

David Abuladze
Aspects of identity and morality in National Security-----11

Otar Kochoradze, Shalva Natroshvili
Civil society, civil integration and national identity-----17

Marina Izoria
Conflicts in Georgia and their solutions-----25

Maia Saatashvili
National Culture and Consciousness-----36

HISTORY

Susana Bagdasarian
The clash of traditional festive peasant culture of southern Russia
in the 1920s: the clash of ideologies-----43

ECONOMICS

Giorgi Gamkrelidze
Federal Reserve System of the USA and Its Role
in Current Financial System-----57

SOCIETY

Laura Kutubidze-Zubashvili, Lali Dzamukashvili
About the Relations between Journalism and PR-----105

Leli Bibilashvili
Brand and strategy-----111

PRACTICE

Sofiko Abuladze

Ethics in daily activities-----117

Gizo Tordia

Leader and the methods of government power -----121

Tamar Meparishvili

Time Management-----127

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ

Отар Кочорадзе, Георгий Аладашвили Геополитические интересы как главный фактор современного политического процесса-----	5
Давид Абуладзе Аспекты идентичности и нравственности в национальной безопасности-----	11
Отар Кочорадзе, Шалва Натрошвили Гражданское общество, гражданская интеграция и национальная идентичность-----	17
Марина Изория Конфликты в Грузии и пути их урегулирования-----	25
Майя Сааташвили Национальная культура и сознание-----	36

ИСТОРИЯ

Сусанна Багдасарян Столкновение традиционной праздничной крестьянской культуры юга России в 1920-е годы: столкновение идеологией-----	43
--	----

ЭКОНОМИКА

Георгий Гамкрелидзе Организация Федеральной Резервной Системы США и ее роль в современной финансовой системе-----	57
--	----

ОБЩЕСТВО

Лаура Кутубидзе-Зубашвили, Лали Дзамукашвили Взаимосвязь журналистики и PR-----	105
Лели Бибилашвили Бренд и стратегия-----	111

ПРАКТИКА

Софико Абуладзе

Этика в повседневной деятельности-----117

Гизо Тордия

Лидер и методы правления власти-----121

Тамара Мепаришвили

Управление Временем-----127

აგტორები

გიორგი ალადაშვილი სოფიკო აბულაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი
დავით აბულაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი
უსანა ბაღდასარიანი ლელი ბიბილაშვილი	სოჭის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქ. სოჭი, რუსეთი საქართველოს უნივერსიტეტის პროფესორი
გიორგი გამყრელიძე	PA მაგისტრი, მიკრო და მცირე ბიზნესის რეგიონული ოფიცერი ბანკი რესპუბლიკა
მარინა იზორია	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ლაურა კუტუბიძე-ზუბაშვილი	ი.გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
თამარ მეფარიშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი
შალვა ნატროშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მაგისტრანტი
გიზო თორდია	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
მანა საათაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ოთარ ქონორაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
ლალი ძამუკაშვილი	ი.გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

Authors

Giorgi Aladashvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Sofiko Abuladze	Graduate student, Georgian Technical University
David Abuladze	Graduate student, Georgian Technical University
Susana Bagdasarian	Sochi State University, Sochi, Russia
Leli Bibilashvili	Professor at University of Georgia
Lali Dzamukashvili	Professor of I. Gogebashvili Telavi State University
Marina Izoria	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Giorgi Gamkrelidze	Master PA, Regional officer of Micro and Small Business Bank Republic
Laura Kutubidze-Zubashvili	Professor of I. Gogebashvili Telavi State University
Otar Kochoradze	Professor of Georgian Technical University
Salva Natroshvili	Graduate student, Georgian Technical University
Tamar Meparishvili	Graduate student, Georgian Technical University
Maia Saatashvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Gizo Tordia	Doctoral Candidate, Georgian Technical University

Авторы

Георгий Аладашвили	Докторант Грузинского технического университета
Софи́ко Абуладзе	Магистрант Грузинского технического университета
Давид Абуладзе	Магистрант Грузинского технического университета
Сусанна Багдасарян	Сочинский государственный университет, г. Сочи, Россия
Лели Бибилашвили	Профессор Университета Грузии
Лали Дзамукашвили	Профессор Телавского государственного университета им. И. Гогешаши
Георгий Гамкრелидзе	Региональный офицер микро и малого бизнеса Банка Республика
Марина Изория	Докторант Грузинского технического университета
Отар Кочорадзе	Профессор Грузинского технического университета
Шалва Натрошвили	Магистрант Грузинского технического университета
Тамара Мепаришвили	Магистрант Грузинского технического университета
Лаура Кутубидзе-Зубашвили	Профессор Телавского государственного университета им. И. Гогешаши
Майя Сааташвили	Докторант Грузинского технического университета
Гизо Тордия	Докторант Грузинского технического университета

ჟურნალის რედაქლეგია

ნანა ავალიანი	ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ეგვიპტეში საქართველოს საელჩოს დესპანი (საქართველო)
რუდიგერ ანდრესენი	ბერლინის უნივერსიტეტის პროფესორი ეკონომიკის დარგში, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორი (გერმანია)
მეუფე აბრაამი (გარშელია)	დასავლეთ ევროპის მიტროპოლიტი (საქართველო)
ევგენი ბარათაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი (საქართველო)
გიორგი ბაღათურია	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ოთარ ბაღათურია	პასუხისმგებელი მდივანი, პოლიტიკის დოქტორი (საქართველო)
რასა ბელოკაიტე	ვიტაუტას დიდის უნივერსიტეტის პროფესორი (ლიტვა)
ანასტასია განიჩი	რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ცენტრალური აზიის, კავკასიისა და ურალ-ვოლგისპირეთის შემსწავლელი ცენტრის მეცნიერ-მუშაკი, დოცენტი (რუსეთი)
იური გორიციკი	მოსკოვის ენერგეტიკული ინსტიტუტის პროფესორი (რუსეთი)
ვახტანგ გურული	ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
შოთა დოღონაძე	მთავარი რედაქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, სახელმწიფო მართვის მიმართულების ხელმძღვანელი (საქართველო)
ელუნ დრაკე პარალელ ვერტიცი	ევროპის საბჭოს ექსპერტი (საფრანგეთი) სორბონას უნივერსიტეტის „პარი-8“-ის პროფესორი ინფორმატიკის დარგში (საფრანგეთი)
გენადი იაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ეკონომიკისა და სამართლის საერთაშორისო გერმანულენოვანი ინსტიტუტის ხელმძღვანელი (საქართველო)

სერჯო კამიზი	“ლა საპიენბა”-ს უნივერსიტეტის პროფესორი. (იტალია)
რინარდ მასი	ნოტრდამის უნივერსიტეტის პროფესორი (ნიდერლანდების სამეფო)
როინ მეტრეველი	საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (საქართველო)
იოშიკა მიცუი	იოკოჰამას ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი (იაპონია)
ბადრი ნაკაშიძე	მ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის ფაკულტეტის პროფესორი (რუსეთი)
ლიზავეტა ჟახანინა	კანზასის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (ამერიკის შეერთებული შტატები)
ბუდი ნურანი რუჩჯანა	პაჯაჯარანის უნივერსიტეტის პროფესორი. (ინდონეზია)
რამონ პიეტრო-სუარესი გერტ სურმიულენი	ვეროპის საბჭოს ექსპერტი (ესპანეთი) დოქტორი, ლოჯისტიკური კომპანიის პრეზიდენტი (გერმანია)
ქეთი ქოქრაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი (საქართველო)
ოთარ ქოჩორაძე	მთავარი რედაქტორის მოადგილე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
რუსუდან ქუთათელაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტის დეკანი (საქართველო)
მაია ჩხეიძე	საქართველოს უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი	კინგსკოლფჯის პროფესორი (დიდი ბრიტანეთი)

EDITORIAL BOARD

NANA AVALIANI	PhD of History, Counselor-envoy of Georgia in Egypt (Georgia)
RUDIGER ANDRESEN	Professor of Economics of Berlin University, Doctor of Honour of Georgian Technical University (Germany)
His Eminence ABRAHAM (GARMELIA)	Metropolitan of Western Europe (Georgia)
EVGENI BARATASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of Department of Economics and Business Management (Georgia)
GIORGI BAGATURIA	Professor of Georgian Technical University (Georgia)
OTAR BAGATURIA	Responsible Editor, Ph.D. (Georgia)
RASA BELOKAITE	Professor of the University of Vitautas the Great (Litva)
MAIA CHKHEIDZE	Professor of University of Georgia (Georgia)
ELUN DRUCKE	Expert of European Council (France)
SHOTA DOGONADZE	Chief Editor, Professor of Georgian Technical University, Head of Public Administration Department (Georgia)
ANASTASIA GANICH	Docent, Scientific worker of Central Asia, Caucasus and Ural-Volga researcher center of the Avcademy of Sciences of Russia (RF)
YURI GORITSKIY	Professor of Moscow Power Engineering Institute (RF)
VAKHTANG GURULI	Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)
ANDRU LENUKS HARDINGS	Professor of King's college (UK)
GENADI IASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of the International German Institute (Georgia)
SERGIO CAMIZ	Professor of the University of Roma „La Sapienza“ (Italia)
KETI KOKRASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of the Administration (Georgia)
OTAR KOCHORADZE	Deputy Editor-in-Chief, Professor of Georgian Technical University (Georgia)
RUSUDAN KUTATELADZE	Professor of Georgian Technical University, Dean of Business-Engineering faculty (Georgia)
RICHARD MAAS	Professor of the University of Notrdam (The

ROIN METREVELI	Netherlands) Academy of Science of Georgia, Academician (Georgia)
IOSHIKA MITSUI	Professor of National University of Yokohama (Japan)
BADRI NAKASHIDZE	Professor of M.Lomonosov Moscow State University (RF)
RAMON PIETRO-SUARES	Expert of European Council (Spain)
BUDI NURANI RUCHJANA	Professor of the University of Padjadjaran (Indonesia)
GERT SURMIULEN	Doctor, preident of Logistic company (Germany)
LIZAVETA DJAKHANINA	Professor of Kanzas State University (USA)
HARALD WERTZ	Professor of Informatics of Sorbona University "Pari-8" (France)

РЕДКОЛЛЕГИЯ

НАНА АВАЛИАНИ	Посол по особым поручениям МИД Грузии, доктор исторических наук (Грузия)
Владыко АВРААМ (ГАРМЕЛИЯ) РУДИГЕР АНДРЕСЕН	Митрополит Западной Европы (Грузия) Профессор экономики Берлинского университета, почетный доктор Грузинского технического университета (Германия)
ГЕОРГИЙ БАГАТУРИЯ	Профессор Грузинского технического университета (Грузия)
ОТАР БАГАТУРИЯ ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ	Ответственный секретарь, Ph.D. (Грузия) Профессор Грузинского технического университета, руководитель департамента экономики и управления бизнесом (Грузия)
РАСА БЕЛОКАЙТЕ	Профессор университета Витаутаса Великого (Литва)
ХАРАЛЬД ВЕРТЦ	Профессор информатики Сорбонского университета «Пари-8» (Франция)
АНАСТАСИЯ ГАНИЧ	Доцент, научный сотрудник исследовательского центра Центральной Азии, Кавказа и Урал-приволжья АН РФ (РФ)
ЮРИЙ ГОРИЦКИЙ	Профессор Московского энергетического института (РФ)
ВАХТАНГ ГУРУЛИ	Профессор Тбилисского государственного университета им. Ив.Джавахишвили (Грузия)
ЕЛУН ДРАКЕ ШОТА ДОГОНАДЗЕ	Эксперт Совета Европы (Франция) Главный редактор, профессор Грузинского технического университета, руководитель направления государственного управления (Грузия)
СЕРДЖИО КАМИЗ	Профессор Римского Университета «Ла Сапиенза» (Италия)
КЕТЕВАН КОКРАШВИЛИ	профессор Грузинского технического университета, глава администрации университета (Грузия)
ОТАР КОЧОРАДЗЕ	Заместитель главного редактора, профессор Грузинского технического университета (Грузия)
РУСУДАН КУТАТЕЛАДЗЕ	Профессор Грузинского технического университета, декан факультета Бизнес-

РИЧАРД МААС	ინჟინერინგა (გურჯია) Профессор университета Нотрдам (Нидерланды)
РОИН МЕТРЕВЕЛИ ИОШИКА МИЦУИ	Академик АН Гурჯии (Гурჯია) Профессор национального университета Йокогамы (Япония)
БАДРИ НАКАШИДЗЕ РАМОН ПЬЕТРО-СУАРЕС БУДИ НУРАНИ РУЧДЖАНА	Профессор МГУ им. М.Ломоносова (РФ) Эксперт Совета Европы (Испания) Профессор университета Паджанджаран (Индонезия)
ГЕРТ СУРМЮЛЕН	Доктор, президент логистической компания (Германия)
МАЙА ЧХЕИДЗЕ	Профессор Университета Гурჯии (Гурჯია)
ЛИЗАВЕТА ЖАХАНИНА	Профессор государственного университета Канзас (США)
ЭНДРЮ ЛЕНУКС ХАРДИНГС	Профессор кингсколледжа (Великобритания)
ГЕННАДИЙ ЯШВИЛИ	Профессор Гурჯинского технического университета, руководитель Международного Германоязычного института экономики и права (Гурჯია)